

11. Tiistaina 21 päivänä helmikuuta 1989

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Vaaleja:

- 1) Ulkoasiainvaliokunnan ja sosiaali-
valiokunnan täydennysvaalit 474
- 2) Pohjoismaiden neuvoston täyden-
nysvaali „

Ainoa käsittely:

- 3) Asetus 17 päivältä kesäkuuta 1988
Hongkongin kanssa eräiden tekstiilituot-
teiden Hongkongista tapahtuvan tuonnin
rajoittamisesta ja valvomisesta tehdyn so-
pimuksen muuttamista koskevan sopi-
muksen voimaansaattamisesta 475

Mainittu asetus (A n:o 26/1988 vp.)
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 6

- 4) Asetus 17 päivältä kesäkuuta 1988
Kiinan Kansantasavallan kanssa tekstiili-
tuotteiden kaupasta tehdyn sopimuksen
muuttamista koskevan sopimuksen voi-
maansaattamisesta „

Mainittu asetus (A n:o 27/1988 vp.)
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 7

Ensimmäinen käsittely:

- 5) Ehdotus laiksi Amerikan yhdysval-
tojen kanssa keskinäisestä avunannosta

tulliasioissa tehdyn sopimuksen eräiden
määräysten hyväksymisestä 475

Hallituksen esitys n:o 154/1988 vp.
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 3

- 6) Ehdotus laiksi Italian kanssa yhteis-
työstä ja keskinäisestä avunannosta tulli-
asioissa tehdyn sopimuksen eräiden mää-
räysten hyväksymisestä „

Hallituksen esitys n:o 155/1988 vp.
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4

- 7) Ehdotus laiksi Ranskan kanssa kes-
kinäisestä hallinnollisesta avunannosta
tulliasioissa tehdyn sopimuksen eräiden
määräysten hyväksymisestä „

Hallituksen esitys n:o 156/1988 vp.
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 5

- 8) Ehdotus laiksi elinkeinon harjoitta-
misen oikeudesta annetun lain 4 §:n
muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 200/1988 vp.
Talousvaliokunnan mietintö n:o 1

Esitellään:

- 9) Hallituksen esitys n:o 4 Kreikan
kanssa sosiaaliturvasta tehdyn sopimuk-
sen eräiden määräysten hyväksymisestä 476

- 10) Hallituksen esitys n:o 7 laiksi vi-
ranomaisten määräyksiä ja ohjeita koske-
vista toimenpiteistä „

- 11) Ed. Jokisen ym. lakialoite n:o 6
laiksi Helsingin—Salon—Turun radan
rakentamisesta 479

- 12) Ed. Pelttarin lakialoite n:o 7 laiksi
neuvoa-antavasta kunnallisesta kansan-
äänestyksestä „

- 13) Valtioneuvoston kertomus edus-

kunnalle päihdeolojen kehityksestä vuonna 1987 (K n:o 16/1988 vp.)	487
14) Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan työjärjestyksen muuttamisesta ..	518

Pöydällepanoa varten esitellään:

15) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 9 Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan Pohjoismaiden neuvoston toiminnasta vuodelta 1988 antaman kertomuksen johdosta (K n:o 1)	519
--	-----

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Ajo, Alaranta, Björklund, Bärlund, Hurskainen-Leppänen, Jokinen, Juhantalo, Järvisalo-Kanerva, Kauppinen, Kekkonen, Kemppainen, Liikanen, Lindroos, Melin, Riihijärvi, Rusanen, Suominen, Wasz-Höckert, Vennamo ja Vähäkangas.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia edustajat Hurskainen-Leppänen ja Lindroos, virkatehtävien vuoksi edustajat Björklund, Kemppainen, Liikanen, Riihijärvi ja Wasz-Höckert sekä yksityisasioiden takia edustajat Ajo, Alaranta, Jokinen, Juhantalo, Järvisalo-Kanerva, Melin, Rusanen, Suominen, Vennamo ja Vähäkangas sekä kuluvan helmikuun 24 päivään yksityisasioiden vuoksi ed. Bärlund.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan helmikuun 17 päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 9, 11—13 ja 15, jotka nyt on edustajille jaettu.

Siv. Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle on, puhemiehelle osoitettuna, saapunut vastaus kirjalliseen kysymykseen n:o 700/1988 vp. Tämä kysymys vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ulkoasiainvaliokunnan ja sosiaalivaliokunnan täydennysvaalit

Puhemies: Päiväjärjestyksen 1) asiana on ulkoasiainvaliokunnan ja sosiaalivaliokunnan täydennysvaalit.

Kun ulkoasiainvaliokunnan ja sosiaalivaliokunnan täydennysvaaleja varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyissä ehdokaslistoissa, jotka puhemiehistö on tänään pitämässään kokouksessa tarkastanut ja hyväksynyt, on valiokuntien jäseniksi ehdotettu valittaviksi yhtä monta kuin vaaleissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaalit ovat yksimieliset ja että valituiksi ovat tulleet ehdokaslistojen mukaisesti seuraavat edustajat:

ulkoasiainvaliokuntaan jäseneksi ed. Riihijärvi; sekä

sosiaalivaliokuntaan jäseneksi ed. Mäkipää.

2) Pohjoismaiden neuvoston täydennysvaali

Puhemies: Päiväjärjestyksen 2) asiana on Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan täydennysvaali.

Kun vaalia varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyissä ehdokaslistassa, jonka puhemiehistö on tänään pitämässään kokouksessa tarkastanut ja hyväksynyt, on Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan varajäseneksi ehdotettu valittavaksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että valituksi Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan varajäseneksi on ehdokaslistan mukaisesti tullut ed. U. Leppänen.

3) Asetus 17 päivältä kesäkuuta 1988 Hongkongin kanssa eräiden tekstiilituotteiden Hongkongista tapahtuvan tuonnin rajoittamisesta ja valvomisesta tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta

Ainoa käsittely

Mainittu asetus (A n:o 26/1988 vp.)

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 6

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 6.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Asetus 17 päivältä kesäkuuta 1988 Kiinan Kansantasavallan kanssa tekstiilituotteiden kaupasta tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta

Ainoa käsittely

Mainittu asetus (A n:o 27/1988 vp.)

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 7

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 7.

Puheenvuoroa ei pyydetä.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotus laiksi Amerikan yhdysvaltojen kanssa keskinäisestä avunannosta tulliasioissa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 154/1988 vp.

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 3

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 3.

Puheenvuoroa ei haluta.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

6) Ehdotus laiksi Italian kanssa yhteistyöstä ja keskinäisestä avunannosta tulliasioissa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 155/1988 vp.

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 4.

Kukaan ei pyydä puheenvuoroa.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

7) Ehdotus laiksi Ranskan kanssa keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 156/1988 vp.

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 5

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

8) Ehdotus laiksi elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 200/1988 vp.

Talousvaliokunnan mietintö n:o 1

Puhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 1.

Puheenvuoroa ei pyydetä.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

9) Hallituksen esitys n:o 4 Kreikan kanssa sosiaaliturvasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ulkoasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää asiasta lausunto sosiaalivaliokunnalta.

10) Hallituksen esitys n:o 7 laiksi viranomaisten määräyksiä ja ohjeita koskevista toimenpiteistä

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin laki- ja talousvaliokuntaan, jonka tulee pyytää asiasta lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Keskustelu:

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Lakiehdotuksessa viranomaisten määräyksiä ja ohjeita koskevista toimenpiteistä esitetään normienannon vähentämistä ja samalla esitystä perustellaan mm. sillä, että nykyistä enemmän annettaisiin harkintavaltaa kunnille ja muille lainsäädännön täytäntöönpanosta huolehtiville paikallis- ja aluehallinnon viranomaisille.

Normien anto on varsin ongelmallinen asia. Alue, jolla tarvittaisiin yksityiskohtaisiakin normeja, on esimerkiksi työsuojelumääräykset. Hyvin usein laissa on mahdotonta antaa riittävän yksityiskohtaisia määräyksiä asioista, jotka koskevat monia yksityiskohtia, ja yksi lain pykälä saattaa kattaa varsin erilaisia asioita. Niistä on itse laissa vaikea säätää aivan yksityiskohtaisesti. Tällöin jää tietysti mahdollisuus asetuksen ja valtioneuvoston päätöksen antoon, ja tähän saakka sen lisäksi on näiden viranomaisten normeilla säädelty asioita.

Työsuojelunormeissa STK on ollut aktiivinen estämässä normien antoa, ja syy tähän on yksinkertainen: työnantajat eivät ole halunneet, että olisi selkeät säännökset siitä, miten työolo-

suhteita korjataan, koska silloin olisi myös helpompi jättää laki noudattamatta. Niistä ongelmista, joihin on päädytty, antaa esimerkin se, että SAK on eilen kannellut oikeuskanslerille siitä, että syyttäjät eivät ole olleet valmiit nostamaan työsuojelurikkomuksista syytteitä selvittääkään tapauksissa.

Työsuojelun alueella tarvittaisiin siis selkeitä viranomaismääräyksiä, jotta usein varsin monimutkaisia asioita voitaisiin riittävällä selkeydellä säännellä ja jotta työpaikoilla osattaisiin myös työntekijöiden taholta vaatia riittäviä toimenpiteitä työsuojelutason turvaamiseksi. Tämän vuoksi tietysti itse lakia tulisi tämentää, milloin se on mahdollista, ja käyttää sitten aseuksia ja valtioneuvoston päätöksiä, mutta monta kertaa on tarvetta myös yksityiskohtaisempien ja työnantajia sitovien normien aikaansaamiseen. Tällaisissa tilanteissa on ongelmallista, jos norminantovaltuutta heikennetään.

Toinen esimerkki siitä, mihin kuntien liikkumavaran ja harkinnan lisääminen saattaa johtaa: Oikeusasiamies kertomuksessaan kiinnitti huomiota siihen, että toimeentulotuen jakamisessa ovat kuntalaiset eriarvoisessa asemassa riippuen hyvin paljon siitä, missä kunnassa he asuvat, ja myös saman kunnan sisällä eri kansalaispiirit ovat eriarvoisessa asemassa. On mahdotonta ajatella, että jotain lakia sovelletaan eri kunnissa eri tavalla, ja sen vuoksi tarvitaan riittävän selkeät ohjeet siitä, mitä laki tarkoittaa. Jos nyt kuntien harkintavaltaan jätetään lain noudattaminen enenevässä määrin, niin voidaan joutua myös tilanteeseen, missä kuntalaisten eriarvoisuus kasvaa. Kun tätä uutta lainsäädäntöä harkitaan, niin on mietittävä ne keinot, joilla voidaan taata, että kuntalaiset eivät joudu eriarvoiseen asemaan eikä kuntalaisten eriarvoisuus kasva. On löydettävä keinot, millä voidaan taata, että kansalaiset ovat lain edessä samanarvoisia.

Hallituksen esityksen perusteluissa puhutaan myös siitä, että tällä pyritään turvaamaan hallintoviranomaisten norminannon laillisuus, kansanvaltainen ohjaus ja valvottavuus. Nämä ovat tärkeitä tavoitteita. Muutamalla esimerkillä voin kuvata tämänhetkistä tilannetta. Tällä hetkellä sosiaalihallituksessa on valmisteilla vammaispalvelulain opaskirjanen. Siinä on jo otettu huomioon, että sitä ei tehdä kuntia sitovana, vaan juuri näiden uusien periaatteiden mukaan suositusluonteisena opaskirjasena. Opaskirjasesta on pyydetty lausuntoja eri jär-

jestöiltä, mutta varsin suppealta piiriltä. Kun itse yritin saada tätä luonnosta käyttööni, minulle ilmoitettiin, että koska en ole asianosainen, minä en voi sitä saada. Kun asian johdosta käännyin oikeuskanslerin puoleen, hän sanoi, että vain pyytämällä riittävän korkealta taholta voi kansanedustaja sen saada. Kansanedustajakaan ei ole mitenkään eriarvoisessa asemassa tavalliseen kansalaiseen nähden. Mutta on hyvin ongelmallista, että esimerkiksi kansanedustaja, joka on ollut lakia säätämässä, ei saa tietää, miten keskusvirasto aikoo toteuttaa eduskunnan säätämää lakia. Sen vuoksi on tärkeää, että todella tätä kansanvaltaista valvontaa pyritään laajentamaan.

Hallituksen esityksen 5 §:ssä todetaan, että ehdotuksista määräyksiksi on tarvittavassa laajuudessa kuultava muita viranomaisia ja lisäksi yhteisöjä, jotka edustavat määräysten kohderyhmiä. Kun katsomme hallituksen esityksen perusteluja, niin kohderyhmiä edustaviksi yhteisöiksi on määritelty esimerkiksi kuntien keskusjärjestöt ja elinkeinoelämää edustavat järjestöt. Tämä mielestäni kuvaa aika hyvin, minä tahojen katsotaan olevan näitä kohteita. Nämä eivät suinkaan edusta sitä tavallista kansalaista, joka joutuu byrokratian rattaisiin hakiessaan etuuksiaan ja oikeuttaan ja vaatiesaan oikeusturvaa.

Näitä kohderyhmiä ovat ne ihmiset, joita laki tulee kohtaamaan, ja erityisesti silloin sosiaaliturvan alasta puhuessani esimerkiksi sellaiset potilasjärjestöt, jotka yhdistävät ihmisiä. Kuvaavaa on myös, että tässä puhutaan vain elinkeinoelämää edustavista järjestöistä. Hallituksen kolmikantaperiaate on unohtunut. Yleensä sentään puhutaan työntekijäjärjestöjenkin, työntekijöidenkin edustajista. Mutta tässä esityksessä se on kokonaan unohtunut. On luonnollista, että taho, jota tulee kuulla, on myös työntekijöiden edustajat ja heidän järjestönsä.

Otan vielä esimerkin siitä, miten vammaistukilakia on nyt sovellettu. Laki tuli voimaan tämän vuoden alusta ja viime marraskuussa annettiin asiasta asetus. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan siihen tapaan, että lieväkin toimintakyvyn aleneminen voi aiheuttaa sellaisen haitan, josta aiheutuu erityisiä ylimääräisiä kustannuksia. Sen vuoksi on perusteltua, että nämäkin henkilöt voisivat saada tätä uutta vammaistukea. Nyt tähän asetukseen on kuitenkin kirjattu tapaturmavakuutuslain mukainen asteikko, jossa alimmankin tuen saamisen edellytyksenä on keskivaikea vamma. Eli hallituk-

sen esityksen perusteluissa oli selvästi sanottu, että lieväkin vamma voi aiheuttaa näitä kustannuksia, mutta eduskunnalla eikä kansanedustajillakaan ei ole ollut mahdollisuutta selvittää, miten tätä lakia sitten asetuksella tarkennetaan. Kun kansanedustajat säätävät lakia, niin kai meidän on voitava luottaa siihen, että se mitä hallituksen esityksen perusteluihin on kirjattu, on tarkoitus toteuttaa. Mutta näin ikävä kyllä ei ole.

Kansaneläkelaitos toteuttaa uutta hoitotukea, joka liittyy tähän samaan lainsäädäntöön, missä säädettiin vammaistuesta. En nyt tiedä miten Kelan viranomaisasema tulkitaan, onko se viranomainen vai ei, mutta joka tapauksessa mielestäni se kuuluu tähän samaan piiriin, mistä nyt puhutaan. Kela on tehnyt hoitotuesta opaskirjasen, jota kaikissa Kelan paikallistointistoissa yleisölle jaetaan. Mielestäni siinä ei ole huomauttamista sen suhteen, etteikö se vastaisi lakia. Mutta sen lisäksi on lääkäreille lähetetty erillinen kirjelmä, jossa on huomattavasti yksityiskohtaisemmin säädelty sitä, minkälaiset edellytykset uuden hoitotuen saamisella on. Mielestäni siinä on kohta, joka ei vastaa lakia eikä lain perusteluja. Sen lisäksi Kelalla on oma sisäinen ohje, jonka saaminen esimerkiksi kansanedustajille on erittäin vaikeata, ja näin myös tämän kansanvaltaisen valvonnan toteuttaminen on vaikeata.

Pidän tärkeänä, että myös kansanedustajat voivat osallistua tämän kansanvaltaisen valvonnan toteuttamiseen. Sen vuoksi myös ministeriöiden ja keskusvirastojen alemmanasteisia säädöksiä ja määräyksiä annettaessa taikka nimenomaan niitä valmisteltaessa, ennen niiden antamista, kansanedustajille on annettava mahdollisuudet näihin tutustumiseen. Se varmistettaisiin lainsäädännöllä. Nykyinen tilanne ei ole hyvä.

Niin kuin totesin aluksi, normienannon supistamisella on myönteiset puolensa, kun asiaa tarkastelee tietyltä kannalta, mutta toisaalta tässä asiassa on myös hyvin paljon ongelmia, koska on välttämätöntä, että laki on koko maassa samanlainen ja kansalaiset eivät joudu eriarvoiseen asemaan. Toivon sen vuoksi, että valiokunta tätä esitystä käsitellessään tarkasti pohtii näitä eri näkökulmia ja tekee lakiesityksiin tarpeelliset muutokset.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä esitys on erittäin perusteltu ja odotettu. Eduskuntahan kiirehti

myös pienten valtionosuuksien uudistamisen yhteydessä nimenomaan normien purkua liittyen vapaakunta- ja myös valtionosuusjärjestelmän kehittämiseen. Erityisesti ed. Stenius-Kaukosta myönteisemmin haluaisin korostaa juuri nimenomaan kansanvaltaisuuden lisääntymistä tilanteessa, jossa maassa on ministeriöiden ja keskusvirastojen antamia normeja noin 5 000. Tällaisessa tilanteessa on myös käynyt niin, että eduskunta on antanut tavatonta valtaa ja jopa lainsäädäntövaltaa soveltamisen puolella monille keskusvirastoille, joista ehkä surullisinta historiaa osoittaa maatilahallitus yleisvaltuuspykälätasolla hyvin paljon sellaisissa asioissa, jotka eduskunnan olisi pitänyt ehkä lakitasolla ja hallituksen asetuksilla säädellä. Tältä osin on nimenomaan kansanvaltaisuuden suuntaan menemistä purkaa tätä puolta.

Toinen on se, että kuntia säädellään liikaa. Kyllä kunnat tietävät tänä päivänä, minkälainen hammashoitolaan hammashoitohuone pitää rakentaa. Ei sitä tarvitse lähteä Helsingistä kyselemään, eikä monta muuta asiaa. Kunnissa on käytettävä kuntalaisten tarpeista lähtevää harkintaa ja tervettä järkeä sen sijaan, että palataan edelleen korostamaan tsaarinajan bumagerinnettä.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäki tarkoituksellisesti halusi ymmärtää puheenvuoroani väärin. Meillä on paljon sellaisia tapauksia, joissa normien purkaminen on perusteltua, enkä sitä vastusta, mutta on myös tilanteita, joita pyrin tuomaan esille, missä tulee ongelmia ja jotka tulisi nimenomaan lainsäädännöllä hoitaa, niin että näitä ongelmia ei pääse syntymään. Eduskunta voi tietysti syyttää itseään siitä, että täällä erittäin helposti annetaan varsin laajoja valtuuksia alemmalle tasolle, ministeriöille ja keskusvirastoille, antaa tarkempia määräyksiä. Usein poliittisesti ongelmallinen pykälä säädetään niin ympäröyväksi, niin että kukaan ei tiedä, mitä se tarkoittaa.

Meillä oli työelämän lainsäädännöstä erinomainen esimerkki siitä, että väistämättä joudumme odottamaan useamman vuoden, ennen kuin tiedämme, mitä tämä pykälä tarkoittaa, kun saadaan oikeusistuinten tulkinnot asiasta. Nimenomaan tässä mielessä puheenvuorollani tarkoitin, että eduskunnan tulisi lakeja säätessään huolehtia siitä, että riittävän tarkat määräykset annetaan jo itse laissa silloin, kun se on

mahdollista. Ja hyvin monissa asioissa se on täysin mahdollista.

Mutta myös on paljon sellaisia asioita, joita ei voi riittävän yksityiskohtaisesti lainsäädännössä säätää, koska jouduttaisiin satoja sivuja kirjoittamaan yhdestä pykälästä. Tästä syystä olisi välttämätöntä, että tätä asiaa tarkasti pohdittaisiin. Se, mistä kannan erittäin suurta huolta, on kansalaisten tasavertaisuus eri kunnissa. Minulla ei kaikin osin ole niin myönteistä kuvaa kuntien toiminnasta. Ed. Rajamäki, en nyt puhunut hammashoitoloista vaan esimerkiksi toimeentulotuen jakamisesta.

Ed. Anttila: Rouva puhemies! Näin opposition riveistäkin voi tälle hallituksen esitykselle antaa tunnustuksen siitä syystä, että tällä pyritään aivan oikein selkeyttämään hallintoviranomaisten määräysten ja ohjeiden antamista. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan aivan oikein, että normeista ei aina riittävästi tiedoteta edes niiden soveltajille eikä niille, joita ne välillisesti koskevat ja joihin ne kohdistuvat. Ja mikä pahinta, näitä normeja ja soveltamisohjeita ei yleensä ole julkaistu erikseen, että niistä olisivat myös kansalaiset saaneet tiedon. Mikä kulloinkin on voimassa olevaa oikeutta ja normistoa, on ollut tähän saakka ja on vielä tänäkin päivänä, niin kauan kunnes tämä lainsäädäntö saadaan, lähes mahdoton asia selvittää.

Uskon, että meistä kansanedustajista ei kukaan hallitse tätä viidakkoa puhumattakaan sitten niistä kansalaisista, joiden pitäisi näiden erilaisten määräysten ja normien viidakossa toimia. Tässä mielessä tervehdin tätä uudistusta ja esitystä erittäin myönteisenä, ja asia tulee myös perustuslakivaliokuntaan lausunnolle, kuten puhemiesneuvosto on ehdottanut. Toivon, että tällä todella luodaan sellainen käytäntö, jolla jatkossa voidaan rekisteristä tarkistaa, mikä on kulloinkin voimassa olevaa oikeutta ja määräystä.

Tässä yhteydessä haluaisin puuttua myös valtioneuvoston päätöksiin. Meillähän valtioneuvosto tekee tavattoman suuren joukon vuosittain päätöksiä, joilla määrätään lain yksityiskohdista. Minusta aivan samalla tavalla meillä pitäisi olla lista, hyvin selkeä lista niistä päätöksistä, joita valtioneuvosto tekee ja mitä ne koskevat, jotta me voisimme nopeasti poimia ja saada selville, mikä on voimassa olevaa oikeutta myös valtioneuvoston päätösten osalta.

Ed. P o k k a : Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on aivan oikean suuntainen, mutta täytyy sanoa, niin kuin perinteisesti on tapana, että se on aika riittämätön, hyvin varovainen alku. Haluaisin tässä yhteydessä kiinnittää huomiota siihen, että eduskunta yksistään säätää melkoisen määrän lakeja, ja niistä enää murto-osa on sellaisia, jotka välittömästi kohdistuvat kansalaisiin. Suurin osa niistä laeista, joita meidän pöydillemme kannetaan, ovat sellaisia, että niillä säännellään byrokratian välejä.

Sen lisäksi tulee tämä alemman asteinen norminanto, josta nyt hallitus on tehnyt esityksen. Tämän normiviidakon purkaminen on erittäin tervetullut asia. Suhtaudun kyllä vähän epäillen siihen, että saako tämäkään hallitus siinä kovin paljon aikaan. Ainakin opposition puolelta annetaan sille tukea. Kyllä tätä holhousta on aivan liiallisessa määrin päässyt syntymään. Sellaisia lakeja tehdään, että niistä ei oikeastaan itsekään ymmärrä, mitä me olemme säätämässä. Ei ole sitten mikään ihme, että kun täällä ministerit kertovat meille lakien sisällöstä sellaisten puheiden avulla, joita virkamiehet heille ovat kirjoittaneet, niin niissäkin käytetään niin hirveää kapulakieltä, ettei ymmärrä, vaikka pitäisi olla asiantuntija salin tällä puolella, mistä oikein puhutaan. Tervetuloa, normin purku ja uudistukset tältä osin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään laki- ja talousvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

11) Ed. Jokisen ym. lakialoite n:o 6 laiksi Helsingin—Salon—Turun radan rakentamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Tämän lakialoitteen toisena allekirjoittajana, ensimmäisen allekirjoittajan poissa ollessa, haluaisin erityisesti korostaa Turun ja Helsingin välisen rantaradan nopeaa peruskorjaamista ja, kuten tässä

lakialoitteessa ehdotetaan, tämän rantaradan sähköistämistä. Toivoisin erityisesti, että liikenneministeri valvoisi tätä asiaa ja että aloite liikennevaliokunnassa myös nopeassa tahdissa käsitellään. Oli nimittäin aika, jolloin rantarata pääsi aika pahasti rappeutumaan. Varsin voimakkaiden vaatimusten jälkeen saatiin perusparannustyöt käyntiin. Ne ovat meneillään ja toivottavasti saatetaan lähiaikoina päätökseen. Välittömästi tulisi rantaradan parantamista jatkaa sähköistämällä kuten lakialoitteessa ehdotetaan.

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Edelliseen viitaten haluan kertoa, että Turun ja Helsingin välillä on useita kuntia, joissa on hyvin voimakas kansalaismielipide, joka kannattaa rautatieyhteyksien parantamista tällä välillä moottoritien rakentamisen asemesta. Tämä otettaneen huomioon, kun tätä ed. Jokisen ym. lakiesitystä käsitellään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

12) Ed. Pelttarin lakialoite n:o 7 laiksi neuvoa-antavasta kunnallisesta kansanäänestyksestä

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin laki- ja talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Pelttari: Arvoisa puhemies! Voimassa olevaan lainsäädäntöömme ei ole sisältynyt ennen vuotta 1987 säännöksiä kansanäänestyksestä. Tuolloin saatettiin voimaan laki hallitusmuodon muuttamisesta ja laki menettelystä neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä. Näiden lakien tarkoituksena on ollut, että neuvoa-antava kansanäänestys muodostaisi edustuksellista demokratiaa täydentävän suoran kansanvallan keinon. Tässä aloitteessa ehdotetaan valtioliselta tasolta alkanen uudistuksen laajentamista ja jatkamista. Lakialoitteella pyritään parantamaan kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia myös kuntatasolla.

Lakialoitteessa ehdotetaan säädettäväksi laki kunnallisesta neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä. Aloitteessa ehdotetaan säädettäväksi kansanäänestyksen soveltamisalasta, äänestys-oikeudesta sekä asetuksenantovaltuudesta yksityiskohtaisempien säännösten ja määräysten antamiseksi kansanäänestyksen toteuttamisessa. Laki on tarkoitettu voimaantulevaksi vuoden kuluttua siitä, kun eduskunta on sen hyväksynyt.

Maamme kunnallisjärjestelmä rakentuu edustuksellisuuden periaatteelle. Tällainen edustuksellinen eli välillisen demokratian järjestelmä merkitsee sitä, että kansalaiset voivat vaikuttaa lähinnä edustajien valitsemiseen määräaikoina toimitettavissa vaaleissa. Päätöksenteko kuuluu äänestäjien valitsemille kunnanvaltuustojen jäsenille. Välillinen demokratiakin saatetaan järjestää ja sitä kehittää niin, että kansalaiset voivat vaikuttaa asioihin muutenkin kuin osallistumalla vaaleihin. Ensinnäkin päätöksentekojärjestelmiä hajauttamalla voidaan edustuksellinen järjestelmä tuoda mahdollisimman lähelle kansalaisia. Toiseksi yhteydenpitoa valtuuston jäsenten ja kuntalaisten välillä voidaan edesauttaa asioiden käsittelyn julkisuudella, tiedottamisella ja kuntalaisten kuulemisella. Välillistä demokratiaa on lisäksi mahdollista täydentää välittömän demokratian menetelmillä. Tällöin kuntalaisille annetaan mahdollisuus vaikuttaa suoraan sellaisiin ratkaisuihin, joiden tekeminen kuuluu heidän valitsemilleen edustajille.

Edustuksellisessa järjestelmässä ei ole ilmenyt epäkohtia, joiden poistaminen edellyttäisi järjestelmän perusteiden muutoksia. Demokraattista päätöksentekoa kehitettäessä tulee lähtökohtana siten säilyttää edustuksellinen järjestelmä. Tätä järjestelmää on kuitenkin mahdollista täydentää välittömän demokratian keinoin kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi. Kaikki eivät esimerkiksi halua osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan puolueiden ja kansalaisjärjestöjen kautta. Suoran demokratian avulla kansalaiset voivat välittömästi vaikuttaa tärkeisiin päätöksiin. Tämä taas saatetaan lisätä koko kunnallisen järjestelmän ja sen päätösten hyväksyttävyyttä.

On myös otettava huomioon, että vaaleissa on kysymys yhteiskuntapolitiikan yleisistä suuntaviivoista. Niiden alle voivat peittyä kuntalaisten näkemykset yksittäisissä, tärkeiksi koetuissa kysymyksissä. Sen sijaan välitöntä demokratiaa toteuttavassa kunnallisessa kansan-

äänestyksessä on kysymys vaikuttamisesta juuri näitä yksittäisiä kysymyksiä koskevaan päätöksentekoon. Myös kunnanvaltuutettujen kannalta kansanäänestys voi tarjota käyttökelpoisen keinon äänestäjien mielipiteen selville saamiseksi jossakin ongelmallisessa asiassa.

Sanon vain kotikaupungistani esimerkin. Meillä kuumiin poliittinen kysymys on moottoritien linjaus. Se on asia, josta käydään kovaa kansalaiskeskustelua. Se voisi olla esimerkiksi juuri tällaisen kohteena.

Yhteiskunnan nopea muuttuminen ja kehitys ovat aiheuttaneet, että kuntalaisilla on paitsi edellytyksiä myös tahtoa mielipiteensä esille tuomiseen muutoinkin kuin perinteisen järjestelmän muodossa. Kunnallinen kansanäänestys antaa kuntalaisille tasavertaisen mahdollisuuden vaikuttaa siihen, mitä lähiympäristössä tapahtuu. Se saattaa myös tehostaa tavanomaisen kunnallisen päätöksenteon ennakkokontrollia, lähentää yksittäisen kuntalaisen ja päätöksentekijöiden välistä vuorovaikutusta. Toisaalta on katsottu, että yksittäisissä kysymyksissä tiheästi toimitetut kansanäänestykset saattaisivat haitata pitkäjänteisen yhteiskuntapolitiikan harjoittamista ja hämärtää politiikan toteuttajien vastuuta. Tämän vuoksi kunnallisen kansanäänestyksen tulisi olla lähinnä vain edustuksellista järjestelmää täydentävä kansanvallan väline.

Kansainvälinen kehitys on useissa maissa johtanut eriasteisten kansanäänestysten käyttöön. Joissakin maissa kuten esimerkiksi Sveitsissä on kansanäänestyksestä jo pitkälliset ja positiiviseksi havaitut kokemukset.

Kansanäänestyksellä tarkoitetaan yleensä menettelyä, jonka avulla selvitetään äänestäjien kanta tietyssä asiassa. Kansanäänestyksen lajeja voidaan ryhmitellä esimerkiksi sen perusteella, keillä on oikeus osallistua äänestykseen, miten äänestyksen toimeenpano määräytyy, kuka päättää äänestyksen toimittamisesta, millainen kysymys on äänestyksen kohteena ja mitkä ovat äänestystuloksen oikeusvaikutukset.

Äänioikeutettujen määrän perusteella on erotettavissa valtakunnallinen, alueellinen ja paikallinen kansanäänestys. Ensiksi mainitussa tapauksessa äänioikeus määräytyy valtiollisissa vaaleissa muutenkin noudatettavien perusteiden mukaan. Muissa tapauksissa äänioikeus on suppeampi ja se voi kytkeytyä esimerkiksi kunnalliseen äänioikeuteen, mistä tässä lakialoitteessa on kysymys.

Äänestyksen toimeenpanoperusteen mukaan voidaan erottaa pakollinen, ehdollinen ja va-

paahtoinen kansanäänestys. Pakollinen kansanäänestys on kysymyksessä silloin, kun päätöksenteko tietyssä asiassa edellyttää kansanäänestyksen käyttämistä. Ehdollinen kansanäänestys on kysymyksessä, jos äänestys on toimitettava sitä tarkoittavasta pyynnöstä. Tällainen aloiteoikeus voisi olla esimerkiksi tietyllä määrällä äänestäjiä, maan hallituksella taikka kunnanhallituksella tai tietyllä määrällä parlamentin tai valtuuston jäseniä. Vapaaehtoisen kansanäänestyksen toimittaminen on kokonaan siitä päättävän toimielimen harkinnan varassa.

Tässä aloitteessa ehdotetaan kunnanvaltuuston päätäntävaltaan kuuluvaa vapaaehtoista kansanäänestysmenettelyä. Kansanäänestyksen kohteena voi olla peiaatekysymys tai valmiin päätöksen muotoinen ehdotus. Äänestystuloksen oikeusvaikutuksen mukaan on mahdollista erottaa sitova ja neuvoo-antava kansanäänestys. Kansanäänestys voi olla myös osittain sitova, jolloin esimerkiksi vain äänestäjien enemmistön kielteisellä suhtautumisella on sitova vaikutus. Sitovan kansanäänestyksen tulos on oikeudellisesti velvoittava.

Edellä todettiin, että kansanäänestyksen tulee täydentää edustukselliselle demokratialle rakentuvaa järjestelmää. Jotta kunnallinen kansanäänestys voi toimia edustuksellista järjestelmää täydentävänä keinona, tulee kunnanvaltuustolla olla keskeinen merkitys äänestyksen toimeenpanosta päätettäessä. Tämä korostaa valtuuston asemaa ylimpänä kunnallisena toimielimenä.

Neuvoo-antava kunnallinen kansanäänestys soveltuu edellä selostettujen peruspyrkimysten kannalta paremmin käytettäväksi kuin sitova kansanäänestys. Toisaalta ero neuvoo-antavan ja sitovan kansanäänestyksen välillä ei käytännössä välttämättä ole kovin suuri. Joskaan neuvoo-antavan kansanäänestyksen tulos ei ole oikeudellisesti velvoittava, sillä on kuitenkin yleensä huomattava tosiasiallinen sitovuus. Tulokseltaan kiistatonta kansanäänestystä saattaa olla vaikea sivuuttaa päätöstä lopullisesti tehtäessä.

Tässä aloitteessa on päädytty sille kannalle, että kunnallisen kansanäänestyksen toimittamisesta päättää kunnanvaltuusto. Lisäksi äänestettävän asian tulee kuulua kunnan toimialaan.

Harkittavana on ollut myös, olisiko syytä antaa tietyille määrälle äänioikeutettuja kuntalaisia oikeus tehdä joko suoraan tai kunnanhallituksen välityksellä kunnanvaltuustolle aloite kansanäänestyksen toimittamisesta. Kuntalais-

ten kannalta kansanaloitteella olisi se merkitys, että menettelyn avulla voitaisiin tuoda esille vaatimuksia, jotka eivät ehkä muuten kanavoituisi puoluejärjestöjen kautta. Tietyn hankkeen kannatus saattaa myös hajaantua eri puolueisiin, jolloin asia ei ehkä saa riittävää huomiota yhdessä näistä puolueista. Kansanaloite laajentaisi kunnallista kansanäänestystä koskevan aloitteenteon puoluejärjestöjen ulkopuolelle. Tosin valtuusto ratkaisisi edelleen sen, toimitetaanko asiassa kansanäänestys, mutta kysymys saataisiin joka tapauksessa julkiseen käsittelyyn.

Kansanaloitteen käyttö lisäisi painetta valtuustoa kohtaan kansanäänestyksen järjestämiseksi. On eroa siinä, voivatko kunnalliset elimet itse päättää kansanäänestyksen toimittamisesta ja sen ajankohdasta, verrattuna siihen, että ne kansanaloitteen johdosta joutuvat ainakin pohtimaan sen mahdollista järjestämistä mistä tahansa aiheesta ja milloin tahansa. Tällainen piirre ei sovi hyvin edustukselliseen järjestelmään. Ei myöskään ole nähtävissä erityisiä ongelmia kansalaisten mahdollisuuksissa saada mielipiteensä ja tahtonsa poliittisten päätöksentekijöiden tietoon. Tämän vuoksi ei ole pidetty aiheellisena kytkeä kansanaloitetta ehdotettuun kunnalliseen kansanäänestysmenettelyyn.

Aloitteessa ehdotetaan säädettäväksi erillinen laki neuvoo-antavasta kunnallisesta kansanäänestyksestä. Äänestyksessä noudatettavasta menettelystä säädettäisiin erikseen tarkemmin asetuksella. Lakiehdotuksen mukaan kunnanvaltuusto päättäisi kunkin kansanäänestyksen toimeenpanosta, sen ajankohdasta ja äänestyksen kohteena olevista vaihtoehdoista. Äänestys-oikeus sidottaisiin kunnalliseen äänestys-oikeuteen.

Toisaalta äänestysmenettely on haluttu tehdä yksinkertaiseksi ja sellaiseksi, että mahdollisimman moni kuntalainen saisi mielipiteensä kuululle. Tästä syystä ehdotetaan, että neuvoo-antava kunnallinen kansanäänestys olisi mahdollista myös postitse. Postiäänestysmenettelystä säädettäisiin erillisellä asetuksella.

Lakiehdotuksen mukaan kansanäänestys voisi koskea niin periaatekysymystä kuin valmiin ehdotuksen muotoon puettua asiaakin. Äänestys voisi koskea myös ainoastaan kunnan osaa käsittelevää asiaa, jolloin äänioikeutettuja olisivat vain rajatulla äänestysalueella asuvat äänioikeutetut henkilöt.

Kansanäänestykseen alistetun asian tulisi joka tapauksessa kuulua kunnallislain 5 §:n mu-

kaan kunnan toimialaan kuuluviin asioihin. Tarkoitus on, että kunnallisen kansanäänestyksen käyttöön ei turvauduta kovin usein, vaan että sitä käytetään suhteellisen pidättyvästi ja vain sellaisissa tilanteissa, joihin kansanäänestys menettelynä soveltuu.

Kansanäänestys voidaan toteuttaa kunnallisten vaalien yhteydessä taikka niistä erillisenä. Kansanäänestyksen ja vaalien erilainen tarkoitus saattaisi hämärtä, jos nämä järjestettäisiin yhdessä tai kovin lähellä toisiaan. Mahdollisuutta toimeenpanna kansanäänestys kunnallisten vaalien yhteydessä ei kuitenkaan ehdoteta nimenomaisesti suljettavaksi pois, koska samanaikainen toimitus voisi joissakin tilanteissa olla tarkoituksenmukainenkin. Joka tapauksessa kansanäänestyksen järjestäminen vaalien yhteydessä säästäisi huomattavasti kustannuksia.

Ed. Paloheimo: Rouva puhemies! Minä haluan lämpimästi asettua kannattamaan ed. Pelttarin ehdotusta. Minusta kunnallinen kansanäänestys on loppujen lopuksi hyvin primitiivinen kansalaisten oikeus, ja se on tullut viime vuosina yhä merkityksellisemmäksi siitä syystä, että yhä enemmän kunnissa käsitellään sellaisia asioita, jotka eivät noudata perinteistä puoluejakoa, vaan asioiden rintamalinjat menevät helposti kaikkien puolueiden halki. Sellaisessa tapauksessa käy helposti niin, ellei kansanäänestystä järjestetä, että jokaisessa puolueessa jokin vähäinen enemmistö määrää sen puolueen linjan ja lopputulos muodostuu sen mukaiseksi. Teoreettisesti on täysin mahdollista, että vähemmistö voittaa tuon tyyppisessä järjestelyssä. Siitä syystä kansanäänestys tällaisissa asioissa on erityisen tärkeä.

Haluan mainita vielä kaksi tyyppillistä asiaa, jollaisten yhteydessä neuvoo-antava kansanäänestys nimenomaan kunnissa olisi tärkeä: toinen on kuntien sisäiset yksittäiset asiat, kuten esimerkiksi juuri jonkin tien rakentaminen, ja toinen on laajemmat periaatteelliset kysymykset, esimerkiksi suhtautuminen kunnan kasvupolitiikkaan. Näissä olisi tärkeää, että voitaisiin kysyä neuvoo suoraan kuntalaisilta eikä heidän edustajiltaan.

Ed. Virolainen: Arvoisa puhemies! Minä myös yhdyn kannattamaan niitä ajatuksia, joita ed. Pelttari äsken käyttämässään puheenvuorossa toi esiin tukeakseen kunnallisen kansanäänestyksen toimeenpanoa. Samalla kuitenkin huomautan, että jo nykyisin voimassa ole-

vien lakien mukaan kunnallinen kansanäänestys on mahdollista. Sellainen on järjestetty eräissä kunnissa, ehkä tähän mennessä kuitenkin liian harvoin.

Toisaalta on syytä korostaa, että kun jossakin kunnassa sitten järjestetään kunnallinen kansanäänestys ja saadaan varsin selviä tuloksia, ei mikään valtion eikä kunnan viranomaisen saisi lähteä toimimaan vastoin selvää kunnallisen kansanäänestyksen antamaa tulosta. Niinpä meillä Lohjalla suoritettiin viime kunnallisvaalin yhteydessä kunnallinen kansanäänestys mahdollisuudesta liittää yhteen Lohjan kunta ja kaupunki. Vaikka itse olen sitä mieltä, että tämä liitosasia on jo tullut hyvinkin kypsään vaiheeseen ja se voitaisiin suorittaa, kun vastoin omaa mielipidettäni noin 60 % Lohjan kuntalaisista asettui vastustamaan kuntaliitosta ja itsekin jäin vähemmistöön, pidän erittäin tärkeänä, ettei nyt lähdetä viranomaisten toimesta mitätöimään kansalaisten mielipidettä. Toisin sanoen laissa pitäisi olla sitten määräys, että vaikka on kysymys neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä, selviä tuloksia pitäisi si noudattaa eikä niitä lähteä mitätöimään.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Viime kunnallisvaalien alhainen äänestysprosentti on mielestäni selkeä osoitus siitä, että ihmiset eivät koe pelkkää äänioikeutta riittäväksi keinoksi vaikuttaa. Siksi kuntalaisilla tulisi olla mahdollisuus suoraan sanoa mielipiteensä sellaisista keskeisistä kunnan kehittämiskysymyksistä, joita edellisissä puheenvuoroissa on tuotu esiin. Ed. Seppo Pelttarin lakialoite on mielestäni varsin kattava ja perusteellinen, ja nyt vain sopii toivoa sille nopeaa käsittelyä eduskunnassa.

Kun nyt samanaikaisesti sattuu olemaan salissa paikalla myös yksi hallituksen edustaja, tekee ihan mieli kysyä, missä viipyy kunnallisen kansanäänestyksen mahdollistava hallituksen esitys ottaen huomioon sen, että presidentin vaalitavan uudistamisesta hallitus sai esityksensä aikaan ennätysajassa. Mielestäni kunnallinen kansanäänestys on vähintään yhtä tärkeä asia, ja siinä mielessä olisi hyvä saada kuulla tämän mahdollisesta aikataulusta. Tiedän varsin hyvin, että paikalla ei ole sisäministeri, jonka sektoriin tämä asia kuuluu.

Jo tänä päivänä kuntalaiset osoittavat aktiivisuuttaan keräämällä erilaisia adresseja ja kirjelmiä sellaisista keskeisistä kysymyksistä, joihin halutaan vaikuttaa. Näiden ongelmana vain on

se, että ne kerätään hyvin sattumanvaraisesti ja monta kertaa erityisesti päätöksentekijät asettavat ne kyseenalaisiksi. Todetaan, että niihin nimensä pistäneet eivät välttämättä ole tulleet ihan tarkkaan, mihin ovat nimensä pistäneet jne. Tällainen kysymyksenasettelu ja epämääräisyys poistuu silloin, kun lähdetään siitä, että kuntalaiset saavat vapaasti vaaleissa ilmaista neuvoo-antavan kansanäänestyksen kautta selkeän kantansa sellaisten vaihtoehtojen välillä, jotka kunnanvaltuusto asettaa äänestettäväksi.

Omalta alueeltani tulee väkisinkin mieleen varsin tuore valtioneuvoston päätös Someron kunnan siirtämisestä Turun ja Porin läänin Hämeen läänistä. Tiedän varsin hyvin, että tästä asiasta Someron kunnanvaltuusto teki lähes yksimielisen päätöksen, mutta uskoisin, että somerolaisten kannalta olisi ollut tavattoman tärkeä asia ennen päätöksentekoa esimerkiksi kunnallisen kansanäänestyksen kautta saada sanoa mielipiteensä siitä, mitä mieltä somerolaiset ovat tästä siirrosta. Edelleen tänä päivänä osittain pinnan alla käydään keskustelua, koska siellä on myös toisen tyyppisiä mielipiteitä. Juuri näiden mielipiteiden kartoittamiseksi tarvitaan kunnallista kansanäänestystä.

Toki, kuten ed. Virolainen täällä hetki sitten puheenvuorossaan totesi, kunnallinen kansanäänestys on nyt jo mahdollinen, mutta kunnalliset päätöksentekijät eivät ole sitä jostakin syystä vain käyttäneet. Kun tässä asiassa aloite tulisi myös kuntalaisten käsiin, kuten ed. Pelttarin aloitteessa esitetään, mielestäni se vahvistaisi nimenomaan kuntalaisten mahdollisuutta saada asioita kunnallisen kansanäänestyksen piiriin. Kaiken kaikkiaan tämä on varsin kannatettava ajatus ja esitys, ja toivon sille varsin nopeaa käsitelyä.

Edelleen omassa vaalipiirissäni on tänäkin päivänä valmisteltavana sellainen asia, jossa kunnallista kansanäänestystä jatkossa tarvittaisiin, ja se on vaalipiirirajojen tarkistaminen. Siinä yhteydessä viideltä kunnalta on nyt pyydetty hyvin lyhyenä aikana kannanotto siitä, mitä mieltä ollaan Pirkanmaan vaalipiirin muodostamisesta. Kannanottoa pyydetään noin neljän viikon määräajalla. Tämä on ensinnäkin aikana tavattoman lyhyt, jotta näiden kuntien asukkaat voisivat vapaasti sanoa mielipiteensä siitä, mihin suuntaan he haluavat suuntautua. Tulisi olla kunnallinen kansanäänestysmahdollisuus. Se antaisi todellista pohjaa päätöksenteolle. Silloin ei päätöksentekijöiden tarvitsisi aprikoida, mitä mieltä ihmiset ovat.

Ed. Saarinen: Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni oli käyttää vastauspuheenvuoro ed. Virolaisen puheenvuoron johdosta. Hän toi esiin erään hyvin merkittävän ongelman, joka liittyy neuvoo-antavaan kansanäänestykseen, ja me molemmat ed. Virolaisen kanssa varsin hyvin tunnemme sen ongelmatiikan, joka liittyy Lohjan seudulla vastikään järjestettyyn neuvoo-antavaan kansanäänestykseen, joka koski Lohjan kaupungin ja Lohjan kunnan kuntaliitosta.

Ed. Virolainen toi täysin perustellusti ja havainnollisesti esiin sen, että vastoin toisen kunnan asukkaiden tahtoa ei voida kuntaliitosta suorittaa, mutta haluan tässä yhteydessä valottaa myös asian toista puolta.

Sellaisia toiminnallisia, ehyitä alueita, kuin on esimerkiksi Lohjan seudulla, on muitakin. Mainitsen Jyväskylän, Porvoon, Rovaniemen. Millä tavalla neuvoo-antavan kansanäänestyksen tulosta tulee tulkita ja soveltaa käytäntöön? Nollataanko silloin toisen kunnan kansalaisten mielipiteet, kuten esimerkiksi ed. Virolaisen puheenvuoro antoi ymmärtää? Siinä tapauksessa, kun tämän toiminnallisen alueen, siis kahden kunnan alueella asuvien kansalaisten, enemmistö on kuntaliitoksen kannalla, nollataanko siinä tilanteessa toisen kunnan asukkaiden mielipide täysin, ja noudatetaan vain sen kunnan asukkaiden mielipidettä, jonka asukkaat ovat suhteessa 60—40 vastaan?

Tämä on asian toinen puoli. En ole mikään mestari sanomaan, mikä asiassa on oikein ja mikä kohtuullista, mutta tämän kaltaisia viestejä ja mielipiteitä tulee. Tämä on ilmiselvä ongelma, miten suhtaudutaan tällaisessa tilanteessa, kun alueen väestöstä enemmistö on liitoksen kannalla, mutta onnettomat kuntarajat aiheuttavat tämän kaltaisen tilanteen, jonka ed. Virolainen täällä esitteli.

Oma käsitykseni on, että sen kaltaisissa tilanteissa, johon täällä aikaisemmin viitattiin, järkeä ja tahtoa ei löydy paikalliselta tasolta. Jos ratkaisuihin pyritään, ne on tehtävä yleimmällä tasolla tai sitten annettava ajan kuluva edelleen ja odotettava, että paikallisen tason ratkaisu kypsy. Nämä ovat ongelmia, ja voi vain toivoa, että ed. Virolaisen nimissä kulkeva järjelinja näissä asioissa voittaisi ja tuottaisi kunnallishallinnon kannalta myönteisiä tuloksia.

Ed Virolainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä olen sitä mieltä, että jos on kysymys Lohjan maalaiskunnan liittämisestä Lohjan kaupunkiin, sen nykyisen demo-

kratian mukaan ratkaisevat Lohjan maalaiskuntalaiset eivätkä kaupunkilaiset. On aivan selvää, että vastaavia tilanteita on paljon muitakin, ei vain kuntien välisissä suhteissa vaan jopa valtakuntien välisissä suhteissa, että toinen osapuoli sanoo, että me olemme valmiit liittämään teidän alueenne omaan alueeseemme, mutta asianomainen, jota asia koskee, on toista mieltä. Minusta ei voi kysymystä asettaa edes tällä tavalla kuin ed. Saarinen koetti tehdä. Siinä on vähän liian pitkälle venytetty ns. demokratiaa. Minä olen itse sitä mieltä, että kuntien pitäisi mennä yhteen, mutta kun enemmistö Lohjan kuntalaisista on sitä mieltä, että ei mennä, nyt pitäisi tämä homma vähäksi aikaa rauhoittaa ja luottaa siihen, että kansalaiset pystyvät ajan mukaan tekemään oikean ratkaisun. Minä huomautan ed. Saariselle, että demokratia tarkoittaa sitä, että enemmistö voi tehdä myös tyhmyksiä.

Ed. V ä h ä n ä k k i: Rouva puhemies! Eikö hän ole parempi, että Lohjan kaupunkilaiset ja kuntalaiset kävisivät debattinsa harjun juurella Lohjan seudulla, kun täällä keskustellaan neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä kunnan asioissa.

Yhdyn niihin, jotka toivovat, että asiaa koskeva yksityiskohtainen laki tulisi. Sen tarve on ilmeinen, ja raamit asiallehan lainsäädännössä jo ovat, mutta nimenomaan kunnallista kansanäänestystä koskeva yksityiskohtaisempi menettelytapalaki puuttuu.

Yhdyn ed. Anttilan kritiikkiin ministeriöön päin siinä, ettei ministeriön taholta ole esitystä tullut ja että asia tulee keskusteluun yhden puolueen kotikutoisen lakiesityksen muodossa. Olisi ollut toivottavampaa, että keskustelun avaus olisi tapahtunut lainvalmistelijoiden viileässä ilmapiirissä suoritettuna ehdotuksen pohjalta. Aivan nopeasti lukemallakin toteaa monia keskustalaisväritteisiä äänenpainoja tuossa laissa. Olisi todella ollut parempi, että ed. Peltari olisi tehnyt vaikkapa toivomusaloitteen, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin lain aikaansaamiseksi.

Totesin, että ed. Peltarin esitys antaa mahdollisuuden nimenomaan keskustapuolueelle, joka hallitsee valtaosaa pieniä ja keskusuuria maaseutukuntia, toimia miten hyvänsä käyttäen instrumenttia kansanäänestyksestä, kaudista sanaa, hyväkseen. Yksinkertainen enemmistö saa päättää asiasta ja edelleen asetella valtaryhmittymiä, voi määritellä tavat ja kysymyk-

senasettelut ja muut, miten asiaa eteenpäin vietään. Ei kerrota myöskään sanaakaan sitovuudesta, ja lakiesityksen 2 § rajaa oudosti toimialueen.

Ed. S k i n n a r i: Arvoisa puhemies! Ehkä oikeusministeriön etenemiseen tässä asiassa on vaikuttanut se, että kun valtakunnallista kansanäänestystä eduskunnassa käsiteltiin jokin aika sitten, niin kaikesta suopeudesta huolimatta — ja suopeasti tietyistä tähänkin pitää suhtautua — ei oltu kovin varmoja, mikä sen käytännön merkitys tulee todella olemaan.

Kansainväliset esimerkit osoittavat, kuinka vaikeaa on löytää äänestysvaihtoehtoja. Täällä on tuotu kyllä kuntaliitokset esiin ja niissä saatava olla täysin selvää, mistä äänestetään, mutta käytännön tilanteissa nämä äänestysvaihtoehdot eivät ole kovin selviä. Jokaisessa kunnassa Suomessa joka neljäs vuosi suoritetaan kansanäänestys siitä, onko harjoitettu oikeaa politiikka vai ei. Kuten täällä on todettu, keskustapuolueella on useissa kunnissa valtaa ja vastuuta valtuustoissa. Tältä pohjalta tätä demokratiaa ja kansanvaltaa pitäisi myös pyrkiä kehittämään.

Tämä on teoreettisesti erittäin demokraattinen muoto, mutta kuten ed. Vähänäkki totesi, mikä on sitovuus, mitä tehdään siinä tapauksessa, kun äänestys on esimerkiksi vajaalla prosenttiyksiköllä merkinnyt kääntymistä puoleen tai toiseen. Itävallassa tämä esimerkiksi merkitsi kansanäänestyksen osalta sitä, että siellä ei pystytty ottamaan tästä johtuen erästä ydinvoimalaitosta käyttöön, joka on kallein ydinvoimalaitos maailmassa, ja se on museoitu johtuen juuri siitä, että kansanäänestyksen lopputulos oli se, mikä oli, mutta siellä se oli sitova.

Ed. P e l t t a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen sosialidemokraattisten juristikansanedustajien vastenmielisyyttä siihen, että tällainen aloite on tehty, että se on ollut lakialoite eikä toivomusaloite. Minusta asia kai tässä tärkein on, että voitaisiin kansanvaltaa monissa hyvin ajankohtaisissa asioissa kunnissa olla laajentamassa. Peruste siitä, että on vaikeaa suunnitella kansanäänestystä niin, että se voisi olla äänestyksen kohteena, on minusta varsin ontuva ja myös viittaus siihen, että Suomen keskusta voisi käyttää enemmistöään väärin. Tässä on 3 §, jossa sanotaan, että yksinkertaisella enemmistöllä valtuusto voi siitä päättää. Se että meillä on enemmistö niin mo-

nessa kunnassa, on tae siitä, että emme ole läheneet kansanvaltaa kehittämään esimerkiksi tämän kansanäänestyksen kautta niin, että se olisi jonkinlainen lyömäase tai ajettaisiin järjetöntä keskustalaista politiikkaa. Sanoisin, että tämä enemmistö on toki viisas enemmistö eikä yksinkertaisten enemmistö. Silloin jos me haluamme kansanäänestyksillä mielipiteitä äänestäjiltä, niin toki siinä on riski myös enemmistön osalta, ettei se minusta voi olla peruste sille, ettei sitä käytettäisi.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tulin todella surulliseksi kuunnellessani sekä ed. Vähänäkin että ed. Skinnarin puheenvuoroja tämän keskustan Sepo Pelttarin lakialoitteen torpedoimiseksi. Puheet siitä, että on erittäin vaikeaa tehdä niitä erilaisia äänestysvaihtoehtoja, joiden välillä kuntalaiset valitsevat, on mielestäni haettua. Kyllä kunnanvaltuusto ja kunnanhallitus pystyvät tekemään päätöksen siitä, minkä vaihtoehtojen välillä äänestetään. Jos tulee se tilanne, että 51 % on se enemmistö, joka tässä kunnallisessa kansanäänestyksessä saadaan, niin toki minusta se on selkeä viesti kunnanvaltuustolle, että tässä asiassa kuntalaiset ovat näin selkeästi kahtia. Silloin kannattaa kyllä vakavasti miettiä kolmannen vaihtoehdon hakemista, joka olisi sellainen vaihtoehto, jonka takana kaikki voisivat olla.

Kaiken kaikkiaan minusta politiikan yksi suurin heikkous on se, että me emme kykene tukemaan toinen toistemme hyviä ehdotuksia. Tässä mielessä todella olisin odottanut, että ed. Skinnari olisi ollut tukemassa keskustan tekemää hyvää ehdotusta.

Ed. Virolainen: Arvoisa puhemies! On hyvä, että tämän asian yhteydessä syntyy eduskunnassa keskustelua, ja on myös luonnollista, että voidaan olla eri mieltä. Mutta minäkin ihmettelen ed. Vähänäkin ja ed. Skinnarin puheenvuoroja, että aloitetta vastustetaan sen vuoksi, että se on keskustapuolueen edustajan tekemä. Eihän sillä ole asian kanssa mitään tekemistä. Kysymys on siitä, että ihmiset voivat myös kunnallisvaalien väliaikana lausua käsityksensä tärkeistä asioista. Se on hyvin merkittävää ja se saattaa lisätä kansalaisten mielenkiintoa poliittista toimintaa kohtaan. Mitä sitten tulee Lohjan tapaukseen, niin se on eräs esimerkkitapaus, joka on kyllä syytä tämän teoreettisuhteutisen aloitteen yhteydessä mainita.

Sosialidemokraattiselle edustajalle sanoisin, että Lohjan kunnassa enemmistön muodostivat pääasiassa sosialidemokraatit, jotka eivät kannattaneet tätä liitosta. Siellä on niin vähän keskustalaisia, että he eivät voi ratkaisevasti vaikuttaa. Niin kuin minäkin olen sanonut, osa keskustalaisia oli tämän liitoksen kannalla.

Minä tarkoitan tällä sitä, että aivan siitä riippumatta, mitä mieltä me päättäjät olemme, meidän täytyy kunnioittaa äänestäjien mielipiteitä, jos aiomme varsinkin nuoren polven kiinnostusta politiikkaa ja puoluetoimintaa kohtaan lisätä. Mitä vähemmän annamme arvoa ihmisten mielipiteille, vaikka ne meistä olisivat kovin yksinkertaisia ja virheellisiä, sitä pienemmäksi muodostuu äänestysprosentti ja sitä turhauttavammaksi meidän tekemämme poliittinen työ.

Ed. Joenpalo: Arvoisa puhemies! Yhdyn täysin niihin ajatuksiin, joita ed. Virolainen viimeisimmässä puheenvuorossaan toi esille eli nuorten ja yleensä kansalaisten mielenkiinnon lisäämiseen poliittista päätöksentekoa ja kunnallista päätöksentekoa kohtaan. Siitä huolimatta suhtaudun hieman epäluulolla nyt tehtyyn lakialoitteeseen, että se lisäisi ihmisten mielenkiintoa tai että se lisäisi kunnallista demokratiaa.

Kansanäänestysajattelun heikkous on ilman muuta se, miten asetetaan ne asiat, joista kansa saisi äänestää suorassa äänestyksessä, postiaänestyksessä taikka missä tahansa. Jos ne tehdään valtuustoissa, niin monet niistä saattavat syntyä äänestyspäätöksinä, jolloin taustalla on ed. Paloheimon pelkäämä poliittisten ryhmien työ, jossa valmistelu on voinut syntyä hyvin pienelläkin enemmistöllä, mikä tulee valtuustoihin ja mikä syntyy päätökseksi. Tämä on ilman muuta eräs epäkohta suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa. Sen sijaan, jos olisimme keskieuropalaisessa, sveitsiläisessä mallissa, jossa periaatteessa kaikki asiat tuodaan torille kansan ratkaistavaksi, niin asiahan saa toisenlaisen luonteen. Kyllä meidän mallimme on niin pitkälle rakennettu edustuksellisuuden varaan, että tämän mallinen neuvoa-antava kansanäänestys ei välttämättä lisää demokratiaa. Sen etu on ilman muuta siinä, että sillä voidaan mitata kansan mielipidettä ja kuulla kansan tahtoa. Mutta jos sekin sen jälkeen tulkitaan äänestäen valtuustoissa, vaikkapa yhden äänen enemmistöllä, mikä on täysin mahdollista, niin kyllä siinä voi syntyä mielenkiintoisia tilanteita käytännössä. Kaikki aloitteet kunnallisen kan-

sanvallon lisäämiseksi ovat kannatettavia, mutta näennäisdemokratiaa meidän ei kannata liisätä.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Keskustan edustajat eivät kuunnelleet tarkasti, mitä aluksi sanoin. Mainitsin, että nähtävästi saattaa olla niin, että oikeusministeriön kiireeseen, millä tavalla se tuo kunnallisen kansanäänestyksen, on saattanut vaikuttaa se, että tämä ei ole niin selvä asia. Toin esille näkökohtia, jotka varmasti ed. Anttilakin saattaa muistaa, perustuslakivaliokunnan käsittelystä, kun käsiteltiin valtakunnallista kansanäänestystä. En vastusta sinänsä sitä, että tässä asiassa edetään, mutta näyttää siltä, että jos keskustan aloitteen pohjalta täällä käydään keskustelua, mikä mielestäni on sinänsä tunnustus aloitteen tekijälle, niin katsotaan, että asiaa sinänsä vastustetaan. Toisaalta ihmettelen keskustapuoluetta ja uskon, että se kansanäänestysaloitteita tarvitsisi enemmänkin, kun olen jonkin verran kaivannut sitä, että suurella oppositiopuolueella olisi ohjelma, millä tavalla näitä asioita hoidetaan. Mutta nähtävästi kuntakohtaisesti keskustapuolueen täytyy vähän kysellä, että mitä pitäisi tehdä.

Mitä tulee vielä demokratiapyrkimykseen kunnissa, niin ainakin itse olen todennut, että nykyisen kunnallislainkin sisältämät säännökset kunnanosa- ja valtuustoista ovat monessa keskustalaisessakin kunnassa jääneet täysin kuolleeksi kirjaimeksi, vaikka tätäkin asiaa olisi voitu nykyisten säännösten puolesta viedä käytännössä eteenpäin ja kuulla kuntalaisten mielipiteitä eikä sen lisäksi perustaa vielä kylätoimikuntasysteemiä. Tässä on niin monenlaista demokraattista järjestelmää menossa, että kansalaisilla loppujen lopuksi on vaikeuksia tietää, mihin demokratiakelkkaan he missäkin vaiheessa isuisivat.

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Ed. Joenpalolle, joka äsken sanoi, että on vaikea tietää, minkälaisista asioista pitäisi järjestää neuvoo-antava kansanäänestys ja millaisista ei, vastaukseni on, että sellaisista asioista, joissa on ilman muuta oletettavissa, että kuntalaisten mielipiteet noudattavat puoluejakoa, ei tarvitse järjestää neuvoo-antavaa kansanäänestystä. Nykyisin, kuten jo aikaisemmin mainitsin, yhä useampi asia alkaa olla sellainen, jonka kohdalla nykyinen puoluejako on armottoman vanhentunut ja jossa kansalaisten mielipiteet eivät

varmasti noudata puoluejakoa. Sen tyyppisissä kysymyksissä olisi oikeutettua järjestää neuvoo-antava kansanäänestys. Enkä myöskään usko, että jos kunnanvaltuustossa tehdään valinta, mistä järjestetään kansanäänestys ja mistä ei, niin tästä asiasta voisi syntyä kovin suuria erimielisyyksiä.

Ed. Vähänäkkilä: Haluaisin huomauttaa, kun hän puhui, että suuressa osassa suomalaisista kunnista on keskustaenemmistö ja että keskustaanenemmistö tällä tavalla jotenkin pääsisi dominoimaan. En ymmärrä yhtään, miten keskustaanenemmistö sen enempää pääsisi dominoimaan, jos järjestetään neuvoo-antava kansanäänestys, kuin tässä nykyisessä.

Ed. Vähänäkki: Arvoisa puhemies! Olen kuullut, että peruskoulussa on oppiaineen lukemisen ymmärtäminen, mutta olisi hyvä, jos järjestettäisiin puheen ymmärtämisen oppitunteja, niin väärin ainakin ed. Virolainen ja muut keskustalaiset minun vastauspuheenvuoroni ymmärsivät. Nimenomaan toin esiin, että on odotettu ja on tärkeää, että saamme Suomen lainsäädännön neuvoo-antavaa kansanäänestystä varten. Mutta tämän lain on nimenomaan tullava hallituksen esityksenä. Se kajoaa joka tapauksessa niin syvällisesti ja monitahoisesti kunnallisen itsehallinnon järjestelmään Suomessa, että se vaatii muutakin kuin parin tunnin aikana kirjoituspöydän ääressä kirjoitetun yksittäisen kansanedustajan tekemän aloitteen.

Ed. Paloheimolle sanoisin, että nimenomaan sen johdosta, että tuo aloite on tehty keskustaaideologian pohjalta, se sisältää niin paljon sellaisia yksityiskohtia, joihin jo osaan kajosin, että se ei sovellu missään tapauksessa koko valtakuntaamme varten.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Skinnari puheenvuorossaan kaipasi, että keskustalla pitäisi olla ohjelma, jonka mukaan kunnassa toimitaan. Ed. Skinnarille voisin todeta, että toki keskustan valtuustoryhmillä jokaisessa kunnassa, missä meillä on edustus, on oma kunnallisvaaliohjelma, joka pyritään mahdollisuuksien mukaan toki toteuttamaan. Minusta kunnallisen kansanäänestyksen kohdalla on kyse siitä, että kun tulee sellainen ratkaistava kysymys, josta ihan selkeästi ollaan useampaa mieltä, niin erilaisten vaihtoehtojen, kahden vaihtoehdon välillä ratkaisun antaminen neuvoo-antavan kansanäänestyksen kautta kunta-

laisille on minusta erittäin arvokas asia. Se antaa kuntalaisille mahdollisuuden vaikuttaa kunnan kehittämiseen, kun sitä ei käytetä väärin eikä käytetä liikaa.

Ed. Skinnari totesi myös, että kunnanosalvaltuustot eivät ole toimineet. Minusta siinä ei ole mitään ihmeteltävää, että ne eivät ole toimineet. Tänä päivänä kylätoimikunnat korvaavat omalla aktiivisella toiminnallaan huomattavan osan niistä tehtävistä, joita on ajateltu kunnanosalvaltuustolle. Se on minusta lähes kuolleenä syntynyt ajatuskin. Käytännössä se ei toimi.

Minusta tärkeintä tässä on se, että me jatkossa kiinnitämme entistä enemmän huomiota niihin mahdollisuuksiin ja keinoihin, joilla me voimme antaa ihmisille suoran vaikutuskanavan, kun täytyy muistaa aina se, että 7 % suomalaisista kuuluu jäsenenä poliittisiin puolueisiin ja 15–20 % ihmisistä käy puolueiden tilaisuuksissa. Toki niille 80 %:llekin pitää antaa mahdollisuus vaikuttaa muulloinkin kuin vain vaaleissa.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Totean vielä tästä kansanäänestyksestä sen, että se on teoriassa demokratiaa edistävä kuten kaikki vaalit. Mutta ajatellaan nyt esimerkiksi sitä tilannetta, että kansanäänestyksessä äänestäisi riippuen siitä, mistä asiasta on kysymys ja kuinka selvää on se, mistä äänestetään, esimerkiksi vain 25 % kunnan asukkaista ja vaaleissa on äänestänyt esimerkiksi 60 % siitä, ketkä ovat kunnanvaltuutettuja. Mikä on silloin tämän kunnanvaltuuston kanta siihen, millä tavoin se ottaa huomioon tämän kansanäänestyksen tuloksen? Missä yhteydessä tämä äänestys järjestetään, kun nyt näyttää jo vaaleja olevan liikaa, koska Suomessa järjestetään vaaleja harva se vuosi. Nyt on pitkää aikaa kahden vuoden jakso, jolloin ei ole kunnallisvaaleja eikä valtakunnallisia vaaleja, mutta tässä oli monta vuotta, jolloin oli vaalit ja viime vuonnakin oli kahdet vaalit. Ottaen vielä huomioon sen, että työelämässä pitäisi demokratiaa lisätä, täytyy vaaleja ryhtyä myös yhdistelemään. Silloin tullaan siihen tilanteeseen, että kunnallisvaalien yhteydessä suoritetaan tämä kansanäänestys.

Tässä ed. Pelttarin aloitteessa, vaikka siihen suhtautuisi positiivisestikin, on heikkoutena se, että siinä ei ole täsmällisesti pystytty esittämään vastauksia niihin moniin kysymyksiin, joita tämän keskustelun aikana on tullut esille. (Ed. Anttila: Valiokunta niitä täydentää!) Se on tietysti tässä heikkous. Se on varmasti vaikuttanut

siihen, että myöskään hallitukselta ei ole tullut tätä esitystä, jota monet ovat kaivanneet. Tasmällisempiä vastauksia kaivataan sitten valiokunnassa. Toivottavaa tietysti olisi, että hallitus omalta osaltaan voisi tuoda tänne perustellun esityksen kuin tämä lakialoite on.

Ed. Pelttari: Arvoisa puhemies! Ed. Skinnarin argumentti siitä, että alhainen äänestysprosentti voisi mitätöidä koko kansanäänestyksen tuloksen, ei minusta pidä paikkaansa. Onhan toki kunnanvaltuuston, kun se päättää kansanäänestykseen turvautua, katsottava, että asia on sellainen, että se todella kiinnostaa. Voi olla, kuten täällä ed. Paloheimo toi esimerkiksi, että on kyse asiasta, jossa kannanotot eivät noudata puolueiden välistä jakaumaa. Voi olla todella polttava asia. Monessa kunnassa on varmasti tällaisia esimerkkejä.

Minusta tämä keskustelu ei suinkaan ole tehnyt tyhjäksi tämän lakialoitteen tarvetta. Valiokuntakäsittelyssä varmasti näihin yksityiskohhtiin voidaan lähemmin mennä, mutta alhaisella äänestysprosentillaan voitaisiin jo ennakkoon melkein mitätöidä kunnallisvaalitkin. Ei prosentti niissäkään aina ole ollut niin kehuttavan korkea, että voisi sanoa valtuuston välttämättä edustavan kuntalaisia. Minusta tämän apparatinkin käyttämisessä pitää valtuuston olla sen verran järkevä, että siihen turvaututaan silloin, kun asia on päivänpolttava.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään laki- ja talousvaliokuntaan.

13) Valtioneuvoston kertomus eduskunnalle päihdeolojen kehityksestä vuonna 1987

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Almgren: Arvoisa puhemies! Entinen kansanedustaja, nykyinen Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Anna-Liisa Hyvönen on

Kansan Uutisissa lausunut käsityksiään eräistä raittius- ja alkoholipoliittisista asioista, kun häntä on haastateltu lauantaina 11 päivänä helmikuuta tänä vuonna. Hän lausuu mm.: ”Keskioluen vapauttaminen ei tuonut sitä onnea ja auvoa, mitä minäkin sen vapauttamista kannattaessani luulin. Käyttö menee väistämättä holtittomaksi, ja sen näkee.” Tämän päivän lehdet kertovat, että keskioluen kulutuksessa on tietyllä aikavälillä saavutettu kyseenalainen ennätys, yli 40 %:n kasvu kulutuksessa.

Jos alkoholiin sovelletaan samoja myrkyllisyyden riskirajoja kuin muihin myrkkyyhin, niin alkoholin riskittömän kulutuksen on laskeutu olevan seitsemän grammaa päivässä, todetaan Ruotsin lääkäriiliton lausunnossa. Jo vuosia sitten julkaisivat suomalaiset tutkijat Pekka Tienari ja Raimo Hyttynen Duodecim-lehdessä varoittavat tutkimustuloksensa. 35-vuotiailla miesalkoholisteilla oli maksakirroosi 19 prosentilla tutkituista, aivosurkastumaa 49 prosentilla ja älyllisen suorituskyvyn heikkeneistä 59 prosentilla tutkituista.

Mitä sanovat tieteelliset tutkimukset miespuolisten alkoholin suurkuluttajien jakautumisesta iän mukaan vuosina 1968—1976? Vuonna 1968, ennen uuden alkoholilain voimaantuloa, olivat ikäryhmät 40—44 ja 45—49 suurkuluttajien kärjessä. Vuoteen 1976 tultaessa oli tapahtunut huikkea muutos: suurkuluttajat olivatkin nyt ikäluokissa 20—24 ja 25—29. Seuraukset tulevat olemaan kohtalokkaat. Parhaan työikänsä alkupäässä olevat ikäluokat, 20—29-vuotiaat, käyttivät yhteensä noin 36 % kulutusta alkoholista.

Ruotsin sosiaalhallitus, jolla on vastuu alkoholipoliittisista toimenpiteistä omassa maassaan, on esitellyt oman ohjelmansa, jolla pyritään alkoholin kulutuksen vähentämiseen 25 %:lla vuoteen 2000 mennessä. Ruotsin sosiaalhallitus rohkenee esittää ohjelmassaan useita toimenpiteitä päämäärän saavuttamiseksi. Ikäraja on nostettava 20 vuoteen, kun on kysymys alkoholin ostamisesta ravintoloissa ja muissa tarjoilupisteissä. Alkoholin hintaa on nostettava tietyn ajan sisällä selvästi. On käytettävä hinta-asetta joustavammin kuin tähän asti. Jos esimerkiksi alkoholin kysyntä kasvaa, on hintaa nostettava nopeasti, jotta kysyntä saataisiin vaimennetuksi. On luotava aktiivisempi valvonta ja kireämpi lain soveltaminen, kun on kyseessä tarjoilu.

On saatava aikaan alkoholiton liikenne. On saatava aikaan johdonmukaisempi lainsäädän-

tö, jossa maantieliikenne ja vesillä tapahtuva liikenne ovat samassa asemassa. Yhteiskunnan on luotava paremman taloudellisen tuen avulla mahdollisuus saada aikaan alkoholittomat ympäristöolosuhteet, jolloin mm. alkoholittomat yleiset huvittelupaikat olisivat kilpailukykyisiä.

Alkoholin aikaansaamista vaurioista on saatava yhä parempi tieto. Tällöin aivan erityisesti on tiedotus suunnattava koulunuorisoon, odotaviin äiteihin, teini-ikäisiin ja ajokorttia tavoitteleviin.

Alkoholin käytöltä on oikein suunnatun tiedon avulla poistettava aiheeton gloria. On lisättävä kokonaisraittiuuden sektoria. On valmistettava laimeampia juomia. Tarjolla on aina oltava alkoholiton vaihtoehto. Kotipolttoa, salakuljetusta ja ns. lestiniheittoa on avoimesti vastustettava. Alkoholi on asetettava kansanterveydellisiin yhteyksiinsä ja ennalta ehkäisevät toimet on asetettava arvojärjestyksessä etusijalle.

Alkoholismien juuret ovat muutamassa yksinkertaisessa tosiasiassa: alkoholin vaikutusten oppimisessa, alkoholin saatavuudessa ja alkoholin käytön ihannoimisessa. (Ed. Anttila: Koti on keskeinen!) Ruotsissa tehty tutkimus osoittaa, että nuoret, joille on opetettu ns. kulttuuriin alkoholinkäyttöä, joivat kodin ulkopuolella useammin kuin muut nuoret ja käyttivät kerralla enemmän alkoholia kuin ikätoverinsa. Johtopäätös ruotsalaisesta tutkimuksesta on selvä: Ne, jotka on opetettu, juovat. Seuraukset alkavat näkyä.

Suomen Lääkärilehti käsittelee eräässä viimevuotisessa numerossaan alkoholin aiheuttamia keskushermostovaurioita. Lehden mukaan viime vuosina on kliinisten tutkimusten ja obduktioaineistojen perusteella todettu, että alkoholisteilla esiintyy vakavia aivovaurioita yleisemmin kuin aikaisemmin on luultu. Myös nuorilla suurkuluttajilla ja ns. sosiaalisilla alkoholinkäyttäjilläkin on lieviä aivovaurioita huomattavasti enemmän kuin samanikäisessä väestössä keskimäärin. Lievätkin vauriot saattavat olla esteenä alkoholismista kuntoutumiselle.

Lääkärilehti toteaa valtioneuvoston kertomuksessakin kerrotun tosiasian, että vuodesta 1969 lähtien alkoholinkäyttö on pysynyt melko vakaana. Viime vuosina viinankäyttö on alkanut selvästi lisääntyä. Alkoholismin hoito on saanut myönteistä huomiota, kun terveystieteiden tutkimukset ovat osoittaneet, että alkoholi on yksi tärkeimmistä tekijöistä, jotka vaikuttavat mielen ja kehon tilaan. Alkoholin käyttö on lisääntynyt, ja sen seurauksena on tullut lisääntyä. Alkoholismin hoito on saanut myönteistä huomiota, kun terveystieteiden tutkimukset ovat osoittaneet, että alkoholi on yksi tärkeimmistä tekijöistä, jotka vaikuttavat mielen ja kehon tilaan.

että alkoholin käyttö on vakava terveysuhka jo ilman alkoholismiakin. Kalloaivovammat, pikuaiivorappeumat, aivoatrofia, dementia ovat sairauksia, joiden esiintyminen alkoholin käytön seurauksena on tutkimuksissa selvitetty.

Nyt, Suomen hallitus, olisi korkea aika reagoida myönteisellä ohjelmalla, jotta alkoholin käyttö saataisiin vähenemään. Hallitus puhuu WHO:n tavoitteesta, mutta selvästi arkailleen. Se myöntää, että tavoitteeseen ei päästä ilman merkittäviä muutoksia väestön alkoholin käyttötottumuksissa. Hallitus toivoo, mutta empii. Hallitus vaatii monipuolista alkoholipoliittista keskustelua. Nyt on sen aika eduskunnassa.

Eräaseen yksityiskohtaan valtioneuvoston kertomuksessa on puututtava ankarin sanoin. Kulutuksesta puhuttaessa käytetään vertailukohtana vuotta 1969, jolloin kulutus henkeä kohti laskettuna oli 4,21 litraa. On muistettava, että vuonna 1969 oli jo voimassa uusi alkoholilaki. Vuonna 1968, viimeisenä vanhan alkoholilain voimassaolovuonna, kulutus oli 2,88 litraa. Kun kertomus mainitsee, että kulutuksen kasvu oli aikavälillä 1969—1987 69 %, niin luku on tietysti oikea. Olisi kuitenkin ollut samanaikaisesti mainittava, että kulutuksen kasvu vuodesta 1968 vuoteen 1987 oli noin 145 %. Murheellinen tosiasiatieto, joka ennakkoon on saatu, osoittaa, että jälleen vuonna 1988 ollaan saavuttamassa uusi kyseenalainen ennätys 7,3 litraa.

Valtioneuvoston kertomus antaa tunnustuksen vapaaehtoisjärjestöille. Ne tuottavat valtakunnallisia palveluja avustusten, lahjoitusten ja asiakkoista maksusitoumustuottojen varassa. Järjestöillä on tärkeä rooli päihdehuollon kehittämis-, koulutus- ja tiedotustoiminnassa. Tälle toiminnalle pitäisi antaa paljon merkittävämpi rahallinen tuki kuin nyt tapahtuu. Otan esimerkiksi Sininauhaliiton. Sillä on toimintaa jokaisessa läänissä. Liiton jäsenyhteisöillä on 30 hoito- ja asumispalveluysikköä, 82 tukiasuntopaikkaa, päiväkeskuksia ja avovastaanottoja on yhdeksän. Kuitenkin vain itse Sininauhaliitto ja kahdeksan sen jäsenyhteisöä sai valtionapua. Entä kaikki muut 26 järjestöä? Miksi ne eivät ole saaneet, vaikka niiden työ on arvostettu mitattavaksi?

Kertomuksessa todetaan, että päihdehuollossa toimii yhteisöjä, jotka eivät saa suoraa valtionapua, mutta joiden palvelutuotanto on merkittävä. Esimerkkinä mainitaan Pelastusarmeija, jolla vuonna 1987 oli kymmenen päihdehuollon laitosta ja kuusi asuntolayksikköä. Kun tämän kaltaisille järjestöille saatiin eduskunnas-

sa syksyllä 1987 vähäinen valtionapu, nousi valtava huuto. Tietysti se johtui siitä, että huutoon osallistujat eivät tunteneet tosiasioita eivätkä järjestöjen työtä. Se ei kuitenkaan vähennä syyllisyyttä vähääkään. On pyrittävä ottamaan asioista selvää, ennen kuin metelöi. Kaikki tieto näet on saatavissa.

Tiedon saantia parantaisi, jos kaikista hoidettavista ja avun saajista laadittaisiin valtakunnalliset, kattavat tilastot. Järjestöt kyllä laativat omat tilastonsa. Ne on vain sosiaalihuollituksen tai sosiaali- ja terveystieteiden koottava valtakunnalliseksi.

Vuodesta 1968, jota lukua tilasto nyt käyttää, alkoholimyymälöiden lisäys oli vuoteen 1987 mennessä 71 % ja anniskelu-oikeuksien lisäys yli 110 %. Syyt ja seuraukset ovat selvillä. Tieliikenneonnettomuuksien alkoholitapausten määrä kasvoi selvästi, henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrä lisääntyi, alkoholimyrkytysten, maksakirroosin ja haimasairauksien hoitokertojen määrä kasvoi. Laskettuna 10 000 moottoriajoneuvon kohti rattijuoppoustopaukset vähenivät aikavälillä 1977—1985, mutta kertomusvuonna suhdeluku on taas noussut.

Ed. Rehn käytti avauspuheenvuoron valtioneuvoston kertomuksesta perjantaina 10. helmikuuta 1989. Joitakin kommentteja.

Raittiusliikkeen liikkeenä on otettava vastaan asiallinen ja perusteltu kritiikki. Täysraittiuuden hyväksyminen ei saa eikä voi perustua moraaliin ihannointiin, vaan alkoholista vapaaseen myönteiseen elämäntapaan. Raittiusliike ei ole täysin epäonnistunut. Se menettelee nykyisin juuri niin kuin ed. Rehn puheenvuorossaan vaati ja vaati aivan oikein. Se tekee sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa työtä. Se menee mm. Operaatio Saappaana ja vastaavina keskele jengejä ja juomaporukoita auttamaan ja keskustelemaan. Apua annetaan. Saarnoja ei tarvitse kuunnella.

Mielestäni tupakanpolto on vähentynyt mm. siitä syystä, että yleinen mielipide on saatu suuressa määrin käännettyksi. Ihmiset tietävät passiivitupakoinnin vaarat ja vaativat savutonta elinympäristöä. Aivan oikein. Alkoholin käyttö on erilaista. Ainakaan ns. kulttuurijuomistapauksissa se ei samalla tavoin kosketa lähimmäistä, ei aiheuta häiriötä. Sitä ei koeta kiusalliseksi niin kuin tupakansavu.

Ed. Rehn arvioi vuoden 1987 alkoholikomitean mietintöä toteamalla, että se "ei mielestäni ole onnistunut ehdotuksissaan. Yksi sen päätehtävistä, alkoholinkulutuksen kehityksen seura-

minen ja siihen vaikuttaminen, ei ole johtanut oikeisiin toimenpide-ehdotuksiin”.

Vuoden 1987 alkoholikomiteaan kutsuttiin jäseniksi kymmenen suomalaista huippuasiantuntijaa ja kaksi asiantuntevaa sihteeriä. Jäsenet edustavat eri aloja sosiologiasta lääketieteeseen, alkoholitutkimuksesta hallintoon ja alkoholin valmistukseen. Komitea on käynyt läpi kaikki ajateltavissa olevat ongelmakentät. Sen tekemät toimenpide-ehdotukset ovat tarkan analyysin tulos ja myös esimerkki huolestuneisuudesta. Jokainen kannanotto on perusteltu. Hienovaraisesti komitea lausuu: ”Yhteisvastuu hyvinvoinnin kehittämisessä merkitsee alkoholipolitiikassa toisaalta sitä, että rajoittava alkoholipolitiikka nähdään esimerkiksi ympäristöpolitiikkaan rinnastettavana toimintana, jonka perustavoitteet ovat väestön suojaaminen ilmeisen vahingolliselta altistamiselta sekä tätä altistamista koskevan tietoisuuden lisääminen. Rajoittavaa alkoholipolitiikkaa tulee jatkaa, uudistaa ja tehostaa, jotta kulutuksen ja haittojen kasvu nykytasosta pysähtyy.”

Komitea on käsitellyt laajasti monia vaihtoehtoisia toimintalinjoja. Tarkasteltavana ovat olleet alkoholihaittojen ehkäisyä painottava linja, alkoholihaittojen hoitoa painottava linja, yleistä yhteiskuntapolitiikkaa painottava linja, elinkeinopolitiikkaa painottava linja, elinolojen ja kulttuurin muutokseen sopeutumista painottava linja. Näiden monipuolinen tarkastelu on johtanut toimenpide-ehdotuksiin ja toteamuksiin.

Ehdotukset ovat seuraavat: Alkoholin vähittäismyyntiin ja anniskeluun liittyviä erityistoimia tai helpotuksia ei tule käyttää työllisyys- ja elinkeinopoliittisten päämäärien edistämisen välineenä. Y-Säätiön kaltaisten järjestelyjen pysyvä rahoitus asuntojen saamiseksi on turvattava. Aluen alkoholipitoisuutta vähennetään ja hinta- ja myyntijärjestelyin pyritään siirtämään oluen kulutusta miedompaan suuntaan. Komitea katsoo, että viinien myyntijärjestelyt voidaan hoitaa nykyjärjestelmän puitteissa. Kansainvälisessä liikenteessä pyritään rajoittamaan verovapaan myynnin myymälöistä ostetun turistialkoholin maahantuontia. Alkoholiedustusmenojen vähennyskelpoisuutta verotuksessa on pyrittävä rajoittamaan. Alkoholimainonnan salliminen ei ole ehdotetun alkoholipolitiikan päälinjan mukaista. Ei ole syytä edistää matkailuelinkeinoa uusien alkoholien myyntiin liittyvien erityisjärjestelyin. Toimia rattijuoppouden vähentämiseksi tulee jatkaa. Vesiliikennettä koskevia säädöksiä on arvioitava uudelleen.

Lausuttuaan monia muita hyviä ehdotuksia komitea toteaa Terveyttä kaikille vuoteen 2000 -ohjelmasta: ”Suomessa tapahtunut alkoholin kulutuksen kasvu on poikkeuksellinen ja ensimmäisenä tehtävänä on kulutuksen kasvun pysäyttäminen. Ajan mittaan on pyrittävä alentamaan kulutustasoa sekä saatavuutta säätelämällä että alkoholin kulutustottumuksia ohjailemalla.” Tähän tavoitteeseen on kaikin keinoin pyrittävä. Kristillinen liitto ja sen eduskuntaryhmä antavat näille pyrkimyksille voimakkaan tukensa.

Ed. Rehn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Almgren viittasi puheenvuorooni, jonka pidin tämän keskustelun alkajaisiksi jo runsas viikko sitten. Tässä puheenvuorossani nostin esiin muutamia niistä epäkohdista, jotka ovat ominaisia alkoholipolitiikallamme tällä hetkellä. Ensinnäkin nostin esiin Alkon kolmoisroolin, jossa se sekä toimii valmistajana, myyjänä ja markkinoijana antaen vielä anniskeluluvat ja valvookin vielä näitä lupia ja niiden läpiviemistä. Sen lisäksi nostin esiin raittiusliikkeen erilaiset roolit. Siinä jouduin toteamaan, että raittiusliike valitettavasti on epäonnistunut täysin, koska hyvin pitkälle on vallitseva olotila, että jo valmiiksi raittiit ihmiset todistelevat toisilleen raittiuden merkitystä, sen sijaan että uskallettaisiin hakeutua niiden joukkoon, nuorten jengeihin, joissa todellakin valistusta tarvitaan, mutta olen iloinen, että myös tätä toimintaa jonkin verran nähtävästi suoritetaan.

Sen lisäksi nostin esiin sen asian, että on hyvin pitkälle niin, että meillä tavallaan hyväksytään täysin raittiit ja rappioalkoholistit, mutta kaikesta siitä, mikä on siinä välissä, ei välitetä ja sitä ei hyväksytä. Tämän vuoksi katson, että meidän on suunnattava erittäin paljon valistusta ja ohjausta mm. siihen, että voimme saada käyttäjät enemmänkin mietojen juomien, viinien, joukkoon, sen sijaan että näitä alkoholi liikkeen valmistamia tuotteita kovasti käytetään. Tässä voisimme ottaa esimerkiksi Ruotsista, jossa alkoholipolitiikassa on todellakin suosittu mietoja viinejä, joten verotus siellä suosii tätä.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Almgrenin puheenvuorosta sai sellaisen kuvan, että Suomessa on todella menty synkkään suuntaan, mutta käytännön tilanne ei nyt kuitenkaan ihan tällainen ole. Jos

ajatellaan vaikkapa kärjistyneenä esimerkkinä sitä, että naisten alkoholin kulutus on Suomessa kasvanut, mutta jos seurataan vaikkapa MM-hiihtoja, niin siitä huolimatta naiset pärjäävät tällä hetkellä erittäin hyvin. (Ed. Anttila: Valioita löytyy aina!)

Mitä tulee alkoholin saatavuuden rajoittamiseen, niin siinä pitää aina kyllä muistaa, että silloin tulevat vaihtoehtoina muut, jotka ovat heikompi vaihtoehtoja kuin esimerkiksi miedot alkoholijuomat, ja ne ovat huumeet ja alkoholin korvikkeet, joista Suomi on sentään aika tavalla välttynyt. Ed. Almgren viittasi keskioluen vapauttamiseen, mutta jonkin verran väittäisin, että tällä on ollut merkitystä sille, että Suomi niinkin pitkään eurooppalaisista valtioista on säilynyt huumeista vapaana, vaikka sekin on valitettavasti meille tullut tällä hetkellä ongelmaksi. Mutta ed. Almgrenin sinänsä monia tärkeitä asioita esille ottaneessa puheenvuorossa ei kuitenkaan perusongelmaan tuotu vastausta ja sitä ei ole kyllä keksinyt kukaan muukaan. Miksi ihminen haluaa päihtyä, on sitten kysymys alkoholista, päihteistä tai mistä tahansa? Tämä perusongelma on olemassa. Siihen varmasti vaikuttaa, kuten meillä on nuorten osalta todettu, työllisyystilanne, asunnottomuus ja vapaa-ajan vieton vaihtoehtojen puute, mutta toisaalta voidaan kyllä todeta, että ihmiset ikään, sukupuoleen ja väriin sekä asuinpaikkaan katsomatta ovat eri puolilla maailmaa saattaneet kuolla päihteisiin.

Ed. Donner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä satun olemaan sivistyneen ja kohtuullisen sekä myös säännöllisen alkoholin käytön kannattaja. Siksi kertoisin ed. Almgrenille, että hänen unelmansa voisi mahdollisesti toteutua, jos esimerkiksi Suomen rajat suljettaisiin. Meillähan on maksutasevaje noin 11 miljardia markkaa, josta matkustuksesta tulee noin 3—4 miljardia markkaa. Nythän on sillä tavalla, että jos haluatte nähdä näytteitä suomalaisten sivistymättömästä alkoholin käytöstä, matkustakaan Leningradiin, Tallinnaan tai jonnekin etelään. Mistähän tämä johtuu? Se johtuu meidän kovin korkeista alkoholin hinnoistamme. Jos tämä jatkuu, niin myös matkailu tulee lisääntymään. Tämä johtuu juuri siitä, että jos ed. Almgrenin esitysten mukaan alkoholien käytön mahdollisuuksia Suomessa rajoitetaan ja Koskenkorvasta tehdään vettä, niin totta kai matkustetaan etelään juomaan, ja maksutase vielä huononee. Rajoja sulkemalla tietysti saadaan aikaan se tilanne.

Meillä oli aikoinaan kieltolaki, jonka jälkeen tehtiin Suomessa mykkäelokuva Salaviinan polttajat. Jos haluatte nähdä sen, saatte sen nähdä. Se on Suomen Elokuva-arkistossa. Näette, että kyllä suomalaisilla on keinoja löytää viinaa, vaikka ed. Almgren jatkaisi toimintaansa.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä haluaisin ensinnäkin sanoutua irti tästä jyrkän moralistisesta sävystä, joka heijastui ed. Almgrenin puheenvuorosta alusta loppuun. Kyllähän totuus on tietysti se, että pikku snapanderi silloin tällöin on meistä kaikista aika mukavaa, ja se täytyy tunnustaa. (Ed. Donner: Kyllä!)

Mutta tämän jälkeen haluaisin kuitenkin yllättäen asettua tukemaan ed. Almgrenia eräässä asiassa, ja se on seuraava. Minä olen itse käynyt noin 60:ssä eri maassa ja missään maailman maassa en ole tavannut sellaista ilmiötä, joka näyttää olevan Suomessa ainutlaatuinen. Se on se 13—15-vuotiaitten lasten massa, joka juopuneena velloo pitkin pikkukaupungin katuja, pikkukaupungin keskustaa kaikkialla Suomen pienillä paikkakunnilla perjantain ja lauantain välisenä yönä. Ihmettelen sitä. Kun niinkin tiukasti ja tarmokkaasti metsästetään huumekauppiaita Suomessa tällä hetkellä, niin mistä syystä ei hakeuduta tämän ongelman lähteille eikä etsitä käsiin niitä ihmisiä, jotka myyvät tai toimittavat 13—15-vuotiaille lapsi-ihmisille alkoholia ylettömässä määrin?

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en myöskään pitänyt siitä moralisoivasta sävystä, joka ed. Almgrenin esityksessä oli. Kun mietitään sitä, mitä varten Suomessa juodaan patologistesti eli halutaan humaltua mahdollisimman syvästi, niin pari vuotta sitten oli Karpon ohjelma tv:ssä, jossa haastateltiin nuoria ihmisiä. Se oli minusta masentavaa, koska tuntui siltä, että joka toisella nuorella tuntui olevan niin huono perusitseluottamus ja itsetunto, ettei mitään sosiaalista, mitään hauskaa voinut tehdä ilman alkoholia. En tiedä onko se yksinomaan suomalainen probleema, mutta kyllä se täällä ainakin on probleema, että itsetunto tuntuu kaipaavan humaltumista.

Mielestäni ed. Skinnarin optimistinen näkemys, ettei meillä ole huumeongelmaa Suomessa, ei pidä paikkaansa. Raportissa, josta me nyt keskustelemme, on aivan väärä lukuja esimerkiksi siitä, miten paljon meillä on rauhoittavien

lääkkeitten väärinkäyttäjii tässä maassa. Heitä on kymmeniätuhansia. Se on kyllä aikamoinen ongelma, jota valitettavasti tässä raportissa ei ole käsitelty eikä mainittu.

Ed. Kohijoki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Merkitsin muistiin kun ed. Paloheimo sanoi, että meistä kaikista tuntuu mukavalta jokin, miksi hän sitä nimittikään... (Ed. Paloheimo: Snapanderi!) — Niin! — Mutta minä sanoudun irti tästä ja huomautan ed. Paloheimolle, ettei käyttäisi tuota sanontaa meistä kaikista, koska meillä kaikilla on kuitenkin omat mielipiteemme myös.

Sitten kysyttiin, miksi ihminen haluaa päihtyä. Päättelisin sen sillä tavalla, että ihminen pelkää jotakin, ei kärsi kohdata vastoinikäymiä eikä myötäkäymiä terveellä järjellä, vaan pitää paeta, ja kovin moni pakenee humalatiilaan. Mutta kumminkin ymmärrän niin, että vastoinikäymisetkin on elettävä, ne on kohdattava. Kun niitä paetaan esimerkiksi humalatiilaan, myrkytystilaan, niin pakeneminen voi muuttua ja muuttuu valitettavasti kovin monelle pysyväksi eroksi elämästä.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron erityisesti sen takia, että minusta arvostamani kansanedustaja Anderssonin puheenvuorossa oli se väärinkäsitys, että en sanonut, etteikö huumeitten käyttö olisi lisääntynyt, vaan tarkoitin sitä, että ilahduttavan kauan kesti ennen kuin olemme Suomessa joutuneet tähän ongelmatilanteeseen, missä nyt olemme. Väitin, että osittain sillä kohtuullisuudella, millä siirryttiin keskioluen käyttöön ja helpotettiin sen saatavuutta, voitiin välttää ne paineet, jotka olisivat varmasti tulleet korvikealkoholien, kotipolton ja monen muun lisääntymisenä, jos ei olisi ollut tätä helppoa vaihtoehtoa, jota valitettavasti monet ovat käyttäneet väärin.

Mitä tulee sitten alkoholin käytön lisääntymiseen yleensäkin, niin toisinpäinkin voidaan sanoa kuin ed. Donner täällä, että myös matkailu Suomeen on lisääntynyt. Sehän näkyy esimerkiksi Uudenmaan tilastoissa. Eivät helsinkiläiset sentään niin paljoa enempää juo kuin muut, jos laskettaisiin pelkästään tilaston mukaan, vaan kysymys on siitä, että täällä käy ihmisiä onneksi sentään muualtakin päin. Valistus tässä on erittäin tärkeä asia.

Kun etsitään vastausta siihen, miksi ihminen haluaa päihtyä, niin kai hänen sisältään täytyy

poistaa päihtymisen tarpeet ja luoda muita vaihtoehtoja. Ed. Andersson viittasi itsenäisen, nuoren Suomen epävarmuuteen ja sen kansalaisten epävarmuuteen, joka varmasti liittyy tähän meikäläisittäin ikävään tilastoon, että itsemurhien määrä vuodessa on nyt jo 1 400, kun niitä vielä muutama vuosi sitten oli sentään vain 1 200 vuodessa.

Ed. Almgren (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean, että onnistuminen on näistä asioista puhuttaessa tavattoman vaikeata. Olen kymmenen vuoden ajan käyttänyt näitä raittius- ja alkoholipolitiikkaa koskevia puheenvuoroja. Joka kerta käyttämäni puheenvuoron jälkeen minulle on sanottu, että minä puhun niin moralisoivasti. Kun tällä kertaa pyrin rakentamaan puheenvuoroni kertomuksen varaan ottaen siitä tosiasiat, mietinnön varaan ottaen siitä tosiasiat ja lääketieteellisten tutkimusten varaan ottaen niistä tosiasiat, niin sitten tulee jälleen sama syyte. Eihän tällä syyttelyllä ole mitään tolkkua. (Ed. Vähänäkki: Se on tuo äänen korotus!) — Mutta, ed. Vähänäkki, olen valmis ottamaan tämänkin keskustelun jälkeen vastaan ohjeita siitä, miten tästä asiasta pitäisi sanansa käyttää, ettei tätä vakiosyytöstä tulisi. (Ed. Seppänen: Vähän liberaalimpi linja!)

Viittasin arvovaltaiseen alkoholikomitean mietintöön. Sekään ei sovi näille edustajille. Ed. Donner, kun alkoholin käyttäjät kokoontuvat yhteen ylistämään viinan ihanuutta ja humalan autuutta jopa verovaroin, niin miksi raittiit eivät saisi joskus menetellä sillä tavoin, että kokoontuvat yhteen ihastelemaan raittiuden sulaisuutta, jopa verovaroin?

Ministeri Halonen: Arvoisa puhemies! Omassa lähete keskustelupuheenvuorossani toivoin, että hieman mustavalkoisen kuvan asemesta, jossa mainitut seurueet kukin kiittelevät oman seuransa mukavuutta, pääsisimme keskusteluun, johon osallistuu muitakin ihmisiä. Näyttää siltä, että olemme siinä onnistumassa.

Varsinaisesti pyysin puheenvuoron sen vuoksi, että ed. Andersson sanoi, ettei valtioneuvoston kertomuksessa ole otettu kantaa nimenomaan lääkeaineiden käyttöön. Sivuilla 9 ja 10 on taulukot, joissa kerrotaan sekä lääkeaineiden käytöstä että ns. sekakäytöstä — alkoholi ja lääkkeet yhdessä — ja tullaan juuri siihen lopputulokseen, että ainakin niiden tilastojen valossa, joita meillä on käytettävissä, tämä ongelma on Suomessa moninkertaisesti suurempi

kuin tämänhetkinen varsinainen huumeekysymys, sitä sinänsä vähättelemättä.

Ed. Mönkäre: Arvoisa puhemies! WHO on asettanut tavoitteen, että sen jäsenmaissa tulisi tapahtua 25 %:n lasku alkoholin kulutuksessa vuoteen 2000 mennessä. Suomella tulee olemaan suuria vaikeuksia päästä tähän tavoitteeseen. Suomessa käytetty alkoholimäärä on kansainvälistä keskitasoa, se on aina todettava. Pitämiä aikaisessa tarkastelussa maamme alkoholin kulutus kuitenkin on jatkuvasti nousussa. Huolestuttavaa on suomalainen juomatapa, joka johtaa alkoholihaittoihin.

Nuorten alkoholin käytöstä on maassamme ilmestynyt runsaasti tutkimuksia, ja onkin todettu, että nuorten alkoholin käytöllä on helppo nostattaa moraalista paniikkia. Onpa sanottu, että nuorten alkoholin käyttö on sallittua, kunhan aikuiset tai viranomaiset saavat määrätä ajan, paikan ja osallistujat. Mitä enemmän nuorella on käytettävissään rahaa, sitä todennäköisemmin ja sitä useammin hän käyttää alkoholia.

Viime aikoina on kiistelty siitä, onko suomalaisten nuorten juomakäyttäytyminen juppiutumassa tai mannermaistumassa, jolloin nuoret käyttäisivät alkoholia usein mutta vähän kerrallaan, ei humaltuakseen. Toisaalta eräät tutkimustulokset tukevat sitä, että humalakäyttäytymiseen asti tapahtuvaa juomista tapahtuu edelleen nuorten parissa lisääntyvässä määrin. Oma käsitykseni on, että nuorten parissa yleensä alkoholin käyttö on arkipäiväistymässä ja myös sen mukana mannermaistumassa, jolloin alkoholijuoma on yksi juoma muiden joukossa ja sitä käytetään seurustelujuomana.

Kokonaiskulutus maassamme kuitenkin jatkuvasti kasvaa ja ongelmakäyttö aiheuttaa suuria kansantaloudellisia vaikutuksia. Lisäksi naisten alkoholin käyttö on lisääntymässä. Myös vanhusväestön osuus päihteiden ongelmakäyttäjistä on hitaasti kasvamassa. Naisille ei ole kehitetty omia hoitopaikkoja, vaikka naisten osuus päihdehuollon palveluiden käyttäjistä on 12–20 %. Ongelmakäytöstä kärsivien naisten asumispalvelut ja ensihuolto ovat edelleen kehittymättömiä. Tämä heijastaa suomalaisen yhteiskunnan asenteita naisten alkoholismiin.

Naisen alkoholiongelma pysyy kauan piilossa. Kun alkoholin käyttö lisääntyy väistämättä naisen elinpiirissä, lisääntyy myös niiden ihmisten määrä, joille käytöstä aiheutuu ongelmia.

Työpaikalla ei yleensä ole valmiuksia kohdata naistyöntekijän alkoholiongelmaa. Naisten juominen on hyvin kätkeytyä. Kun vaikeuksia alkaa tulla esiin, itse alkoholin väärinkäyttö on siinä vaiheessa saattanut jatkua jo vuosia. Työelämästä kerrotaan, että alkoholiongelmainen nainen joutuu helposti irtisanotuksi.

Vuoden 1987 aikana on tehty kokeiluja raskeana olevien alkoholin suurkuluttajien saamiseksi hoidon piiriin. Erityistä toipilaskoti-huoltokotikokeilua yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton kanssa on suunniteltu. Tämän tyyppistä toimintaa on tervehdittävä ilolla, koska ensikotijärjestelmässä on käyttämätöntä kapasiteettia ja hyvin paljon kokemusta työskentelystä sellaisten ihmisten parissa, jotka ovat joutuneet yhteiskunnassa esiintyvien erilaisten kielteisten asenteiden tuomitsemiksi.

Uuden päihdehuoltolain aikana on osoittautunut ongelmaksi avopalveluiden saatavuus päihteiden ongelmakäyttäjille. Erilaiset kotipalvelu-, perhe- ja kasvatusneuvonnan palvelut, mielenterveyspalvelut ja vanhustenhuollon palvelut eivät ole kehittyneet riittävästi päihteiden ongelmakäyttäjille, koska näitä palveluja on aiemmin tarjottu erityispalvelujärjestelmän turvin. Normaalin palvelujärjestelmän tulisi nyt kehittyä kattamaan myös päihdeongelmaisten tarpeet.

Ongelmaksi on muodostunut myös se, että päihdehuoltolaki ja mielisairaslaki ja lääkintöhallituksen ohjeet tähdentävät, että mielisairaalossa saa hoitaa ainoastaan vakavia psyykkisiä häiriöitä. Tämä on merkinnyt käytännössä sitä, että päihteiden ongelmakäyttäjät eivät saa mielisairaalossa hoitoa, mikäli kysymyksessä ei ole päihdepsykoosi. Toisaalta muun terveydenhuollon kyky ja valmius hoitaa psyykkisesti sairasta alkoholista ei ole hyvä, ja niinpä nämä ihmiset ovat vaarassa joutua koko hoitojärjestelmän ulkopuolelle.

Tärkeintä alkoholihaittojen ehkäisyssä on alkoholiongelman varhainen tunnistaminen. Se väestönosa, johon ongelmakäyttö ja runsas alkoholin käyttö kasautuu, eli keski-ikäiset miehet, on meillä säännöllisen työterveyshuollon piirissä. Työterveyshuollolla on hyvä suhde asiakkaisiinsa. Työterveyslääkärillä ja työterveydenhoitajalla on erinomainen tilaisuus lähestyä luottamuksellisesti asiakasta, myös alkoholin käyttökysymyksessä. Säännöllisiin työterveys-tarkastuksiin on helppo kytkeä alkoholin käyttöä tunnistavia laboratoriokokeita. Hyviä tuloksia on saatu niin sanotusta mini-interventio

eli pieni puuttuminen -menetelmästä. Asiakkaan maksakoe tutkitaan ja mikäli ongelma havaitaan, hänen kanssaan käydään vakava keskustelu alkoholin käytöstä.

Tällaisesta tehostetusta terveystalutuksesta on hyviä kokemuksia myös tupakkavalistuksen ja terveiden ravintotottumusten osalta. Laboratoriotutkimuksilla esiin tullut alkava haittakyttö voidaan rakentavassa mielessä tuoda asiakkaan tietoisuuteen ja vaikuttaa hänen kulutustottumuksiinsa. Yleensä meillä alkoholiongelma todetaan liian myöhään, jolloin on jo ilmaantunut sosiaalisia ja myös terveydellisiä haittoja kuluttajalle.

Helsingin yliopistollisessa keskussairaalassa toimii alkoholitutkimusyksikkö, joka jatkuvi- ta eduskunnan talousvaliokunnan huomautuksista huolimatta potee pahaa resurssipulaa. Alkoholitutkimusyksiköllä on niukka ja vähäinen henkilökunta, mutta siitä huolimatta se on pystynyt tekemään mittavaa tutkimustyötä alkoholiongelmaisten kuntoutuksesta ja varhaistoteamisesta. Se totesi mm., että kuntoutuslaitosten pitäisi kiinnittää entistä enemmän huomiota ns. retkahdusten estoon.

Varsinaiseen hoito-ongelmaan alkoholitutkimusyksikkö ei ole pystynyt paneutumaan. Sillä ei ole vuodepaikkoja eikä henkilökuntaa riittävästi. Tämä on hyvin hämmästyttävää, kun ajatellaan, miten paljon sairautta ja kuolemantapauksia alkoholi maassamme aiheuttaa. Suomalaisista asenteista alkoholin käyttöön kertoo se, että alkoholisairauksille ei ole omia lääketieteen erikoisalan hoitopaikkoja.

Valtioneuvoston kertomuksen myönteinen seikka on, että muiden päihteiden kuin alkoholin kulutus on pysynyt ennallaan ja mieluummin laskenut, joskin tässä äsken asetettiin tämä tieto taas kerran kyseenalaiseksi. Suomalaisen nuoren arvomaailmaan ei kuulu huumeiden käyttö. Toisaalta on todettava, että joukko, joka huumeita käyttää, kärsii ongelmasta sataprosenttisesti. Suomalaisen huumausaineongelman olennaisin piirre on sekakäyttö, jossa käytetään lääkkeitä ja alkoholia yhdessä. Tällaisen sekakäytön hoito on ongelmallinen ja sillä alueella meillä on paljon ratkaistavaa ja myös opittavaa.

Tämä kertomus toteaa, että kiinnijäämisen pelko saattaa muodostua huumausaineiden käyttäjän hoitoon hakeutumisen esteeksi, ja toisaalta vankilaan joutuminen vahvistaa edelleen huumeiden käyttöön liittyvää alakulttuuria. Aiemminkin maassamme on esitetty julki-

suudessa, että huumausaineiden käyttöä ei pitäisikään kriminalisoida, siis käyttöä; on selvää, että huumausaineiden kauppa ja välittäminen on ankarasti rangaistava rikos. Huumausaineiden käyttäjälle itselleen kriminalisointi aiheuttaa lisäongelmia. Kertomus esittää, että pelkästä käytöstä annettavat rangaistukset eivät olisi ankaria. Mahdollista olisi mielestäni myös miettiä, että huumausaineiden käytön kriminalisoinnista kokonaan luovuttaisiin.

Ilokseni eduskunta hyväksyi budjettiin tälle vuodelle oman aloitteen 500 000 markkaa nuorille tarkoitetun huumevalistusohjelman laatimista varten. Huumeasainevalistus on ongelmallista. Aiemmin on uskottu, että huumeongelma pystytään ehkäisemään tehokkaalla tiedotuksella, jota on jaettu valikoimatta kaikille mahdollisille kohderyhmille. Suomessa on käynnistetty 1960-luvun lopulla nousseen huumeaallon alkuaikoina pelottelukampanjoita. Huumeinformaatioon on nyttemmin ryhdytty asennoitumaan yhä kriittisemmin ja uusia painotuksia etsien. Ilmeistä kuitenkin on, että huumevalistusta tulisi järjestää ainakin niille henkilöstöryhmille, jotka työssään kohtaavat käyttäjiä. Eduskunnan huumevalistukseen myöntämää määrärahaa tulee mielestäni käyttää opettajien, lääkäreiden ja terveydenhuoltohenkilöstön huumevalistukseen. Lisäksi maassamme tulisi pyrkiä yhä luotettavammin kartoittamaan huumeongelman luonne, minkälaisia aineita käytetään, minkälaisina yhdistelminä ja mitkä ovat väylät, joista näitä aineita saadaan.

Nuorisolle suunnattu huumevalistus ei saa olla sensaatiohakuista eikä tunteenomaista, ei asenteellista. Mitä asiallisemmin ja neutraalimmin huumeista tiedotetaan, sitä vähemmän ne nuoria kiinnostavat. Tiedottaminen ja valistaminen huumeista terveydellisinä ja sosiaalisina riskeinä on kuitenkin tehtävä, kunhan se tehdään oikealla tavalla.

Arvoisa puhemies! Ministeri Halonen esitti täällä puolitoista viikkoa sitten vaatimuksen kansanvaltaisemman alkoholipoliittisen keskustelun synnyttämiseksi ja esitti sen haasteena tai kosintana eduskunnalle. Minusta tällainen keskustelu olisi mitä pikimmin saatava aikaan. Meillä on suunnattomia ennakkoluuloja tässä maassa alkoholin käyttöä, huumeiden käyttöä kohtaan. Jos koko kansa ei nouse keskustelemaan näistä asioista, ei ole mitään hyötyä siitä, että täällä toinen toisillemme, nämä harvalukuiset uskolliset, vuosi toisensa jälkeen näitä samoja ajatuksia esitämme.

Ed. Savolainen: Herra puhemies! Valitsemme eduskunnalle päihdeolojen kehityksestä vuonna 1987 tarvitsee ympärilleen juuri monipuolisen, avaran keskustelun suomalaisesta alkoholipolitiikasta ja päihdeolojen monitasoisesta ongelmatiikasta. Laajapohjaisen keskustelun aika on juuri nyt. Jos keskustelu voidaan käydä niin, että mitkään tahot eivät väheksy päihdeoloihin liittyvää ongelmatiikkaa eivätkä mitkään tahot liioittele ongelmien suuruutta, on keskustelulla mahdollisuus avata näköaloja ja luoda pohjaa toimenpiteille, joilla kiistattomiin ongelmiin voidaan löytää ratkaisuja.

Tässä keskustelussa liika liberalismi on yhtä pahasta kuin liika konservatiivinen ahdasmielisyys. Kummallakaan usein alkoholipoliittista keskustelua leimaavalla suhtautumistavalla ei voida lähestyä päihdeoloihin liittyviä monitasoisia yhteiskunnallisia ja yksilötasolla laajoja, syviä sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Vainpitämätön sallivuus on yhtä suurta yhteiskunnallista vastuuntunnottomuutta kuin kireä tuomitseminen. Niistä keinoista ei ole apua suomalaiseen päihdepolitiittiseen analyysiin, jota todella tarvitaan. Kaikki merkithän viittaavat kulutuksen kasvun lisääntymiseen siten, että myös tulevat ongelmat eivät ole hallittavissa nykyisin keinoin. Synn vierittäminen vain jollekin taholle on mielestäni epärehellistä keskustelua.

Päihdeolojen nurja puoli, yksilötason sortuminen, liikennejuoppouden tuhot, väkivaltaisuus, päihteiden hankintaan liittyvä rikollisuus, murtaa yhteiskunnan voimavaroja. Päihdepolitiikka on laajavaikutteinen yhteiskuntapoliittinen osa-alue, jonka seuraamukset tunkeutuvat koko yhteiskuntaan. Meillä on kuitenkin olemassa pätevää, tutkittua tietoa alkoholin haitoista. Se tieto vain tulee saattaa laajojen ryhmien tietoisuuteen. Meillä tarvitaan keskustelua ihmisten itsetunnon rakentumisvaiheista eri ikäkausina ja niistä tekijöistä, joihin me yhteiskunnan taholta vaikutamme: meidän koulupoliittikkamme, monet asiat, jotka ovat yhteiskunnan hallinnassa ja ohjattavissa, miten ne todellisuudessa vaikuttavat ihmisten itsetunnon kehityksessä.

Alkoholipoliittisia toimenpiteitä leimaa hajanaisuus. Kun Kymen lääninhallitus piti päihdepolitiittisen seminaarin viime syksynä kuntien, kuntainliittojen ja järjestöjen työntekijöille, käytti erään kunnan edustaja siellä seuraavan puheenvuoron. Hän totesi, että kun meitä täällä nyt samasta kunnasta on 16 ihmistä, jotka

omassa työssämme olemme tavalla tai toisella tekemisissä päihdepolitiikan kanssa, niin voimmeko nyt täällä kokoontua kerran yhteen ja keskustella yhdessä tästä asiasta, kun omassa kunnassamme emme ole sitä vielä milloinkaan tehneet. — Tämä kuvaa juuri sitä kirjavuutta, sitä hajanaisuutta. Meillä on olemassa voimavaroja, mutta näistä asioista eivät välttämättä voimavarat kokoonnu edes keskustelemaan yhdessä.

Arvoisa puhemies! Pidän tärkeänä, että valtiokunta paneutuu syvällisesti päihdeolojen analysointiin ja eduskunta sen jälkeen voi tarjota tuloksiin johtavia toimenpideratkaisuja tähän varsin vaikeaan ja yhteiskunnallisesti hyvin merkittävään asiakokonaisuuteen.

Ed. Kohijoki: Herra puhemies! Eduskunnalla tulisi olla mahdollisuus käsitellä näin suurta asiaa tuoreitten tietojen perusteella. Nyt meillä on tässä kertomuksessa esillä vanhat tiedot eli vuodelta 1987. Viime vuodeltakin tietoa jo olisi käytettävissä. Sen takia olisikin toivottavaa, että vastaisuudessa tarvittaessa muutamalla viikolla myöhennettäisiin tämän laatuksen asian käsittelyä, vaikkapa jo ensi vuonna, ja tehtäisiin silloin niin, että käsiteltäisiin samalla kerralla nämä vastaavat asiat kahdelta vuodelta eli vuosilta 1988 ja 1989, ja sen jälkeen voitaisiin jatkaa aina tuoreilla tiedoilla vuosi kerrallaan. Sitä voitaisiin kutsua vaikkapa alkoholin kulutusvuodeksi, ja se olisi se edellinen vuosi. Tilanne on paljon muuttunut siitä, mihin tietoihin nämä nyt eduskunnalle jaetut selvitykset perustuvat.

Toimenpiteissä alkoholin kulutuksen kasvun hillitsemiseksi — jos sitä ylipäänsä on tarkoitettu — ei ole onnistuttu, ei sen paremmin tämän kuin edellistenkään hallitusten aikana. 1960-luvun lopulta lähtien silloin alkanut alkoholin kulutuksen raju kasvu on jatkunut ja myös viime vuonna 1988, jota koskevat tiedot tästä puuttuvat, niin kuin jo tuli todettua.

Myös puuttuu kattava selvitys kaikista alkoholihaitoista. Sitä ei ole haluttu tai mikä lie syy, että sitä ei ole valmistettu. Joskus 1970-luvulla muistan sellaisen nähneeni. Tällainen uusi selvitys mahdollisimman kattavana kaikista alkoholihaitoista tulisi valmistaa. Päättäjien tulisi saada tietää, mitä on tapahtunut ja mitä tapahtuu. Hyvää se tieto tekisi myös Alkolle, joka on tottunut kirjaamaan vain plusmerkkisiä tuloslukuja.

Alkoholisairauksista on Suomessa muodos-

tunut tappava kansantauti. Sen kurimuksiin asiantuntijalääkärit arvelevat vuosittain kuolevan yli 2 000 ihmistä. Syövän ja verisuonitautien jälkeen asiantuntijat määrittelevät alkoholisairauksien olevan kolmannella sijalla. Eri asiantuntijalääkärit ovat todenneet myös, että ei liene muuta sairautta, jonka torjumiseksi tarvittavat toimenpiteet olisi niin perusteellisesti laiminlyöty, kuin Suomessa on tapahtunut alkoholisairauksiin suhtautumisessa. Alkoholikuolemien osalta meillä kuulinsyytilastotkin ovat vielä perusteeltaan jossain määrin epämääräiset. Se omalta osaltaan kertoo myös virallisesta suhtautumistavasta.

Runsaasta alkoholinkäytöstä aiheutuneiden sairaustapausten käsittely ja hoito terveyskeskusten sekä sairaaloiden poliklinikoilla ja osastoillakin rasittavat näiden laitosten kapasiteettia erittäin paljon, jopa niin että sen takia varsinaiset sairaut joutuvat kohtuuttomasti jonottamaan tai jopa vaille hoitoa ja hoitopaikkaakin. Yli kymmenen vuotta sitten tehdyn selvityksen mukaan käytettiin jo silloin 1,2 miljoonaa hoitopäivää alkoholin aiheuttamien sairauksien ja tapaturmien hoitoon sairaaloissa.

Alkoholin yhteiskunnalle aiheuttamat kustannukset eivät suinkaan rajoitu sairaalahoitopäiviin ja poliklinikkakäynteihin. Mukaan tulevat lisäksi muun ohella työkyvyttömyyskorvaukset sekä kansantaloudellisesti laskien myös alkoholisairauksien, ennen aikaisten kuolemien ja sairauspäivien vuoksi menetetyt työn arvo. Sen lisäksi alkoholista aiheutuu huomattavia kustannuksia sosiaalihuollolle, poliisitoimelle, oikeuslaitokselle. Ja vielä enemmän arkeen mennäksemme, erittäin suuria menetyksiä päivittäin aiheutuu alkoholin käyttämisen takia vähentyneestä taikka puuttuvasta työtehosta työpaikoilla.

Liikennejuoppouden seurauksena menetetyt ihmishenget ja henkilövahingot eivät kaikki suinkaan ole rahassa arvioitavissa, samaten alkoholin vaikutuksen alaisena tehty henkilökrokset, pahoinpitelyt kärsimyksineen, jotka usein kohdistuvat turvattomiin ihmisiin. Kovin suuri osa omaisuusrikoksistakin sekä valtaosa ilkeävaltaisesta omaisuuden vahingoittamisesta niin ikään tehdään alkoholin vaikutuksen alaisena ja juopuneiden toimesta. Myös asumis- ja katurauha maassamme on runsaan alkoholin käytön seurauksena pahasti järkkynyt.

Loppujen lopuksi näistä haitoista erittäin raju on se taloudellinen rasitus, mikä näistä haitoista aiheutuu yksittäisille ihmisille, veronmak-

sajina meille kaikille suomalaisille sekä ennen kaikkea kuntien taloudelle.

Valistusjärjestelmässä tulisi alkoholihaittojen osuutta korostaa uudella tavalla. Kansalaiset saattavat hylkiä raittius-sanaa. Täällä eduskunnassa se on nähty ja kuultu myös kovin usein. Sen vuoksi raittius-sanaa ja -käsitettä parempana näkisin sen, että alettaisiin kansalaisia näissä asioissa valistaa lääketieteellisin perustein. Ei niistä ole puutetta. Selvitettäisiin toistuvina tietoisuuksina alkoholin käytöstä ihmisten terveydelle aiheutuvia vaaroja ja haittoja. Tulisi ryhtyä soveltamaan uutta kulttuuria alkoholihaitoista tiedotettaessa.

Mitä se uusi kulttuuri on? Se on tätä: Ihmisen humalatila tulisi määritellä tuon tarkoittamani uuden kulttuurin mukaisesti myrkytystilaksi. Siitä on kysymys. Humalatila on myrkytystila. Aste-erot vaihtelevat oireitten mukaisesti lievistä myrkytystilasta syvään myrkytystilaan ja sitten siitä aiheutuvaan hengenvaaraan tietyksi ja aina kuolemaan asti. Kerrottakoon kansalaisille seurauksista ja tuhoista esimerkkien avulla. Runojen lausumisen aika on ohi. Eriytyisenä huolen aiheena tulisi tietää ja huomata se, että alkoholin käyttäminen edelleen pääasiallisena huumausaineena aloitetaan nykyisin entistä nuorempaan, lapsuusiässä, ennen murrosikää tuhoisin seurauksin. Kodeissa ei kyllin vastuuta tunneta. Vanhemmat eivät tiedä, missä lapset menevät, mutta eivät tiedä lapsetkaan, missä menevät isä ja äiti.

Vielä palaan liikennejuoppouteen vesiliikennejuoppous mukaan lukien. Aina, kun puhutaan vaikkapa rattijuoppoudesta, rientävät muutamat tutkijat ja tutkimusten seuraajat todistelemaan, että rattijuoppous ei ole lisääntynyt. Eihän se ole pääasia. Mielestäni tärkeämpää on keskustella siitä, pidetäänkö tärkeinä kaikkia toimenpiteitä rattijuoppouden vähentämiseksi, hyväksytäänkö se vai hyväksytäänkö mieluummin se nykyinen meno, jonka mukaan vuosittain noin sata ihmishenkeä menetetään tieliikenteessä liikennejuoppouden seurauksena ja vammautuneiden määrä on moninkertainen. Tuoretta tietoa käsillä olevan vanhan tiedon jatkeeksi on se, kun toteamme, että viime vuonna 1988 Suomessa joutui teostaan kiinni yli 27 000 rattijuoppoa, kaikkien aikojen ennätysmäärä, ja tuhoakin ehti tulla, kenties enemmän kuin ennen.

Ruotsissa alkoholin kulutus on saatu käännettyä laskuun niin perusteellisesti, että kun siellä vielä vuonna 1967 alkoholin kulutus oli

lähes kaksinkertainen Suomessa kulutettuun nähden, nyt tilanne on se, että Ruotsissa alkoholinkulutus on vuodesta 1977 lähtien erittäin merkittävästi alentunut niin, että se on nyt jopa kolmatta litraa sataprosenttisena alkoholina henkilöä kohti vuodessa vähemmän kuin Suomessa.

Eduskunnalle nyt esitettyä tietoa vuodelta 1987 tuoreempaa tietoa on myös se, että nyt jo on tiedossa, että viime vuonna 1988 saavutettiin Suomessa jälleen uusi alkoholinkulutuksen ennätys. Miksi me peuhaamme täällä vanhentuneen tiedon parissa? Mielestäni tulisi Suomessa ottaa vakavasti Maailman terveysjärjestön WHO:n suositus alkoholinkulutuksen vähentämisestä vuoteen 2000 mennessä. Siihen ei ole varaa suhtautua välinpitämättömästi.

Uudeksi valituskulttuuriksi määrittelemäni valituksen lisäksi käytettäköön Suomessa myös hinta-asetta alkoholinkulutuksen hillitsemiseksi ja vähentämiseksi tähänastista tehokkaammin. Muualla sitä tiedetään käytettävän varsin tehokkaasti, mutta kun Suomessa tuo myrky on määritelty hyödykkeeksi, alkoholimyryn alhaista hintaa meillä varjellaan kuluttajahintaindeksijärjestelmällä kaiketi kulutuksen kasvun varmistamiseksi.

Jokaiselle ihmiselle terveys ja elämä ovat aivnutkertaisia. Niiden vaalimiseksi myös ja nimenomaan eduskunnan on toimittava kaikin keinoin. Vakavasti vetoan tasavallan hallitukseen, että sen toimesta ryhdytään viipymättä toimenpiteisiin alkoholinkulutuksen ja siitä aiheutuvien haittojen selvittämiseksi ja vähentämiseksi. Myös se meidän kannattaa pitää mielessämme, että kaikki, jotka on pantu paljon haltijoiksi, myös kansan valitsevat edustajat, me kaikki olemme niin monessa ja paljossa esikuvia muille. Nuoret etsivät esikuvia. Mekin olemme niitä. Ei meillä ole oikeutta, ei yhdelläkään, vähätellä Suomessa alkoholinkäytöstä aiheutuvia menetyksiä, vaan meidän tulee toimia tähänastista tehokkaammin, jotta noita haittoja voitaisiin vähentää, ja se on mahdollista vain sillä, että kulutus kääntyy jyrkkään laskuun.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mielestäni ed. Kohijoki käytti puheenvuoron, joka ehkä pahimmillaan edustaa suomalaisen ns. raittiusvalituksen linjaa, eli maaillaan helvetin kauhut ja osoitetaan, kuinka kamalaa viinan ja muiden alkoholipitoisten juomien nauttiminen on. Varmasti on niin, että ehdoton raittius sopii joillekuille, ja niille, joille

se sopii, siinähan ei ole mitään huomauttamista. Kuitenkin katson, että me ainakin tähän asti olemme liiaksi pitäytyneet ehdottoman raittiuden korostamiseen ja liian vähän opettaneet ihmisiä kohtuuden tielle alkoholinkulutuksessa.

Kun ed. Kohijoki esimerkiksi viittasi Ruotsin malliin ja Ruotsin kokemuksiin, voidaan sanoa, että ruotsalainen yhteiskunta on kulkenut suuntaan, kuten ed. Kohijoki sanoi, että kulutus on vähentynyt. Ruotsalainen yhteiskunta on itse ollut tien näyttäjänä, ja oikeastaan vetoan vähän samalla tavalla kuin ed. Kohijokin siihen, että suomalainen yhteiskunta myös saisi omalla esimerkillään näyttää, miten alkoholia pitäisi kuluttaa, miten sitä pitäisi nauttia. Muun muassa edustustilaisuuksissa olisi syytä Ruotsin mallin mukaisesti siirtyä pelkästään viinin ja oluen kulutukseen. Uskon, että esimerkiksi tällä on ollut suuri esimerkkiä antava vaikutus Ruotsissa.

Kun ed. Kohijoki vielä vetosi hinta-aseeseen, katson kyllä, että paineet tällä hetkellä erityisesti Euroopan yhteisön suunnasta ovat siihen suuntaan, että meidän tulisi liberalisoida alkoholipolitiikkaamme, ja mahdollisesti esimerkiksi sillä saattaa olla vaikutusta myös hintoihin. Minä uskon, että Suomen kansa raitistuu parhaiten sillä, että me opetamme ihmiset kohtuuteen ja nauttimaan alkoholia niin kuin hyvin kasvatetun ihmisen pitää sitä nauttia.

Ed. Kohijoki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Elo osittain tuntui kahdehtivan sitä, että Ruotsissa on onnistuttu. Siinä hän oli samoilla linjoilla, mutta sitten hän kuitenkin noin kokonaisuutena ei tuntunut hyväksyvän jostakin syystä niitä periaatteita, jotka saattoivat rivien välistä tulla esille. Omasa esityksessäni, puheenvuorossani, halusin käyttää asioista oikeita nimityksiä. Ne täytyy uskaltaa kohdata ja esittää, eikä sitä pidä käsitellä miksikään mörön maalaamiseksi, koska luvut, pari—kolmetuhatta alkoholinkäytöstä johtuvaa kuolemaa vuosittain Suomessa, ovat tosiasia, jota me emme pakoon pääse eikä kantana edes yrittää.

Me viime viikolla ja sitä edelliselläkin viikolla puhuimme täällä kovasti ympäristönsuojelusta ja saastumisvaaroista. Luonto saastuu, mutta ne ihmiselle myrkyistä aiheutuvat vaarat, joita valtion järjestelmän mukaisesti meillä tarjolla on ja käytetään, meidän täytyy ottaa myös vakavasti, jotta pystyisimme sitten terveempänä kansana varjelemaan myös luonnon terveyttä.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Elo esitti sen tyyppistä ajatusta, että edustustilaisuuksissa pitäisi siirtyä miedompien alkoholijuomien käyttöön, mutta ed. Elopa ei ole silloin näissä asioissa enää samalla mielellä, kun eduskunnassa tehdään päätöksiä tai hyväksytään ponsia. Budjetin käsittelyn yhteydessä meillä oli ponsiesityksiä, jotka tähtäsivät tämän tyyppiseen hommaan, mutta silloinpa ed. Elo vastusti niitä samoja ponsia. Muistelen, että ed. Kohijoki ainoana hallituspuolueen edustajista oli tässä asiassa opposition esitysten kannalla. Siinä mielessä hän ansaitsee linjakkuudestaan tunnustuksen, mutta kaikki muu, mitä täällä esitetään, on poliittista opportunistia ja tähtää halpahintaisten poliittisten pisteiden keruuseen esittämällä ajatuksia, joitten takana ei sitten itsekään olla.

Ed. Laine: Herra puhemies! Kun ministeri Halonen toista viikkoa sitten esitteli eduskunnalle hallituksen kertomuksen, hän siinä yhteydessä toivoi laajaa keskustelua, ja tuo laajan keskustelun toivomus esiintyy myös valtioneuvoston kertomuksen sivuilla. Listassa on kaiken kaikkiaan 13 pyydettyä puheenvuoroa. Vastauspuheenvuorot mukaan lukien luku nousee tietysti päälle 20:n. Ei siis kovin laajaa keskustelua synny eduskunnassa. Voi olla, että tämä kuitenkin auttaa muualla julkisuudessa syntyvää keskustelua.

Viime vuonna Suomessa juotiin alkoholia enemmän kuin milloinkaan aikaisemmin. Tilastotietojen mukaan kulutus oli 7,31 litraa henkeä kohti eli nousua edelliseen vuoteen oli 3,5 %. Vuodesta 1969 lähtien, kuten valtioneuvoston kertomuksessa todetaan, kulutuksen kasvu on ottaen nyt viimevuotisen kasvun myös lukuun yli 70 %. Mutta olen samaa mieltä kuin ed. Almgren siitä, että oikeampi vertailuvuosi, mikäli halutaan verrata kehitystä ennen liberalisointiaikakautta, olisi juuri vuosi 1968, ja silloin päästään sitten niin hurjaan lukuun kuin ed. Almgren esitti. Vuoden 1969 luvulla, joka on nyt valtioneuvoston kertomukseen kirjattu, voidaan tosin vertailla, miten tilanne on kehittynyt sinä aikana, kun liberalisoitu alkoholilainsäädäntö on ollut voimassa. Valtioneuvoston kertomuksen mukaan viidenneks kuluttajista käyttää kolme neljäsosaa kaikesta alkoholista, ja tuon kertomuksen mukaan miehet juovat neljä viidestä alkoholilitrasta.

Maailman terveysjärjestö on jo kauan sitten asettanut tavoitteeksi alkoholin käytön vähen-

tämisen 25 %:lla. Ruotsi on asettanut myös tämän tavoitteen virallisesti tavoitteekseen, Neuvostoliitossa on menty vielä pidemmälle, mutta Suomessa tätä tavoitetta ei ole pidetty realistisena. Hallituksen terveystoimissa selonteossa eduskunnalle vuonna 1985 ja myös Terveystta kaikille vuonna 2000 -ohjelmassa on periaatteessa asetettu kannattamaan Maailman terveysjärjestön tavoitteen suuntaa, mutta virallisesti Suomi ei ole tätä 25 %:n vähentämistavoitetta omaksunut.

Esillä olevassa valtioneuvoston kertomuksessa todetaan pyrittävän vuoteen 2000 mennessä alkoholin kulutuksen laskuun nykyisestä tasosta. Valtioneuvoston kertomuksen mukaan 25 % alkoholin kulutuksen laskuun ei meillä näillä näkymin tulla pääsemään ilman merkittäviä muutoksia väestön alkoholin käyttötottumuksissa. Näin varmasti on asianlaita, mutta voidaan kysyä, ja sen nyt teen: Mitä hallitus on tehnyt juuri näihin tottumuksiin vaikuttamiseksi? Ehkä viisauden alkuna tässä suhteessa voidaan pitää kertomuksessa olevaa toteamusta: ”Käyttämällä aktiivisemmin alkoholipolitiikan eri keinoja on mahdollista taittaa nykyinen alkoholin kulutuksen kasvu ja kääntää se laskusuuntaiseksi.”

Hallituksen tähänastiset toimet vain muuttaman vuoden voimassa olleen raittiustyölain sisällön mitätöimiseksi, raittiustyön valtionapukohdellun muuttamiseksi, raittiustaloutantajärjestelmän vapaaehtoistamiseksi jne. eivät ole ainakaan lisänneet raittiustyön arvostusta. Korostan nyt tätä seikkaa, koska niin monet ovat vakuuttaneet, että kyllä nämä uudet muodot takaavat raittiustyön edistämisen, koska ovat tulleet mukaan laajemmat sektorit jne. Mutta mielestäni tätä raittiustyön arvostusta ei näillä mainitsemillani toimilla ole nostettu, ja siksi tarvittaisiin toisen suuntaisia toimenpiteitä. Tässä tarkoituksessa myös toivon, että nyt käytäisiin monipuolinen keskustelu ja etsittäisiin mahdollisimman laajasti yhteisiä näkemyksiä tulevan alkoholipolitiikan keinovalikoimaksi, jota keinovalikoimaa ehdottomasti tulee hallita ihmisen terveyden turvaaminen eikä suinkaan esimerkiksi jakeluverkoston kasvattamisen kautta joillekin liikevoittojen saalistaminen. Näistä keinovalikoimista on varmasti erilaisia käsityksiä. Sitä käytävä keskustelu ilmeisesti tulee heijastamaan. Esitän kuitenkin tässä joukon omia käsityksiäni.

Viittaatan ensin juuri tähän Maailman terveysjärjestön asettamaan tavoitteeseen ja siihen,

että Suomessa on tälle tavoitteelle annettu tunnustusta. Esimerkiksi Suomen terveystalouden pitkän aikavälin tavoite- ja toimintaohjelmassa todetaan: "Alkoholilla on keskeinen sija suomalaisessa sairastavuuden kuvassa ja nimenomaan miesten ylikuolleisuudessa. Alkoholilla on tällä hetkellä työikäisen väestön yksi merkittävimmistä terveysriskeistä ja ennen aikaisen kuoleman aiheuttajista. Toiseksi alkoholihaittojen määrä on kiinteästi sidoksissa kokonaiskulutuksen määrään. Tämän vuoksi ensisijaisena tavoitteena on oltava kokonaiskulutuksen hillintä valistuksen, hintapolitiikan ja saatavuuden rajoittamisen keinoin."

Mielestäni tähän perusteluun viitaten olisi täysin paikallaan, että meillä kuitenkin päätettäisiin asettaa myös tuo 25 %:n vähentämistavoite eli siis tuo Maailman terveysjärjestön suositus siitäkin huolimatta, että monet pitävät sitä epärealistisena.

Ehkä toisena keinovalikoimana voisi olla periaateratkaisu siitä, että jakeluverkoston laajentamisessa noudatetaan erittäin pidättyvää linjaa. Tässä oli ainakin vuosi tai pari, jolloin tästä pidättyvästä linjasta siirryttiin kokonaan toisenlaiseen, hyvin aktiiviseen jakeluverkoston kasvattamisen linjaan. En nyt muista numero-määriä, mutta runsaasti jakeluverkostoa laajennettiin.

Sitten eräs mahdollisuus, jota olen ollut muiden kansanedustajien ohella täällä esittämässä, olisi se, että meillä lainsäädännössä todella asetettaisiin tavoitteeksi alkoholinkäytön vähentäminen. Kun aikanaan alkoholilaki eduskunnalle esiteltiin, niin hallitus kyllä silloin — siitä on nyt jo kymmeniä vuosia aikaa — esitti, että tavoitteeksi otettaisiin kokonaiskulutuksen vähentäminen, mutta syystä tai toisesta täällä eduskunnassa silloin syntyi sellainen enemmistö, joka poisti tuon maininnan, eikä sitä sen jälkeen alkoholilakiin ole saatu lukuisista aloitteista ja ehdotuksista huolimatta. Mielestäni edelleen olisi oikea ratkaisu se, että alkoholilain 5 §:ään ja keskiolulain 4 §:ään kirjattaisiin tämä vähentämisen tavoite. Keskiolulain osalta tätä käsitystäni tukevat myös ne luvut, jotka ed. Almgren tänään mainitsi keskioluen huimasta kulutuksen kasvusta.

Paljon on puhuttu hintaruuvista, ja vaikka en ole koskaan ollut kovin ihastunut tähän muotoon varsinkaan silloin, jos sitä vain yksinään pyritään käyttämään, niin kuitenkin se on eräs keino, jota tulisi käytännössä soveltaa, samoin saatavuuden rajoittaminen, valistustyön

tehostaminen, asiantuntijoiden, esim. terveysalan henkilöstön asiantuntijoiden, avun runsaampi käyttö sikäli kuin, ja toivottavasti, apua on saatavissa. Sellaiset harrastukset kuin nuorisoon kulttuuriharrastukset, urheiluharrastukset, muut vapaa-ajanvieton harrastukset, niiden edistäminen, niiden kehittäminen muodostavat erään osan keinovalikoimaa, samoin koulutusmahdollisuuksien turvaaminen, ihmisten sosiaalisen tilanteen turvaaminen esimerkiksi kunnollisen asunnon, työpaikan, toimeentulon turvan muodossa jne.

Olen laimentamisen autuuteen en usko. En tietenkään vastusta sitä. En ole varma, mutta se saattaa ehkä helpommin opettaa käyttämään kuin vähentää kulutusta.

Olen ed. Seppäsen vastauspuheenvuorossa äsken esittämän ajatuksen kanssa täsmälleen samaa mieltä. Meillä ei pidä sallia nykyistä käytäntöä, että viinatarjoilu on joku verotusetu. Kun tarjoat firman nimissä viinaa, niin saat vähentää sen verotuksessa. Veroministeri Puolane aikoo sairaskuluvähennysoikeudenkin poistaa. Miten tällaisen käsityksen kanssa sopii yhteen se, että viinan tarjonta on verovähennyskelpoinen? Eihän siinä ole mitään järkeä.

Täällä on puheenvuoroissa viitattu siihen, että rattijuoppousluvut ovat todella olleet kasvussa. No, näistä numeroista on vähän erilaisia käsityksiä. Joka tapauksessa määrät ovat suuria. Kuolemantapauksia sattuu aivan liikaa, joka ainoa tapaus on liikaa, invalidisoitumista tapahtuu. Julkisuudessa esiintyneen tiedon mukaan eräs selvitys osoitti, että yli 60 % suomalaisista kannattaa täysraittiuutta liikenteessä. En voi ymmärtää, miksi esimerkiksi oikeusministeriön taholla ei voida, vaikkapa tähän Suomen kansan enemmistön käsitykseen viitaten, ryhtyä toimiin, joilla kielletään liikennevälineillä ja autolla ajo alkoholin vaikutuksen alaisena. Näinhän meillä ei ole tehty. Eduskunta on kyllä periaatteessa ponsilauselmien muodossa ilmaissut tätä tarkoittavan kannan, mutta lakiin tätä kantaa ei ole saatu.

Lopuksi viitattaisiin siihen, mihin myös ed. Elo äskeisessä vastauspuheenvuorossaan viittasi, Euroopan yhteisön paineisiin. Ruotsin hallitus on todennut, että maan rajojen avaaminen EY-maille samaan tapaan kuin rajat ovat auki yhteisön jäsenmaiden kesken vaatii sekä Ruotsin verorakenteen että verotason sopeuttamista EY-jäsenmaiden tasolle. Tämä verotuksen yhtenäistäminen Ruotsissa aiheuttaisi laajoja taloudellisia vastavaikutuksia ja ruotsalaisten oman

käsityksen mukaan sotisi myös tiedotukseen, myynnin rajoituksiin ja hintapolitiikkaan perustuvaa alkoholipolitiikkaa vastaan. Alkoholiverotuksen yhtenäistäminen EY-maiden tasolle merkitsisi alkoholin hintojen putoamista alle puoleen nykyhinnoista, kerrotaan Ruotsin lehdistössä. Niinpä Dagens Nyheter sanoo, että ruotsalaiset ja suomalaiset juovat itsensä pois maailman kartalta, jos näin tapahtuu. Vaikka tässä olisi jonkin verran liioitteluakin, niin siinä on kuitenkin vakava vaara ilmenemässä, Euroopan yhteisöjen viiniylijäädän siirtymisen uhka myös osittain Suomeen, ja sen vuoksi olisi tärkeitä Suomen hallituksen taholta selvittää myös ne vaikeudet, jotka maattamme saattavat kohdata, mikäli Länsi-Euroopan integraatioon myös tältä osin ollaan mukautumassa.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laine mielestäni esitti puutteellisesti asioita, joita voidaan käyttää alkoholihaittojen torjumiseen. Ymmärsin, että hänen mielestään viinan on oltava kallista ja sen pitää olla vaikeasti saatavissa. Sen lisäksi mielestäni pitäisi ottaa huomioon, että siitä pitäisi tulla vielä nykyistäkin kipeämmäksi, jolloin vaihtoehto olisi sellainen, joka torjuisi alkoholin käytön haittoja. Sen lisäksi voitaisiinko ajatella vielä enemmän kansallisia kampanjoita alkoholin käyttöä vastaan? Ehdotan, että otetaan käyttöön piinaviikot, niin kuin joissakin maissa on paasto. Esimerkiksi vapusta juhannukseen ei saisi nauttia ollenkaan viinaa, paitsi pimeään aikaan, niin kuin niissä maissa on tapana, joissa on paasto käynnissä.

Ed. T. Roos (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun vain siihen, mitä ed. Laine totesi uusista myymälöistä. Alkon hallintoneuvostolla on kai pitkäaikainen tapa — noin kerran kolmessa vuodessa — niitä lisää myöntää. Viimeksi viime keväänä lupia myönnettiin. Hakijoita oli noin 90, taisi olla lähes 100. Niitä myönnettiin noin kymmenen. Perusteina kaikilla kunnilla, jotka hakivat, siis noin 90 kuntaa, oli lähinnä matkailullinen näkemys, kuntien välinen kilpailu. Katsottiin myös, että se on eräänlainen status. Sillä tavalla päästään toisten rinnalle tai toisista ohi, kun on alkoholimyymälä. Aika pitkälti on myös kuntien tahto tässä näkyvissä, tuon suuntainen.

Ed. Laine urheilumiehenä, jonkalaiseksi itsenikin haluan lukea, näki urheilun eräänä keinona saattaa nuorisoa pois alkoholin parista. Tar-

kentaisin kuitenkin vielä sen verran ja aivan viime päivien ja tämänkinpäiväisen esimerkin pohjalta, että kilpaurheilu ei liene se urheilulaji, joka tässä vaikuttaisi. Jos voitetaan, otetaan voitonmaljat, jos pahasti hävitään, otetaan murheeseen. Minä suosittelisin kyllä kuntourheilua.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Täällä on usean eri henkilön toimesta tehty Suomea raittiiksi tämän iltpäivän aikana, mutta siitähän me emme pääse mihinkään, että viina on vanhin voitehista ja viisasten tapaan käytettynä myös erinomainen hyödyke juhlien juhlistajana ja iloisen mielen etsinnässä tässä murheen laaksossa, jossa elämme ja olemme. Mutta viina on myös kuin tuli. Se on hyvä renki, mutta huono isäntä. Pieni liekki lämmittää mukavasti, mutta valkeaksi ryöstäytyneenä polttaa talon, vie maat ja mannut sekä akan ja lapset, niin kuin monille tiedetään käyneen.

Viinan eli alkoholin käytöllä on historialliset perinteet aina vanhan Raamatun ajoista alkaen. Kerrotaanhan mm. ukko Nooan, viisaan miehen, ottaneen aikamoisen kannin saatuaan arkkinsa parkkeerattua Araratinvuoren juurelle ja kallisarvoisen lastinsa purettua. Isävainajani, joka aina joskus lueskeli Pyhää kirjaa ja tutkaili sitä, kertoi löytäneensä sieltä useitakin positii-visluonteisia lausumia alkoholin viisaan käytön puolesta iloisen mielen etsinnässä, muun muassa lausunnan ”nauttikaat viiniä ja iloitkaat”. En tiedä, onko kukaan muu, esimerkiksi ed. Almgren, löytänyt sieltä sellaista, en minäkään ole, mutta minä en ole etsinytkään.

Kaikkien tiedossahan on se, että raivoraittiuden puolesta puhuville sananselittäjille vaikea ja tuskainen on tapaus Kaanaan häistä. Siellä itse Vapahtajamme muutti veden viiniksi nuukan hääisännän helpotukseksi ja häävieraiden suureksi riemuksi. Raamattua kirjana tutkailleet kertovat Raamatusta löytyvän runsaasti sellaisia tapahtumia, joista paistaa läpi tuo positii-vinen suhtautuminen. Sananselittäjät todennäköisesti häveliäisyyttään jättävät nämä kohdat julkituomatta ja kiertämään vain kansan suussa kaskuina ja hokemina. Kysyttäessä tosiuskovaiset myöntävät asian, tekouskovaiset leimaavat rienaksi ja jumalanpilkaksi.

Arvoisa puhemies! Kaikesta tästä huolimatta alkoholipolitiikka on Suomessa itsenäisyytemme aikana aina viime vuosiin saakka perustunut raivoraittiiden ja tekouskovaisten näkemykseen siitä, että ainoa oikea suhtautumisen linja on

ehdoton, täydellinen raittius. Tämä linja vahvistettuna nyrkinheristyskin ja uhkauksin ikuisesta kadotuksesta johti aikanaan siihen, että 30-luvulla maahan saatiin aikaan kieltolaki. Tarkoituksena oli kuten suurella lännelläkin, että pakon voimalla suomalaisista tehdään täysraittiita ja Herran huomaan kelvollisia. (Ed. Andersson: Silloin se kumottiin!) Vain kuinka kävi? Koskaan aikaisemmin ei itsenäisessä Suomessa ole juotu niin suurella antaumuksella ja nautinnolla kuin noiden vuosien aikana. Avoiimet yhtiöt työskentelivät korpikuusien alla kolmessa vuorossa, ja iloisen mielen lääkettä yli meren rahdanneista tehtiin todellisia kansallissankareita. Kotimainen kekseliäisyys koki todellisen renessanssin, josta kalpeana muistona on tuolla keskusrikospoliisin museossa monenlaista peltipulloa, taskuun, hattuun tai kainaloon sopivaa. Onpa joku keksinyt asettaa putelinsa mihinkäs muuhun kuin Pyhän kirjan kansien väliin.

Kun kieltolaki päättyi suurten kansanjuhlien kera, oli odotettavissa, että suhtautumisessa kuningas alkoholiin olisi lusikka otettu kauniiseen käteen ja päämääräksi kohtuuden vaatimus. Mutta mitä vielä! Samat nyrkinheristäjät ja ikuisen kadotuksen uhkaajat, joiden mielipiteiden mukaan kieltolaki oli toteutettu, ryhtyivät hoitamaan maan alkoholipolitiikkaa, nyt yleensä raittiuslautakuntien puheenjohtajina ja jäseninä samoin kuin erilaisissa valvontatehtävissä, ainoana päämääränään ehdottoman raittiuden vaatimus, johon näkemykseen ei sisällynyt mitään sijaa kohtuuden näkemyksille. Näin on jatkunut näihin päiviin, ainakin viime vuosiin saakka.

Arvoisa puhemies! Yhteiskunta on uhrannut raittiustyöhön ja alkoholin haittojen torjumiin vuosittain kymmeniä miljoonia markkoja, tänä vuonna ehkä jo satakunta miljoonaa markkaa riippuen siitä, miten se lasketaan. Osana toiminnan tarkoitusta on se, että alkoholinkulutus kasvu saataisiin pysähtymään ja käännetyksi ehkä laskuun. Näin asia on ainakin muodollisesti, joskin todettakoon tämän olevan ristiriidassa sen ajattelun kanssa, että valtio toivoo yhä enemmän tuloja, joita ilman ei myöskään poliittisia suojatyöpaikkoja Alkon palveluksessa voitane lisätä.

Alkoholin kulutus on kuitenkin tasaisesti kasvanut ja oli muistaakseni viime vuonna jo 7,3 litraa jokaista asukasta kohti lapset mukaanluettuina ja apteekin pirtuksi värteerattuna. Varoituksen sanat, nyrkin heristely ja eh-

dottoman raittiuden vaatimukset sen paremmin kuin kadotuksen kuumuuden esiinmaalaaminen eivät ole siis johtaneet toivottuihin tuloksiin, (Ed. Laine: Eikä myöskään kohtuuden korostaminen!) eivät myöskään tolppailmoitukset, iskulauseet tai raittiiden diskot, ”tule skarpina diskoon”, sen paremmin hinnankorotukset kuin ensikertalaiselle kannikalalle kotipiirissä annettu tukkapölly tai remmiapelli. Ihmiset käyttävät alkoholia entistä enemmän ja elämän entistä aikaisemmassa vaiheessa, ja mikä huolestuttavinta, entistä enemmän muussa tarkoituksessa kuin todennäköisesti Pyhänkin kirjan hyväksymässä aikomuksessa, iloisen mielen ja kanssakäymisen aikaansaamisessa.

Tilastollisen alkoholinkulutuksen kasvuun on vähäisessä määrin vuosien aikana vaikuttanut se, että erilainen kotipoltto ja muu kotivalmistus sekä salakuljetetun viinan hankinta on vähentynyt ja hankinnat ovat keskittyneet valtion myymälöihin. Toisaalta toiseen suuntaan taas vähäinen vaikutus on kasvavalla matkailulla ja sen yhteydessä hankituilla alkoholimäärillä. Mutta kiistaton totuus on se, että kouluiässä olevan nuorison alkoholinkäyttö on aikaistunut ja myös lisääntynyt melkoisessa määrin. Viinapullo lapsen tai nuoren kädessä on kuin auto sellaisella, joka ei ole vielä saanut ajokoulutusta. Ajaminen on kiihdyttävä kokemus, mutta taidon puutteessa se saattaa johtaa kohtalokkaisiin seuraamuksiin.

Arvoisa puhemies! Tuossa valtioneuvoston kertomuksessa päihdeolojen kehityksestä on harvinaisen kaunis etukansi, mutta sen sisällössä ei juurikaan korosteta perheen ja kodin merkitystä nuorten alkoholitottumuksiin liittyvissä asioissa. Kuitenkin kuningas alkoholi on hyödyke, jonka kanssa lähes jokainen joutuu enemmän tai myöhemmin tavalla tai toisella kätelemään. Vain pieni osa, kaikella kunnioituksella, on niitä, jotka pystyvät tuon tutustumisen välttämään hamasta lapsuudesta hautaan saakka, jotka pystyvät pysymään koko elämänsä raittiina. Se on kunnioitettava asia, ja siihen ei kenelläkään pitäisi olla sellaisenaan mitään sanomista. Mutta se, jos pieni vähemmistö sen pystyy tekemään, ei auta koko kansan alkoholi-ongelmaan.

Moni isä opettaa poikaansa ja tytärtään ajamaan autoa. Terveessä perheessä pojalle ja tytarelle pyritään antamaan alkeet kaikessa elämään liittyvässä säästäväisyydestä sukupuolikasvatukseen saakka. Miksi siis vanhempien tehtäviin ei kuuluisi erällä tavalla kädestä

pitäen opettaa myös suhtautuminen alkoholiin? Vai opetetaanko? Ehkä nyркиnheristyksillä ja vaatimalla ehdotonta raittiutta. Kun nuori mies sitten ensimmäistä kertaa yön pimeinä hetkinä tulee kotiin alkoholin vaikutuksen alaisena, tuntuu kuin edessä olisi maailmanloppu, jota voi lieventää ainoastaan antamalla tukkapöllyn tai vyöhihnaan tarttumalla, antamalla rangaistus sellaisesta, johon liittyvä järkevä ohjaus on kokonaan laiminlyöty.

Arvoisa puhemies! Joskus sotien jälkeisenä aikana almanakassa oli mainos, jossa pojankolttiainen seisoj jalassaan suuret kumisaappaat ja päässään monta numeroa liian suuri lierihattu. Ed. T. Rooskin varmasti muistaa tämän. (Ed. T. Roos: Leijona-kello!) Tekstinä oli: "Kun poika tulee miehen ikään, isä ostaa hänelle Leijona-kellon." Olisikohan niin, että tolppailoituksia ja iskulauseita parempi info olisi piirros, jossa isä istuu poikansa kanssa keittiön pöydän ääressä edessään pullo ja kaksi lasia ja tekstinä: "Kun poika tulee siihen ikään, isä ostaa Koskenkorva-pullon ja ohjaa poikaansa oikeaan alkoholinkäyttöön." Minä en tarkoita, että se poika olisi sen kokoinen kuin almanakan mainoksessa. Sehän oli pikkuinen poika. (Ed. P. Leppänen: Miksi pitää Kossu-mainos olla?)

Arvoisa puhemies! Ei tämä mikään uusi asia ole, sillä näin tehdään monissa valveutuneissa perheissä, joissa nuoret tottuvat oikeaan alkoholinkäyttöön luontaisesti oman perheen piirissä eivätkä rantapusikoissa, ja kokemukset ovat varmasti parempia kuin raivoraittiiden ja tekouskovaisten oikeiksi näkemät opit. Mutta vika on siinä, ettei asiasta uskalleta puhua eikä rohkaista tämän tyyppiseen kasvatukseen. Onhan se toki kamala paikka raivoraittiiden ja tekouskovaisten mielestä, jos isä tai äiti tarjoaa kotona ensimmäiset viinaryypyt vielä lukion asteella olevalle perilliselle. Eihän sitä Suomessa voi kukaan ymmärtää, sehän on suorastaan rangaistava teko.

Arvoisa puhemies! Tämä esitykseni on ehkä karrikoitu ja kenties jonkun, joka tämän kuuli ulkopuolella, huulet höpäjäsivät jo esirukouksen sanoja minun syntisen sieluni pelastamiseksi, mutta ei minusta tarvitse välittää. Minä olen ottanut ensimmäisen kännini jo seitsenvuotiaana ja suhteellisen hyvin pysynyt tolpillani. En ole nytkään yhtään humalassa. Ajatukseni on kuitenkin vilpittön ja olen sitä mieltä, että jos vanhat keinot eivät pure, niin uusia täytyy keksiä. Vastuu on vanhempien ja sitä tulee tulevaisuudessa korostaa.

Kun olen kuunnellut näitä puheita, ei tämä minunkaan esitykseni tietysti mitään mullista. Odottelitte ehkä, mitä sieltä vielä tulee, kun tämän verran tulee, ja aikaanne kuluu ehkä paremmin. Mutta toteaisin, että eivät nekään esitykset, joita täällä on kuultu tänä aikana ja tänä päivänä, samat esitykset, joita on tehty täällä eduskunnassa vuosikausia ja vuosikymmeniä, ole johtaneet tulokseen. Turha niitä oppeja on enää uudelleen esittää.

Ed. Almgren (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ensiksi muistiinpalautus oikeassa järjestyksessä ed. Aittoniemelle. Kieltolaki, jota henkilötasolla kannatan, oli vanhan työväenliikkeen veteraanien perusvaatimuksia eikä minkään nyркиnheristäjien.

Toiseksi suoranainen korjaus: vesi on vanhin voitehista.

Ministeri Halonen: Arvoisa puhemies! Tervetuloa alkoholipoliittiseen keskusteluun! Olen itse toivonut laajaa keskustelua ja uusia näkökulmia. Tuntuu kuitenkin siltä, että ne vastakkaiset näkökannat tulevat edelleenkin aina yhdeltä taholta ja ne toiset toiselta taholta, joten sanoisinko niin, että uudenlaisia kolmannen linjan miehiä ja naisia tähänkin asiaan varmasti kaivataan.

Sen sijaan sanon ihan toteamuksena, että perheiden asemaa valistuksen suhteen pidetään tietysti tärkeänä, mutta valtioneuvoston kertomuksen eduskunnan antamana tehtävänä on kuitenkin kertoa, mitä eri hallintoviranomaiset ovat tehneet, ja tästä tämä hallintopainotteisuus. Perhevalistus on varmasti hyvä asia, vaikka en usko, ed. Aittoniemi, että se sukupuolivalistukseen nyt ihan kädestä pitäen perheessä tapahtuu.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En tiedä, tapahtuuko sukupuolivalistus kädestä vai kädessä pitäen perheessä, mutta siihen haluan kyllä ottaa kantaa, mitä ed. Aittoniemi tässä sanoi, että pitäisi ostaa Koskenkorva-pullo ja opettaa lapsia juomaan. Kyllä se niin on, että on aloitettava tämä alkoholivalistus oluella ja viinillä eikä Koskenkorvalla. Minusta tässä mielessä ed. Aittoniemi ei ole lainkaan kuunnellut, mitä täällä on puhuttu, eli lähdetään siitä, että mieluummin mietä kuin väkeviä.

Ed. Väänänen: Herra puhemies! Nyt eduskunnan käsiteltävänä oleva kertomus Suo-

men päihdeoloista sekä sen liitteenä olevan Alkon vuosikertomus sisältävät hyvin ongelmallisen sanoman. Toisaalta valtio on tyytyväinen siihen tulokertymään, joka alkoholin myynnillä on sen kassaan kertomusvuonna tuloutettu. Toisaalta ne tilastot, joilla mitataan tässä kertomuksessa alkoholin kulutuksen kehitystä ja kulutuksen erilaisia seurausilmiöitä, osoittavat nousevaa suuntaa. Kertomuksen tiivistelmäosan ensimmäisessä lauseessa jo heti todetaan: "Päihdeolojen kehityksessä keskeistä on ollut alkoholin käytön runsas kasvu. . . Kulutus on vuodesta 1969 noussut 68 prosenttia." Näin siis kertomus.

Alkoholi on myös säilyttänyt osuutensa väkivaltarikoksiin. Poliisin selvittämissä pahoinpitelyissä tekoon syyllistyneistä oli humalassa 55—70 prosenttia. Suurin osa väkivaltarikollisuudesta on piilorikollisuutta. Vain 4 prosenttia kuulemma tulee Tilastokeskuksen ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen uhritutkimusten mukaan tilastoiduksi. Katuväkivaltaa tapauksista on kolmannes ja perheväkivaltaa on selvitetystä tapauksista joka kymmenes, ja tämä rikollisuus on luonteeltaan kertomuksen mukaan keskimääräistä törkeämpää ja kohdistuu miltei yksinomaan naisiin. Tapaturmissa, niin väittää kertomus, alkoholin osuus on huomattava. Liikenteessä rattijuopumustapausten määrä on noussut vuodesta 1969 jatkuvasti, ilmoittaa kertomus. Kuolemaan päätyneissä liikenneonnettomuuksissa alkoholitapausten osuus kasvoi, huomattavasti edellisestä vuodesta vuoden 1986 eli viimeisten käytettävissä olevien tietojen mukaan.

Kiintoisia ovat myös luvut, kuten 47. Se on prosenttimäärä, joka mittaa uusijoitten osuutta rattijuoppoustopauksissa. Kiintoisa on myös luku 90. Tämä prosenttimäärä kertoo, kuinka suuri osa 18-vuotiaista käyttää nykyisin alkoholia. Tästä kertomuksesta voidaan lukea sekin, että joka seitsemäs 12—18-vuotiaista uusmaalaisista käyttää oman ilmoituksensa mukaan alkoholia viikoittain. Lyhyesti sanoen alkoholin kulutus kasvaa, samoin sen yhteiskunnalle ja yksilöille aiheuttamat kielteiset seuraamukset.

Kertomuksesta käy myös selville, mitä uudistuksia eduskunta on viimeksi tehnyt tämän kehityksen tukemiseksi eli alkoholiolojen liberalisoinniseksi. Niitä ovat mm. anniskelun päivittäisen alkamisajankohdan aikaistaminen, oluen myynnin ulottaminen myös pyhäpäivinä tapahtuvaksi jne. Jostain syystä valtioneuvoston

eduskunnalle antaman päihdekertomuksen laatijat ovat kuitenkin huolissaan. Kertomuksessa todetaan, että WHO:n tavoitteena on 25 %:n alkoholin kulutuksen lasku jäsenmaissa vuoteen 2000 mennessä. Aikaa on siis kymmenen vuotta. Kertomuksen laatijat toteavat, ettei asiasta tule mitään asioitten nykyisellään ollen. Tarvittaisiin nimittäin merkittäviä muutoksia väestön alkoholinkäyttötottumuksiin.

Kertomuksen laatijain mielestä tulisi käydä monipuolinen alkoholipoliittinen keskustelu. Siinä kuulemma pitäisi päästä laajaan yhteiseen näkemykseen ja sitten määrittää tavoitteet ja keinot päämäärään pääsemiseksi. Mielestäni tilanne on yksinkertaisesti absurdi. Suomalainen alkoholipoliitikko on kuin veden äyskäröimistä veneestä, jossa tappi pidetään koko ajan auki.

On melkoinen saavutus, jos kulutus pysyisi edes ennallaan, mutta on aikamoinen haaste yrittää vähentää kulutusta, kun sekä yksityinen että julkinen mielipide toivovat alkoholin käytön vielä pidemmälle menevää liberalisointia. WHO:n tavoitteisiin pääseminen on näin ollen todella mahdotonta. Näin on siitäkin syystä, että terveysviranomaiset ovat näyttävästi ottaneet kampanjoidakseen lähinnä vain sydäntautien vastustamisen. Tätä nykyä on saatu aikaan melkoinen kolesterolikampanja yhteiskunnassamme, ettei sanoisi kolesterolihysteria. Maitokin, paitsi täysin rasvaton, tuomitaan lääkärikunnan yhteisvoimin. Maito ei tietääkseni ole aiheuttanut liikennekuolemia, maksakirroosia eikä tuhonnut avioliittoja, urakehityksiä eikä se ole ollut syynä väkivallantekoihin, mutta silti sydäntaudit ja kolesterolit ovat suosituimpi aihe lääkärintoimessa kuin alkoholismien vastustaminen. Myös tupakan vastustaminen on suosituimpi aihe kuin alkoholin käytön vähentämiskampanjointi. Alkoholin haittavaikutusten korostaja saa nimittäin helposti ahdashenkisen raittiusapostolin vähemmän mairittelevan leiman, kuten tässäkin keskustelussa on ollut havaittavissa. Kukapa sellaisen ehdoin tahdoin ottaisi niskoilleen.

Kaikenlaiset toimet alkoholin kulutuksen vähentämiseksi tulkitaankin kansalaisten henkilökohtaiseen vapauteen ja itse kunkin itsemääräämisoikeuteen ärsyttävällä tavalla puuttumiseksi. Liberalismia näissä kysymyksissä arvostava yleisö ja sen edustajat julkisuudessa leimaavat raittiuskampanjat epätoivotuiksi, ja vaikka he jatkuvasti ajavat liberalismin hevosella, niin he hyvin ahdashenkisesti tuomitsevat ne, joilla on toisenlainen käsitys alkoholista. Sekin on mie-

lestäni melkoista ahdashenkisyyttä liberalismiin nimessä.

Erityisesti keskiluokka ajaa nyt liberalisointia, toteaa Uudenmaan lääninhallituksen toimittama raportti läänin alkoholioloista. Suurkuluttajien enemmistö on löydettävissä kuitenkin ylemmistä yhteiskuntaryhmistä, tietää sama kertomus. Hurskaita toivomuksia voi tietysti aina esittää, mutta tuskin käsiteltävänä olevan kertomuksen esittäjät itsekään niiden toteutumiseen uskovat. Mielenkiinnolla jäämmekin odottamaan esimerkiksi Alkon hallintoneuvoston esittämää työryhmää sekä sen mietintöä, mikä ehdottanee alkoholimainonnan liberalisoimista.

Summa summarum, onko toista nestettä, joka saisi aikaan yhtä paljon vaurioita yksilöille ja yhteiskunnalle kuin tämä nyt käsittelyn kohteena oleva, ja onko toista ainetta, jota yhtä voimallisesti ja vaikutusvaltaisesti puollettaisiin kuin tätä nestettä? Alko toimii tuotteittensa PR-firmana, ja raittiusliike, vastapooli ja muistutus toisenlaisesta vaihtoehdosta, on menettänyt merkitystään, valitettavasti.

Tiedustelin lääkintöhallituksesta korkealta virkamieheltä, mikä nyt oikeastaan olisi sitten sopiva keino Maailman terveysjärjestön suositukseen pääsemiseksi tai edes sitä lähestymiseksi. Se kuulemma on Ruotsin malli eli oluen alkoholiprosentin laskeminen yhdellä yksiköllä. Asianomainen virkamieskin suhtautui epäillen siihen, voidaanko tämäkään suomalaisessa yhteiskunnassa toteuttaa. Talousvaliokuntahan voisi sitä nyt sitten kuitenkin pohtia ottaessaan haltuunsa käsiteltävänä olevan kertomuksen.

Ed. T. Roos: Arvoisa puhemies! Tuon puheena olevan kertomuksen lehdiltä löytyy mm. maininta siitä, että meillä Suomessa viime vuonna oli 41 kuntaa, joissa keskiolut oli kielletty, eli sitä ei myyty vähittäiskaupassa eikä anniskeltu baareissa. Näiden 41 kunnan joukkoon kuuluu oma kotikuntani Vammala. En ole aivan varma, onko se ainoa kaupunki, mutta luulen niin, ja näissä yhteyksissä olen tavannut aina jonkun huomion sieltä välittää ja aion tehdä sen nytkin.

Keskustelu Vammalassa tästä asiasta alkoi jo vuonna 1975, jolloin tietoon tulivat vuoden 1974 tilastot, jolloin koko maassa tapahtui rajua nousu. Alkoholin kulutus asukasta kohti nousi silloin 5,6 litrasta 6,5 litraan. Siitä keskustelut lähtivät käyntiin, ja sen tuloksena sitten valtuusto vastoin silloisen kaupunginhallituksen

kantaa tämän kiellon kaupungissa julisti melko selvällä äänen enemmistöllä. Välissä oli sitten vaalit, ja asia tuli uudestaan esille. Uusi valtuusto entistä selvemmin kumosi keskioluen sieltä, ja näin sitten viime vuonna tuli kymmenen vuotta kuluneeksi, kun Vammala on ollut niin sanottu kuiva kaupunki. No, mitkä ne syyt siihen olivat? Ne olivat hyvin monella henkilökohtaisia, monella muita, mutta emme vielä siellä näe, että ratkaisu välttämättä huono olisi. Ei siellä ole yhtään kuolemantapausta sattunut, jossa olisi syyksi todettu keskioluen puute.

Mielenkiinnolla on tilastoja sitten tutkittu ja katsottu, mihin sitten katosi keskiolut Vammalasta. Siirtyikö se muuhun kulutukseen ja missä määrin? Noin karkeasti voisi sanoa, että Vammalasta keskiolut katosi kaupoista jälkiä jättämättä. Sen korvautuminen muilla alkoholijuomilla jäi melko vähäiseksi, paitsi kieltoa seuranneena vuonna.

Noin kymmenen vuotta sitten julkaistiin tutkimus kunnallisten keskiolutkieltojen vaikutuksista. Tutkimus koski viittä kuntaa, joista yksi oli Vammala ja muut neljä olivat vielä selvemmin maaseutukuntia. Tutkimuksen lähtökohta ei tietysti ollut paras mahdollinen sen takia, että näissä kohdekunnissa oli vasta 4—18 kukaudesta ollut tämä kiello voimassa. Tämän tutkimuksen tekijän arvion mukaan keskioluen aiemmasta kulutuksesta näissä kieltokunnissa korvautui keskimäärin 71 % muilla alkoholijuomilla. Korvautumisaste vaihteli aika paljon sen mukaan, minkälainen oli kunta ja oliko siellä Alkon myymälää. Muun muassa suurinta eli 80 % oli korvautuminen Nivalassa ja Tuusniemellä, jotka ovat maalaiskuntia ja joissa ei ollut Alkon myymälää. Maalaiskunta Kuusamossa, jossa oli Alkon myymälä, oli korvautuminen 65 %, ja pienintä se oli Vammalassa, jossa on myös Alkon myymälä, se oli 46 %. Tästä sitten tutkimuksen tekijä teki sen johtopäätöksen, että mitä tärkeämpi asema keskioluella on alkoholintarpeen tyydyttäjänä, sitä suurempaa oli korvautuminen. Vammalassa siis korvautumisprosentiksi saatiin 46. Mikä se sitten tällä hetkellä olisi ja mitkä ovat koko maan luvut tällä hetkellä, sitä on vaikeata tarkkaan arvioidakaan, eli mikä olisi tilanne, jos keskiolut Suomessa kokonaisuudessaan vedettäisiin Alkoon. Luultavasti kävisi niin, että kokonaiskulutus kääntyisi ensin lievään ja lyhyen siirtymäajan jälkeen hieman jyrkempään laskuun, mutta ne ovat arveluita nekin.

Mikä sitten on tilanne Vammalassa tällä hetkellä, siitä on aika tarkat tilastot. Mutta sitä ei voi yksilöidä pelkästään siihen kaupunkiin, koska ns. Vammala-alueeseen kuuluu myös muita kuntia eli Äetsä, Kiikoinen ja Suodenniemi, ja paikkakunta on sillä lailla pieni, että tilastojen tekeminen ei antaisi tilastollisesti luotettavaa kuvaa. Mutta jotakin kuitenkin korvaavuudesta. Voi sanoa noin keskimäärin, että 100 %:n alkoholiksi muutettuna Vammalassa kulutus melkoisesti laski, ja sen jälkeen se on noudatellut maan yleistä kulutusta. Käyrä on noudatellut melko tarkalleen sitä pysyen kuitenkin maan keskitason alapuolella.

Esimerkiksi jos katsotaan viime vuoden tilastoista, kun kulutus muutetaan 100 %:n alkoholiksi, jota ei kaupoissa kyllä kyselyistä huolimatta ole, niin jos puhutaan pelkistä viinoista, Vammalassa niiden vähittäismyynti laski 4,2 %, kun se koko maassa laski 3,3 %. Anniskelu puolestaan kasvoi 10,4 %, kun se koko maassa kasvoi 1,5 %. Väkevien viinien osalta, joita vähentämään Alkonkin toimesta on pyritty ja koko Euroopassa on selkeästi näkynyt, että laskua on, Vammalassa vähennys oli 3,9 %, kun se koko maassa oli 5,6 %. Anniskelussa oli jokin merkillinen buumi, jolla tietysti ei ole, kun sen määrä oli noin 800 litraa, niin suurta merkitystä. Mutta kuitenkin väkevien viinien anniskelu putosi 41,5 % Vammalassa, kun se koko maassa putosi 7 %.

Sitten on alkoholipoliittisin toimenpiteinkin pyritty siihen, että päinvastoin kuin noissa ed. Aittoniemen mainitsemisissa Kaanaan häissä väkeviä viinejä koetettaisiin muuttaa miedommiksi. Miten se sitten Vammalassa on toiminut? Se näkyy jotenkin toimineen, koska mietojen viinien kulutus siellä kyllä kasvoi 19,6 %, kun se koko maassakin kasvoi 12,9 % vähittäismyyntissä. Anniskelussa Vammalassa lisäys oli vain 0,9 % ja koko maassa se oli 15,6 %.

Sitten tietysti huomio kiintyy siihen, mikä on oluiden osuus, koska keskiolutta todella Vammalasta saa vain Alkosta ja anniskeluravintoiloista, miten se on korvautunut ns. nelosoluella? Siinä on käynyt niin, että viime vuonna, kun koko maassa nelosoluen kulutus nousi 6,7 %, niin Vammalassa sen vähittäismyynti nousi 12,4 %, ja anniskeluravintoloissa taas on jokin merkillisyys. Koko maassa anniskelu lisääntyi 19 %:lla ja Vammalassa se laski 9,8 %:lla.

Keskioluen osalta tilastot ovat aika tavalla erikoiset ja oikeastaan huvittavatkin. Vielä vuonna 1986 oli kulutus Vammalan kaupungis-

sa keskimäärin yksi keskiolutpullo asukasta kohti, kun se koko maassa oli silloin noin sata pulloa. Siitä se on noussut sitten niin, että viime vuonna, jolta on tämä viimeinen tilasto, se oli 0,6 litraa eli noin kaksi pullollista keskimäärin jokainen vammalalainen joi keskiolutta, kun koko maassa juotiin jo 130 pullollista. Siinä on aikamoinen ero. Ja jos verrataan sitten näitä naapurikuntia, voidaan sanoa, että vammalalaiset hakevat sieltä keskioluensa. Se ehkä pitää paikkansa, jos katsotaan viime vuotta, jolloin keskioluen kulutus koko maassa oli 42 litraa asukasta kohti. Tällöin se Vammalan naapurikunnissa oli seuraava: Äetsässä se oli 53 litraa, Suodenniemellä ennätys 63 litraa ja Kiikoisissa 38 litraa. Eli kun ajatellaan sitten meidän 0,6 litran kulutustamme, niin on siinä melkoiset erot, ja hyvin luultavaa ja varmaakin on, että osa siitä on vammalalaisten ostoksia.

Katsotaan sitten, mitä viime vuonna oli A-oluen kulutus. Kun se koko maassa oli 29 litraa, niin se Vammalassa oli 33 litraa. Ero ei ole kovin suuri, noin 20 pullollista eli ei edes täyttäkoria.

En tiedä, onko Vammalan ratkaisu sitten järkevä ratkaisu koko maata ajatellen, enkä tiedä sitäkään, mikä on Vammalassa tilanne tällä hetkellä, ollaanko tuomassa valtuustoon esitystä, että pitäisi palauttaa keskiolut vähittäismyyntilöihin ja baareihin. Mutta kuten nuo tilastot osoittavat, niistä ainakaan minun mielestäni perusteltua syytä ei näy löytyvän.

Arvoisa puhemies! Täällä jo joku puhujista puuttui liikenneraittiteen. Muutama sana myös siitä, lähinnä vesiliikenteen osalta. Täällä talossa on tehty useita yrityksiä ja kyselyitä ynnä muita siitä, että vesiliikenteen promilleraajat pitäisi saattaa vähintään samaan kuin maanteilläkin. Niin ei vain ole tapahtunut. Mielestäni pudotusta pitäisi saada sinne, koska tilanne vesillä on merkittävästi muuttunut. Nopeudet moottoriveneillä ovat moottoreiden koon myötä kasvaneet, rannalta katsellen ajotapa on tullut yhä hulttiommaksi, vesihiihtäjiä on yhä enemmän ja purjelautailu on yleistynyt. Ne ovat altavastajaan asemassa, kun humalainen moottoriveneilijä ajelee läheltä tehden aaltoja. Se on, oletan ja tiedänkin, monen matkailukeskuksen ongelma.

Täällä ei ole isommin puututtu siihen, mihin kertomuskaan ei näy rivejä käyttävän, eli alkoholien korvikeaineiden käyttöön, lähinnä siltä osin mitä nuoret niitä käyttävät, itse asiassa lapset.

Viime päivien lehdissä on ollut taas kerran murheellista luettavaa liimojen ja aivan uuden keksinnön, Tolun, haistelihoista. Mehän tiedämme, että niiden käyttö aiheuttaa vaarallisia, pysyviä muutoksia aivoihin, ja kysymyksessä ovat nuorimmat ikäluokat, itse asiassa lapset. Näen, että kysymys on eräänlaisesta kilpajuoksesta, kumpi ennättää edelle, jengi ja sen kingi vai vanhemmat ja koulu. En kannata enkä pyri kaavailemaan ja kuvittelemaankaan minkäänlaista ilmiäntösystemiä, minkäänlaista urkkijajärjestelmää. Sen sijaan toivon ja odotan tähänastista herkistyneempää tarkkailua. Me Suomessakin voimme jo ilmansaasteet haistaa ja mitata ensi sekunneista alkaen tarkasti. Niihin voidaan reagoida heti, kun on kysymys koko ilmastosta. Tässä on kysymys mielestäni asu-
malähiöiden, kirkonkylien, kaupunkien pienil-
mastosta, jonka muutoksiin pitäisi myös keksiä jonkinlainen herkkä mittari. Minä melkein kutsuisin koolle talkoot, jotta tässä asiassa viisarin herkimmätkin värähdykset ajoissa noteerattaisiin. Talkooväkeen sopisi kutsua lasten vanhemmat, opettajat, päiväkodit, sosiaaliviranomaiset, kioskien henkilökunta, kaikki ne, jotka liikkuvat ja työtään tekevät paikoilla, joissa lapset kokoontuvat liimojaan haistelemaan ja keinoaineita käyttämään. Kysymys on todella pienilmastosta, mutta niissä puitteissa todella vakavasta asiasta.

Ed. Törnqvist: Arvoisa puhemies! Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle kertomuksen vuoden 1987 päihdeolojen kehityksestä. Kertomus on tässä muodossa laatuaan ensimmäinen. Siihenhän sisältyy myös Alkon hallintoneuvoston kertomus alkoholiolojen kehityksestä. Valtioneuvoston osuus käsittelee monipuolisesti, joskin lyhyesti, päihdeolojen kehitystä. Alkon osuus painottuu, kuten luonnollista onkin, ensisijaisesti alkoholiolojen kuvaamiseen. Kertomus varmasti vielä etsii muotoaan, ja tavoitteena lie neekin, että valtioneuvoston ja Alkon osuus täydentäisivät kiinteästi toisiaan tässä koko maalle ongelmallisessa ja tärkeässä asiassa.

Ed. Laine valitteli, että eduskunnassa ei näytä syntyvän tarpeeksi keskustelua tämän kertomuksen yhteydessä. Olisin huomauttanut ed. Laineelle, että tämä kertomus on vasta menossa valiokuntaan eli tämä on lähete keskustelu valiokunnalle, joten luulen, että valiokunnan mietinnöstä riippuu paljolti se, miten voimakasta keskustelua tämän kertomuksen johdosta käydään, kunhan asia palaa valiokunnasta.

Suomessa alkoholilla on keskeinen asema ja merkitys sekä sosiaalisessa että terveydellisessä ja taloudellisessakin toiminnassa. Sanotaan, että alkoholin käyttö on arkipäiväistymässä suomalaisessa elämänmuodossa. Tätä arkipäiväistymistä tukee eräästä tutkimuksesta tehty havainnot, että nykyaikainen juppi käy työpäivänsä päätyttyä kaljalla tai paukulla pubissa tai ravintolassa, jossa tavataan tuttuja ja keskustellaan päivän tapahtumista. Nämä alkoholin käyttäjät eivät työpäivän jälkeen juo itseään humalaan, vaan muutaman paukun jälkeen menevät kotiin, jotta ollaan työkuutoisina seuraavana päivänä.

Alkoholin käyttöä ei enää pidetä moraalisesti tuomittavana pahana, vaan sen käytölle löydetään myönteisiäkin piirteitä. Huolestuttavana alkoholin käytössä ovat sen synnyttämät terveydelliset ja sosiaaliset haitat, joiden poistamiseen yhteiskunnallisten toimien tulisi tähdätä.

Alkoholin kulutus alkoi nousta maassamme uudelleen vuonna 1986 kymmenvuotisen pysähtyneen kauden jälkeen. Alkoholin kulutuksen kasvu perustuu pitkälti taloudellisen hyvinvoinnin paranemiseen eli ihmisten käytettävissä olevien rahavarojen kasvuun sekä myös alkoholi-
asenteiden ja muiden yhteiskunta-asenteiden muuttumiseen vapaampaan suuntaan.

Suomalaisten keskimääräinen alkoholinkulutus oli kertomusvuonna vuonna 1987 hieman päälle seitsemän litraa. Tilastollisesti tarkasteltuna se jäi kansainvälisessä vertailussa keskitalanteen ei pitäisi olla huolestuttava, mutta huolestuttavaksi tilanteen tekee se, että suomalaisten alkoholinjuomistavat vieläkin ovat siinä määrin rajuja, että niiden seurauksena ovat poikkeukselliset alkoholihaitat. Tilanne kärjistyy vielä sillä, että kulutus kasaantuu viikonloppuihin ja juhlapäiviin ja että noin viidennes kuluttajista käyttää 3/4 juodusta alkoholista.

Vaikka alkoholin kulutus on kasvanutkin, niin ainakin kaksi alkoholipoliittista tavoitetta on toteutunut: alkoholinkulutus on kasvanut vähemmän kuin muu yksityinen kulutus ja alkoholin kulutus rakenne on miedontunut. Alkoholin kulutus kasvoi kertomusvuonna 3,2 % ja muu yksityinen kulutus lisääntyi 5 % eli enemmän kuin keskimäärin vuosina 1975—86. Sitä en tiedä, onko oikein vertailla alkoholin kulutusta yleiseen kulutukseen. Alkoholin kulutuksen kasvu kohdistui vuonna 1987 paljolti mietoihin juomiin. Niiden osuus lisääntyi 57,8 %:iin koko kulutuksesta 100-prosenttiseksi alkoholiksi laskettuna.

Yleisesti tunnettu asia on, että alkoholihaittojen määrä on verrannollinen alkoholin kokonaiskulutukseen. Mitä suurempi kulutus, sen enempi haittoja. Maailman terveysjärjestö eli WHO on asettanut pitkän tähtäimen ohjelmassaan Terveyttä kaikille vuoteen 2000 terveystavoitteita. Tavoitteena on, että ihmisille vaarallisten ja haitallisten aineiden kuten alkoholijuomien, tupakan, huumeiden, vaarallisten kemikaalien jne. käyttö sekä lääkkeiden liikakäyttö vähenisi huomattavasti. Täällä on jo monessa yhteydessä todettu, että mm. alkoholinkäyttöä on tarkoitettu vähentää 25 % vuoteen 2000 mennessä.

Suomi on nimetty WHO:n Euroopan alueen mallimaaksi. Vaikkakaan Suomi ei ole sitoutunut mihinkään tarkkoihin prosenttilukuihin, niin tavoite on kuitenkin selkeä. Mallimaan asemansa vuoksi Suomen toimenpiteitä ja aikaansaannoksia seurataan hyvinkin tarkkaan. Alkoholin kokonaiskulutuksen kasvusuunta on meille kiusallinen. Useissa teollistuneissa maissa alkoholin kokonaiskulutus on pysähtynyt tai laskenut. Meillä kehitys on päinvastainen, eikä tällä hetkellä näköpiirissä ole perusteltuja syitä odottaa kulutuksen kasvun kääntyvän laskuun ilman erityisiä toimenpiteitä.

Vanhat koetut alkoholipoliittiset tehokeinot, jakelurajoitukset ja alkoholin hinnan nostaminen, eivät yksinään ole enää ollenkaan riittäviä. Alkoholipoliitiikan avuksi on haettava tukea muilta yhteiskunnan toimintaloikoilta. Olisiko esimerkiksi sosiaali-, koulutus- ja terveydenhoitoaloilta löydettävissä tarpeellista tukea? Työterveyshuoltoon tulisikin ottaa mukaan valistuskampanja, jossa kerrottaisiin alkoholin aiheuttamista haitoista ja maksa- tai muun tutkimuksen avulla todettaisiin työterveystarkastuksessa olevan henkilön senhetkinen terveydentila alkoholin käytön kannalta.

Jakelurajoituksia kohtaan näyttää kohdistuvan pikemminkin vapauttamista kuin tiukentamista vaativia asenteita. Mielipidemittaukset ja lehtikirjoittelut viittaavat tähän suuntaan. Myös se, että noin 90 kuntaa haluaisi alkoholimyymälän alueelleen, tukee tätä käsitystä. Liberalisointipyrkimykset myös alkoholin suhteen ovatkin ymmärrettävissä osaksi nykyihmisen irtautumispyrkimyksiä kaikenlaisista rajoituksista ja holhoamisista.

Alkoholielinkeinolla on kansantaloudellinen ja valtiontaloudellinen merkitys. Sen työllistävä ja muuta elinkeinoelämää tukeva merkitys on laajamittaista. Sitä ei voitane kiistää. Valtion alkoholista saamat tulot ovat viime vuosina ol-

leet noin 8 % valtion kaikista kassatuloista. Huolimatta siitä, että alkoholitulot ovat merkittävä tulonlähde valtiolle, niiden merkitystä ei pitäisi korostaa terveydellisten, sosiaalisten yms. sellaisten seikkojen kustannuksella. Perinteisiä alkoholipoliittisia keinoja tulisi tukea muilla yhteiskuntapoliittisilla toimilla ihmisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisäämiseksi.

Ed. V a r p a s u o : Arvoisa puhemies! Meillä on käsissämme ensimmäinen uusimuotoinen kertomus päihdeolojen kehityksestä vuonna 1987. Kertomusta ovat valmistelleet kaikki ne tahot, jotka ovat mukana päihdehaittojen ehkäisyssä sekä työssä sosiaali- ja terveyspolitiikan muuttamiseksi sellaiseksi, että se tukisi pyrkimystä kohti terveempää yhteiskuntaa. Kertomuksessa on alkoholin lisäksi käsitelty kaikkia muitakin päihteitä. Päihdeoloja tarkasteltaessa on syytä muistaa, kuten täällä jo on todettu, että varsinkin nuoret käyttävät lisääntyvästi myös muita päihteitä, esimerkiksi liottimia. Huumausaineiden käyttäjinä uutena ongelma-ryhmänä ovat nykyisin nuoret aikuiset. Kuitenkin — tämäkin keskustelu on sen todistanut — alkoholin väärinkäyttö on meidän ylivoimaisesti suurin päihdeongelmamme, joka vain näyttää entisestään kasvavan.

Vaikka valtioneuvoston uusimuotoinen kertomus on laajempi ja monipuolisempi kuin pelkkä Alkon hallintoneuvoston kertomus, olen kuitenkin henkilökohtaisesti pettynyt kertomuksen ponnnettomuuteen. Siitä puuttuu rohkeaa analyttinen ote, joka uskaltaisi tarttua hieman syvemmälle ongelmien ytimeen ja saisi näin aikaan sitä paljon kaivattua keskustelua maamme alkoholipoliitiikan tilasta. Ministeri Halonen kaipasi lähetekeskustelun alussa tätä keskustelua, mutta valtioneuvosto olisi voinut omassa kertomuksessaan antaa hieman tavanomaista räväkämpää alun tälle keskustelulle. Näin ei kuitenkaan ole käynyt. Asiat halutaan kätkeä pyöreitten lauseitten taakse, ja selkeitä johtopäätöksiä ei edes haluta tehdä.

Tässä suhteessa nykyinen hallitus jatkaa edellisten tyyliin. Viime eduskuntakaudellahan hallitus ei uskaltanut meillä tehdä sitä tavoitesuositusta eduskunnalle, minkä useat muut Maailman terveysjärjestöön kuuluvat maat tekivät, kun ne esittivät selkeän prosenttitavoitteen laskea alkoholin kokonaiskulutusta 25 % vuoteen 2000 mennessä. Ei siis olekaan mikään ihme, että valtioneuvosto toteaa kertomuksessaan, että tähän WHO:n tavoitteeseen ei meillä näillä

näkymin tulla pääsemään ilman merkittäviä muutoksia väestön alkoholinkäyttötottumuksissa. Ei kai, kun julkinen valta ei edes itse ole uskaltanut asettaa sitä tavoitteeksi. Mitenkähän on, olemmeko me WHO:n mallimaa?

Tässä suhteessa me poikkeamme selvästi naapurimaidemme valitsemista alkoholipoliittisista linjoista. Kertomuksessa tyydytäänkin vain toteamaan, että naapurimaissamme on onnistuttu kääntämään alkoholin kokonaiskulutus laskuun, mutta kertomuksen tekijöiltä on täysin puuttunut rohkeutta lähteä yhdelläkään lauseella vastaamaan tai selittämään, miksi esimerkiksi Ruotsissa on mahdollista se, mikä meillä todetaan mahdottomaksi yrittämättäkään toimia siihen suuntaan kuin Ruotsissa.

Kertomuksessa esitettyjä tilastoja vaivaa useimmiten tietoinen hämärtäminen. Totuuden koko karvouden kertominen on ilmeisen vaikeata. Esimerkiksi esitetään lukumäärät niistä henkilöistä, joita on hoidettu maksakirroosin, haimasairauksien tai alkoholimyrkytysten takia vuonna 1985. Totuuden nimessä siihen olisi voinut liittää myös kuolleisuusluvut, jolloin olisi käynyt ilmi se, että alkoholiperäisiin sairauksiin meillä kuolee vuosittain noin 3 000 ihmistä. Tämän jälkeen voitaisiin tehdä johtopäätöksiä siitä, mitä voitaisiin tehdä näidenkin ihmishenkien säästämiseksi.

Rattijuopumustapausten osalta tämä sama hämärtäminen tuntuu jopa tahalliselta. Vaikka liikennejuopumukset ovat tilastojen mukaan kasvaneet vuoden 1975 luvusta 17 918 vuoden 1987 lukuun 27 280, sanotaan kertomuksessa näin: "Vaikka ilmi tulleen rattijuopumusrikollisuuden määrä on viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana kasvanut noin 23 %, on juopuneena ajaminen vuoden 1977 jälkeen selvästi laskenut suhteessa autokantaan ja liikennemääriin. Liikennejuopumustapausten lisääntyminen kertoo myös valvonnan lisääntymisestä." — Erinomaista! Tämän selostuksen perusteella ainoa looginen johtopäätös olisi lopettaa liikennevalvonta kokonaan, jolloin päästäisiin eroon koko rattijuoppoudesta.

Yhtäpitävästi me voisimme esimerkiksi nopeusrajoitusten ylitysten kohdalla todeta lieventävinä asianhaaroina lisääntyneen autokannan ja tehostuneen valvonnan ja todeta, ettei nopeusrajoituksia rikota oikeastaan ollenkaan nykyisin verrattuna entisiin aikoihin.

Tästä tullaankin mielestäni mielenkiintoiseen tarkastelukulmaan. Kertomuksessa todetaan, että perinteisesti liikenneturvallisuuden tilaa on

mitattu kuolleiden ja loukkaantuneiden määrällä. 70-luvulla oli tieliikenteessä kuolleiden määrä kaksinkertainen verrattuna 80-luvun yli 500 uhuriin. Me kaikki tiedämme, että hyvä suunta on saatu aikaan massiivisella tiedotus- ja valistustyöllä, nopeusrajoituksilla, turvavyöpakolla, turvallisemmilla autoilla jne. Näillä tiedotus- ja rajoitustoimenpiteillä on kyetty säästämään vuosittain noin 500 ihmishenkeä, mikä on erinomainen asia.

Samaan aikaan saa vuosittain rauhassa kuolla noin 3 000 ihmistä alkoholin väärinkäytön seurauksiin ilman, että viikoittain lähetettäisiin liikennekadon tapaan turvallisesta alkoholin käyttämisestä kertovia ohjelmia, ilman että meillä asetetaan alkoholin lisääntyvälle käytölle nopeusrajoituksia, tai ilman että me prosenttilukuja laskemalla teemme alkoholinkäytön vähemmän haittaavaksi. Ilmeisesti ihmishenki on silloin todella arvokas, kun se menetetään liikenteessä, mutta alkoholin väärinkäytön seurauksena menetetty ihmishenki ei aiheuta yhteiskunnan taholta samanlaisia massiivisia turvallisuusoperaatioita kuin liikenne. 3 000 ei ole niin suuri luku kuin 500 — mikä olikin todistettava.

Alkoholipolitiikan tilaa tai maamme päihdeoloja ei voi jostain kumman syystä tarkastella virallisesti kuolinsyytilastojen valossa, niin kuin automaattisesti tarkastellaan liikenneturvallisuutta. Viran puolesta alkoholin haitoista kerrotuille toivoisinkin rohkeutta tehdä oikeita analyyskejä ja ennen kaikkea rohkeutta vetää niistä tarvittavat johtopäätökset.

Päihdeolojen kehityksestä kertova valtioneuvoston kertomus olisi mielestäni lisäksi vielä paljon parempi, jos siihen joskus tulevaisuudessa voitaisiin liittää kansainvälinen katsaus, jossa ei ainoastaan kerrota eri maiden kulutuslukuja Suomeen verrattuna, vaan saman tien myös kerrottaisiin, miksi esimerkiksi naapurimaissamme Ruotsissa ja Neuvostoliitossa on viime vuosina kulutuksen suunta ollut laskeva, kun se Suomessa on ollut nouseva. Näihin kansainvälisiä näköaloja avaaviin vertailuihin ei meidän kertomuksessamme ole kuitenkaan uskalduttu. Miksiköhän?

Ministeri Halonen: Herra puhemies! Kun arvoisa kansanedustaja kovasti toivoi, että tulee keskustelua, niin vastaan omalta puoleltani.

Ensinnäkin siihen räväkkyteen. En minä ole kaivannut räväkkää puheenvuoroa tai keskuste-

lua, vaan nimenomaan monipuolista. Voisi sanoa, että räväkkyyttä suomalaisesta alkoholi-politiisesta keskustelusta ei tosiaankaan ole puuttunut. Se on ollut niin räväkkää, että siinä tuskin on siedetty toista mieltä olevien mielipiteitä. Minä olen nimenomaan toivonut sitä, että voitaisiin nähdä jotakin siltä väliltäkin kuin mikä on oma ja vastapuolen kanta, mutta tietysti jokainen vähän oman persoonallisuutensa mukaan on räväkkä tai vähemmän räväkkä.

Mitä sitten tulee liikenteeseen, niin oli vähän niin kuin olisi piru Raamattua luenut, jos vanhaa sanontaa lainaan. Nimittäin kertomuksesaan vedetään vain se johtopäätös, että nimenomaan valvonnan lisääntyessä saadaan enemmän selville, millä tavoin liikenteessä käyttäydytään. Tässä mielessä puhujan johtopäätös ei onneksi ole oikea.

Mitä sitten tulee kuolleisiin, minä en tiedä oikein, mitä kuolleita koskevia lukuja edustaja olisi halunnut. Sivulla 17 on alkoholisairauksiin kuolleet, ja sivulla 18 ne kerrotaan diagrammina. Voi olla, että noiden käyrien tilalla olisivat absoluuttiset lukumäärät olleet parempia. Tässä mielessä otetaan kyllä vinkit huomioon, samoin kuin kansainväliseen kehitykseenkin vertaamiseen.

Yksi syy, minkä vuoksi olen kaikki puheenvuorot itsekin pitänyt, ja — toistan sen vielä kerran — myöskin yksi syy, minkä takia Ruotsin mallin mukaisesti ei ole onnistuttu, on se, että meiltä on puuttunut se monipuolinen, maltillinen ja sitoutuva keskustelu, mitä Ruotsissa ovat käyneet sekä poliitikot, työntekijät että lehdistö.

Ed. Saarinen: Herra puhemies! Valtioneuvoston kertomus eduskunnalle päihdeolojen kehityksestä vuonna 1987 on varsin synkkää luettavaa. Käsittelen tuosta sinänsä havainnollisesta kertomuksesta mielestäni joitakin sen avainkohtia.

Päihdeolojen kehityksessä keskeistä on ollut alkoholinkäytön runsas kasvu viimeisten 20 vuoden aikana. Kulutus on vuodesta 1969 noussut 4,2 litrasta yli 7 litraan sataprosenttisena alkoholina asukasta kohden laskettuna. Prosentuaalinen nousu on luokkaa 68 %. Muiden päihteiden, kuten lääkeaineiden, liuotinaineiden ja korvikealkoholin, käyttö on pysynyt suunnilleen ennallaan. Huumausaineiden käytön arvioidaan vähentyneen 1970-luvun huippuvuosista.

Jos alkoholin kulutus lasketaan jokaista 18

vuotta täyttäneeltä kohden, niin luvuksi saadaan 9,19 litraa. Määrä sinänsä on kansainvälisen keskitason alapuolella, mutta suomalainen juomatapa aiheuttaa erityisesti akuutteja haittoja enemmän, kuin niitä yleensä on vastaavan kulutustason maissa.

Huolestuttavana on pidettävä myös sitä, että Suomessa kulutus on ollut kaiken aikaa kasvusuunnassa, kun se useissa muissa teollistuneissa maissa on pysynyt ennallaan tai on saatu jopa laskusuuntaan kääntymään.

Mitä tämä monitahoinen ongelma yhteiskunnallemme merkitsee? Hyvin miinusmerkkisiä käsitteitä, kuten sairauksia, rikollisuutta, rattijuoppoutta. Esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen myöntämällä alkoholisairauteen perustuvalla eläkkeellä on vuoden 1987 lopussa ollut yli 2 000 henkilöä.

Alkoholisairauksilla on, niin kuin täällä on todettu, tietysti suora yhteys kulutuksen määrään. Tämä on se avainseikka, jonka pitäisi meidän päätöksentekijätkin herättää: haitat ovat suorassa suhteessa kulutusmääriin.

Kiinnitän tässä yhteydessä huomiota myös siihen vääränlaisen solidaarisuuteen, joka liittyy suhteeseemme alkoholismiin. Mielestäni alkoholistin kaikinpuolinen hyysääminen, hänen ongelmiansa sietäminen ja salaaminen sillä tavalla, että hän joutuu yhä syvenevän alkoholismikierteen pyörteisiin, on virheellistä solidaarisuutta. Erityisen lähelle tämän kaltaiset ilmiöt tulevat tietysti työpaikoilla. Lähimmät työtoverit varmasti huomaavat ja näkevät, miten alkoholi työtovereita kohtelee ja heidän työkykyynsä vaikuttaa. Ei pidä myöskään väheksyä muun ystävä- ja toveripiirin merkitystä näissä asioissa. Kaikkein lähimmäksi tulee tietysti silloin oma koti ja perheolosuhteet.

Kun viittasin sairauksiin, rikollisuuteen ja rattijuoppouteen, totean, että esimerkiksi poliisin selvittämässä tapoissa ja kaikissa pahoinpitelyrikoksissa syyllisiksi epäillyistä suurin osa on ollut alkoholin vaikutuksen alaisia. Tilastojen mukaan vuonna 1986 alkoholin vaikutuksen alaisen osuus oli rikoksen lajista riippuen 59—73 %. Törkeä pahoinpitely yltyi 73 %:iin. Voisiko tätä jollakin lailla selittää jopa se, että meidän suomalaiskansallinen luonteemme on vähän sen kaltainen, että me käytämme alkoholia suruamme, murheisiimme, kun sitä ehkä muualla maailmassa osataan käyttää iloihin ja myönteisiin tapahtumiin kytkettynä? Tämä on vaatimaton henkilökohtainen arvioni, mutta kun nuo aggressiot purkautuvat juuri humalatilassa

niin voimakkaina, olen arvioinut, että jotakin on siellä mielen pohjalla, joka tulee vasta sitten viinan avulla pintaan.

Kun edellä olevaan rikostilastoon lisätään vielä poliisin tietoon tulleet 24 900 rattijuopumustapausta, joista törkeiksi luokitellaan lähes 15 000, niin voimme kai lähinnä hämmästellä ja kauhistella tällaista tilannetta. Kaiken lisäksi näistä tilastoista puuttuu, tilastot ovat tunteetomia ja kylmiä sen suhteen, mikä liittyy kaikkien inhimilliseen hätään ja suruun, joka aina väistämättä liittyy esimerkiksi edellä mainittuihin kylmiin tilastolukuihin.

Mitä sitten jatkossa? Jos alkoholiongelmata olisivat helposti ja muutamalla hallinnollisella päätöksellä ratkaistavissa, asiat olisivat varmasti jo kunnossa.

Piilomainonta on eräs avainsana, jota on aika paljon käsitelty, ja siitä ollaan täsmälleen kahta mieltä, puolesta ja vastaan. Minä lukeudun niihin, jotka näkevät mörköjä piilomai-
nonnassa, ja perustelen kantani sillä, että eivät kalja- ym. firmat panostaisi miljoonia piilomai-
nontaan, jos ei se edistäisi myyntiä. Tämä on mielestäni se peruste, jolla piilomainontaa sen vähäisemmissäkin ilmenemismuodoissa tulisi karsia ja valvoa. Kertomuksessa todetaan, että räikeitä mainossääntöjen rikkomuksia ei ole il-
maantunut. Siinä samalla hiljaisesti tunnustetaan, että mainossääntöjä on rikottu. Se, kuinka räikeitä tai törkeitä ne ovat olleet, on luku sinänsä. Viittaamaan vain siihen, että kun maan huip-
pusarjoissa saattaa pelata menestyvä joukkue kaljatehtaan padoissa, se on äärimmäisen huonoa mainosta urheiluseuralle, mutta se ilmeisesti on kaljatehtaal-
le hyvä mainos.

Kieltolakiakaan emme varmaankaan voi palata. Aika kulkee ennemminkin yhä vapaampaa alkoholikulttuuria kohden. Meidän tulisi voida vaikuttaa maamme nuorisoon ja heidän asenteisiinsa. Ed. Aittoniemi esitti jo mallin siitä, miten isän pitäisi poikaansa kouluttaa, ja siihen ed. Seppänen löysi vähän miedomman vaihtoehdon. Esitän kolmannen vaihtoehdon. Entäs jos kotona opetettaisiin lapsille, että ei käytetä alkoholia ollenkaan, ollaan ryyppäämättä ja opetettaisiin kotona raittiita elämäntapoja? Jos kodeissa näin meneteltäisiin, miten arvioitte sen vaikuttavan? Lähdetäisiin tältä pohjalta. Maailmassa on tietääkseni yhteiskuntia, joitten jäsenet eivät käytä alkoholia lainkaan, ja nekin jollakin lailla tulevat toimeen.

Kun nuorison suuntaan haikailemme, tässä mielessä ovat tietysti koulu ja erilaiset nuorten

harrastusjärjestöt hyvin merkittävässä asemassa. Esimerkiksi jokaisen urheiluseuran tavoitteisiin ja toiminta-ajatukseseen sopii erinomaisesti myös terveiden elämäntapojen vaaliminen. Sitä kautta saavutettaisiin myös yhä parempia urheilutuloksia. Kun vielä muistamme sen, että ihminen oppii lähinnä matkimalla, kaikkein merkittävimmäksi elämäntapojen kehityspaikaksi koen kodin. Kotipiirissä saadut esimerkit ja asenteet säilyvät läpi elämän, ja tässä mielessä kotien rooli on ensiarvoisen tärkeä. Uskon, että noudattamalla mahdollisimman suotuisaa perhepolitiikkaa ylipäänsä kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa asunnoista päivähoitoon voidaan vaikuttaa hyvin myönteisellä tavalla myös kansallisiin juomatapoihimme.

Herra puhemies! Näillä ajatuksilla kuittaen kertomuksen motolla ”viina virtaa liian ra-
justi”.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro):
Arvoisa puhemies! Ed. Saaren puhe tavanomaisesti oli hyvin järkevä, ja siinä tuotiin järkeviä asioita esille. Hän puhui siitä, voitaisiinko kodeissa mahdollisesti opettaa raittiuteen. Minä omaan puheenvuorooni viitaten totean, että se on itsestäänselvä vaihtoehto, joka on olemassa. Ei se, että nuoren annetaan turvallisissa olosuhteissa kätellä kuningas alkoholia, poista sitä, ettei hänellä ole mahdollisuus oman harkintansa mukaisesti ottaa täysraitis elämä itselleen. Se on itsestäänselvä asia. Ei se mikään vaara ole, jos joku on raitis. Sehän on ihan hyvä asia. Mutta kun on odotettavissa aina se, että henkilö joutuu tekemisiin kuningas alkoholin kanssa aivan kylmiltään ilman kodin turvallista opastusta, siinä mielessä tarkoitin kodin mukaan tuloa.

Mitä sitten tulee vielä siihen, kun ed. Saaren mainitsi — ja myös ed. Seppänen — olut ja viini tai Koskenkorva, minun omassa puheenvuorossani Koskenkorva sopi riimiin sillä tavalla mukavammin. Olkoot vain ensimmäiset paukut olutta tai Koskenkorvaa, se on yhden tekevää, kunhan se tapahtuu turvallisissa ilmapiirissä, jossa puhutaan siitä, mikä kuningas alkoholi on ja mitkä sen haitat ja mitä ovat mahdollisuudet sen suhteen nuorella ihmisellä.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro):
Herra puhemies! Minusta Koskenkorva ei ”rimmannut” ollenkaan ed. Aittoniemen puheenvuorossa, enkä ymmärrä, miten se sillä tavalla voidaan käsittää, että Koskenkorva sointuisi jotenkin paremmin yhteen kuin viini tai olut.

Minusta ed. Aittoniemellä ei ole perusteita väittää tällä tavalla. Hän on väärässä. Mutta ajatusta, johon ed. Saarinen viittasi, voitaisiin kehittää eteenpäin, eli täytyisi solmia sellaisia paketteja, joissa yhdistettäisiin sekä alkoholi- että sukupuolivalistus, ja ensin nautittaisiin alkoholia ja sitten ruvettaisiin valistamaan sukupuoli-asioissa. Uskon, että tällä tavalla voitaisiin hyödyttää asioita monipuolisesti, koska suomalaisten tuntuu olevan kovin vaikea puhua jälkimmäisistä asioista ilman, että siinä edellisistä asioista otetaan apua.

Ed. Saarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kommentinomaisesti totean, että olen hyvilläni sen täsmennyksen johdosta, jonka ed. Aittoniemi esitti. (Ed. Seppäsen välihuuto) — Kyllä hänen selityksensä vähän paransi sitä kannanottoa, jonka hän varsinaisessa puheenvuorossaan esitti. — Totean sen, että kielletyn hedelmän olemusta ja jonkinlaista myytinomaisuutta pitäisi myös poistaa siltä osin kuin puhumme alkoholin käytöstä. Jos ed. Aittoniemi tarkoitti tämän suuntaisia, me ajatlemme pitkälti samalla tavalla.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Olemme käsittelemässä ensimmäistä eduskunnalle annettua uudenmuotoista päihdeolojen kehityksestä laadittua kertomusta. Kertomus antaa entistä selkeämmän kuvan päihdeolojen kehityksestä, joskin se on aika surullista luettavaa. Kulutus on kasvussa, ja ongelmat ovat sen mukana lisääntyneet. Ed. Varpasuo jo puheenvuorossaan totesi, että konkreettisia uusia toimia asiantilan korjaamiseksi ei juuri esitetä. Itse näenkin asian niin, että pitkälti talousvaliokunnan tehtävänä on mietinnössään valmistella näitä toimenpiteitä ja eduskunnan sitten asiaa käsitellessään ottaa niihin kantaa evästyksenä hallituksen toimenpiteille.

Yhteiskunnan muutos ja alkoholipolitiikka -komitea jätti 25 päivänä tammikuuta tänä vuonna mietintönsä. Komitea näkee mm. alkoholin hintapolitiikan tehokkaana välineenä alkoholin kokonaiskulutuksen säätelyssä. Alkoholi kuuluu edelleen kuitenkin elinkustannusindeksiin, ja se asettaa mielestäni hintapolitiikan käytölle omat rajansa. Miksi on näin? Onko todella tehty pyrkimyksiä ja toimenpiteitä sen poistamiseksi elinkustannusindeksistä, koska sillä tavalla ainoastaan voitaisiin hintamekanismia käyttää todella tehokkaasti? Vaikka alkoholi on kulutushyödyke, mielestäni sen ei pitäisi

olla este sen poistamiselle. Toisaalta tietysti sanotaan, että viina on aina hintansa väärti ja ne, jotka sitä tarvitsevat, sen myös hankkivat, maksa se sitten mitä tahansa.

Edelleen komitea ehdottaa mietojen juomien suosimista. Komitea suosittaa yhtenä mahdollisuutena verotuksella porrastamista, ns. alkoholijuomaveroa. Lisäksi komitea esittää A-oluen alkoholipitoisuuden vähentämistä. Nämä ehdotukset, niin hintapolitiikan käyttö kulutuksen sääntelyyn, mietojen juomien suosiminen kuin veropolitiikka ovat varmasti oikean suuntaisia toimenpiteitä mutta eivät suinkaan yksinään riittäviä. Samoin tärkeitä asioita ovat tiedotus, valistus ja kasvatusta.

Raittiuslautakuntien tehtävien uudelleenorganisointi ei välttämättä mielestäni ollut kovin onnistunut ratkaisu siitä yksinkertaisesta syystä, että nyt kunta tosin saa itse ratkaista, minkä hallintoelimen tehtäväksi se antaa rahtiustoimen hoidon, mutta rahtiustyön onnistuminen vaatii tekijältään innostunutta ja aktiivista asennetta ja otetta. Asian on oltava puolustajalle eli tekijälleen tärkeä ja omakohtaisesti sisäistetty. Onko nyt jatkossa varmuus siitä, että kunnista löytyy edelleenkin, kun raittiuslautakunnat lakkautettiin, sellaista henkilökuntaa, joka ottaa tämän sektorin todella tehokkaasti hoitaakseen?

Nykytilanne esimerkiksi Alkon valistuksen suhteen on käsittääkseni aika outo. Olen jo ker- ran aikaisemmin muistaakseni vuosi sitten tältä samalta paikalta todennut, että siinä pukki on kaalimaan vahtina. Kuinka voisi olla uskottavaa sellainen valistustoiminta, jossa sama taho, siis Alko, samalla valmistaa, tuoden maahan ja myyden alkoholijuomia voisi samanaikaisesti uskottavasti ja aidosti puhua ns. kohtuuden merkityksestä? Siksi ministerille kysymys: Miksi meillä ei pureta tätä Alkon toiminnan kannalta traumaattista asetelmaa? Alkon tehtävänä olkoon alkoholin valmistus, maahantuonti ja myynti, mutta sen sijaan valvonta ja valistus annettakoon kokonaan eri organisaatiolle. Vasta tämän sidonnaisuuden purkamisella valistuksesta voi tulla aitoa ja uskottavaa. Tiedän, että tähän helposti vastataan, että Ruotsissakin tämä on järjestetty näin ja saatu hyviä kokemuksia. Mielestäni minkään ei kuitenkaan pitäisi estää meilläkään kokeilemasta toisen tyyppistä vaihtoehtoa. Edelleen Alkon ravintolatoiminta on omalta osaltaan myös lisäämässä kulutusta ja käyttöä.

Arvoisa puhemies! Alkoholin käyttö on osa

tapakulttuuriamme. Tavat ja asenteet me ihmiset omaksumme kotoa ja koulusta. Näiden molempien rooli on hyvin tärkeä. Suomalaisen kodin asema ja merkitys on merkittävästi muuttunut. Lapset kuluttavat entistä enemmän aikaansa päivähoitossa, koulussa, erilaisten harrastusten ynnä muiden parissa. Nuoren toimintaympäristö vaikuttaakin merkittävästi hänen omaksumaansa tapakulttuuriin. Lasten ja vanhempien avoin ja luottamuksellinen suhde on tärkeä asia.

Otan lopuksi erään konkreettisen esimerkin. Pari kuukautta sitten perjantai-iltana Hausjärvellä puolenyön aikaan makasi keskellä maantietä lähes tajuton tyttö. Autolija huomasi hänet ja pysähtyi. Hetken keskustelun jälkeen tytön kanssa tilanne osoittautui sellaiseksi, että hän siinä kunnossa ei todellakaan uskalla kotiin mennä, ja niin hän oli päättänyt jättäytyä auton alle ja kuolla. Tässä tapauksessa suhde kotiin oli katkennut, ja siitä varmasti seurasivat nämä useat ongelmat. Siis uusia keinoja tarvitaan, ja tässä mielessä talousvaliokunnalla on mielestäni keskeinen tehtävä etsiä niitä keinoja, joilla suomalainen alkoholin käyttö saadaan edes kohuuden rajoihin.

Ed. Kankaanniemi: Herra puhemies! Käsiteltävänä oleva kertomus antaa aiheen käyttää puheenvuoron, vaikka täällä on jo paljon näistä asioista puhuttu ja varmaan samoja ajatuksia esitetty. On kuitenkin todettava ensimmäiseksi se tosiasia, että alkoholi on tänä päivänä työikäisten miesten tehokas tappaja. Alkoholin käyttö, joka suomalaisella miehellä on runsaimmillaan 30—40 vuoden iässä, on todella huomattava kansanterveydellinen ongelma. Siihen pitäisi kiinnittää paljon nykyistä vakavampaa huomiota. Työikäisen miehen yleisin kuolinsyy on alkoholihaitat. Nuorella iällä jo kohtuullisenakin pidettävä alkoholin kulutus lisää kuolleisuutta. Yli 200 gramman, joka vastaa kahta A-olutpulloa päivässä, viikoittainen käyttö on merkittävin varhaisen kuoleman selittäjä.

Alkoholin kulutus on lisääntynyt Suomessa verrattain nopeasti. Absoluuttiseksi alkoholiksi muutetusta kulutusmäärästä täällä on esitetty monta lukua, ja lähtökohtana on pidetty monta eri vuotta. Itse käytän vertailuvuotena vuotta 1960 noin 30 vuoden takaa. Silloin kulutus oli 1,8 litraa henkeä kohti vuodessa, ja niin kuin täällä on esitetty, viime vuonna kulutus oli 7,3 litraa. Ilmeistä on, että ellei mitään ripeitä toi-

menpiteitä tehdä, tänä vuonna jälleen saadaan ikävä, murheellinen uusi ennätys. Ainakin tammiukuun lukemat monelta osin jo osoittavat sen, että kulutus vain lisääntyy.

On väitetty — ja uskon, että näin on — että kun kulutus kaksinkertaistuu, haitat nelinkertaistuvat. Tätä todistaa osaltaan se, että meidän maassamme on alueellisia huomattavia kulutuseroja. Vaasan läänin ja Uudenmaan läänin kulutuksessa on 50 %:n ero. Maksakirroosiin kuolleisuus on Uudenmaan läänissä 4,5-kertainen Vaasan lääniin verrattuna. Helsingissä tilanne on todella hälyttävä. Täällä alkoholin kulutus on noussut jo 12,4 litraan. Täällä on mm. neljäsosa Suomen anniskeluravintoloista. Voidaan kysyä, tarvitaanko anniskeluravintoloita Helsingissä ja yleensä tässä maassa niin paljon kuin niitä on ja olisiko joitakin keinoja järjestää tukea ja antaa toimintaedellytyksiä ravintoloille, jotka eivät toimi alkoholin anniskelun varassa.

Kulutuksen suhteen huolestuttavin piirre on se, että se siirtyy yhä nuorempiin ikäluokkiin. Helsingin yliopistollisen keskussairaalan lastenkliniikalla vuonna 1984 aloitettu tutkimus vahvisti lasten sairaalahoidon vaativien vakavien myrkytysten luonteessa tapahtuneen muutoksen. Myrkytyksen vuoksi lastenkliniikalle hoitoon joutuneista 6—16-vuotiaista potilaista yli puolella on ollut alkoholimyrkytys. Nuorten alkoholistien määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa. Meistä jokaista pitäisi liikuttaa syvästi sen tosiasian, että meidän maassamme on aina 12-vuotiaita, jopa sitäkin nuorempia lapsia, jotka joka viikko juovat itsensä humalaan.

USA:ssa esimerkiksi on palattu takaisin sellaiseen käytäntöön, että kaikissa osavaltioissa vaaditaan 21 vuoden ikä alkoholin ostamista tai kuluttamista varten. Tätä saattaisi olla paikallaan harkita meilläkin. Ruotsissa tehty tutkimus osoittaa, että jo kahden päivittäisen A-olutpullon nauttiminen lisäsi kuolleisuuden nelinkertaiseksi, itsemurhariskin kuusinkertaiseksi ja alkoholisoitumisriskin peräti 17-kertaiseksi.

Alkoholimyrkytyskuolleisuus on Suomessa viisi kertaa suurempi kuin muissa Pohjoismaissa, siis viisi kertaa enemmän alkoholimyrkytyskuolleita Suomessa kuin muissa Pohjoismaissa. Viidenneksellä terveydenhuoltomme asiakkaita on alkoholisairaus tai alkoholiongelma. Maamme tapaturmapotilaista lähes kolmannes on humalassa tapaturman sattuessa. Akuuteissa

psykiatrisissa tapauksissa alkoholi on mukana 40 %:ssa. Tällä hetkellä valitettavasti terveydenhuolto hoitaa vain alkoholin käytöstä johtuvat komplikaatiot. Hoitoonmenokynnys esimerkiksi a-klinikoille on aivan liian korkea, byrokratiaa on liikkaa ja alkoholihaittatyö ei ole suosittua ja objektiivinen tutkimus on murheelisen vähäistä.

Täällä on jo moneen kertaan todettu se, että WHO, YK:n alainen Maailman terveysjärjestö, on asettanut tavoitteeksi, että alkoholin kulutus laskisi maailmassa neljänneksen vuoteen 2000 mennessä. Suomi lieene ainoa länsimaa, jossa alkoholin kulutus kuitenkin jatkuvasti vain lisääntyy. Tämän todella pitäisi olla haaste meille, jotka päätöksiä teemme. On todettava, että esimerkiksi tuolla sosiaalivaliokunnassa on käsitelty asioita, jotka eivät paljon mitenkään Suomea koske, mutta ovat sen tähden meillä esillä, koska esimerkiksi YK:n alainen Kansainvälinen työjärjestö ILO on antanut suosituksen, joka on haluttu Suomessa nopeasti toteuttaa. Vaikka ei siis todellista tarvetta ole, niin on haluttu toteuttaa. Alkoholin kulutuksen osalta meillä on todellinen tarve noudattaa ja pyrkiä toteuttamaan tuo WHO:n asettama tavoite. Siksi on arvoisalle ministerille esitettävä toivomus, että tästä saisimme nopeasti selkeän toimenpideohjelman, jolla päästäisiin tässä asiassa konkreettisiin toimenpiteisiin. On erityisen tärkeää, että alkoholin haitoista tiedottamiseen erityisesti varhaisnuorisolle olisi riittävästi voimavaroja. Tutkimukseen ja hoidon kehittämiseen tarvitaan myös lisää voimavaroja. Näihin sijoitetut varat tuottavat aivan varmasti yhteiskunnallemme moninkertaisen hyödyn.

Herra puhemies! Täällä on eräissä puheenvuoroissa todettu, että alkoholin tuomat tulot ovat valtiontaloudelle hyvin tärkeitä. Näin tietysti ovat kaikki tulot, mutta tältä osin on todettava sekä Ruotsissa tehdyn selvityksen perusteella että myös meillä tehtyjen arvioiden perusteella, että kuitenkin alkoholin yhteiskunnalle tuottamat tulot käsittävät vain noin puolet siitä, mitkä ovat sen aiheuttamat menot, jotka voidaan rahassa arvioida. Kaikkiahan ei voida arvioida rahassa. Tämä peruste on siis hyvin kestävä, kun sitä kriittisesti tarkastellaan.

Täällä on myös todettu, että näistä asioista puhuminen tällä tyylillä kuin itsekäin tämän teen, on holhousta, yksilön vapauteen puuttumista. Näin se saattaa jossain tapauksessa olla. Itse en halua enkä ole holhouksen kannalla enkä hyväksy sellaista, että ihmisiä turhaan hol-

hotaan, mutta en myöskään halua antautua vastuun pakoilijaksi enkä pelkäksi selittelijäksi. Meillä täällä, kun teemme yhteiskunnan päätöksiä, on keskeinen vastuu, miten ohjaamme yhteiskunnan kehitystä. Toivottavasti ohjaamme sekä päätöksillämme että esimerkeillämme kansaamme raittiiseen ja terveeseen suuntaan. (Ed. Aittoniemi: Miksi ei kohtuuden suuntaan?)

Tätä todellista vastuuta voisimme mielestäni kantaa mm. seuraavin toimenpitein. On syytä kaikissa päätöksissä, toimenpiteissä tarkastella niiden merkitystä terveiden ja raittiiden elämäntapojen arvostuksen ja valistuksen ohjausvaihtokutuksen suhteen. Haluan kysyä, miksi esim. Yleisradio, joka on eduskunnan valvonnassa oleva kansalaisten maksuillaan ylläpitämä laitos, saa jatkuvasti tehdä raittiustyötä vastustavaa työtä ja sellaisia ohjelmia hyvin vapaasti ja laajasti, joilla ihannoidaan ja johdetaan kansaa alkoholin väärinkäyttöön.

Verouudistus on asia, jossa pitäisi ottaa myös raittiushäkökulma huomioon, esim. yritysten alkoholilaskujen vähennyskelpoisuus. Toivoin, että sosiaali- ja terveysministeriö puuttuisi tältä osin verouudistukseen eikä antaisi sen mennä joidenkin muiden tahojen halujen mukaisesti. Tässä suhteessa on kovat voimat vastassa, mutta eduskunnalla on valta ja voima näidenkin voimien yli.

Alkoholin ja muiden näiden haitta-aineiden poistaminen indeksistä on toteutettava nopeasti. Ei varmasti ole mitään estettä laskea kaksi eri indeksiä, raittisindeksi ja tämä myrkkyyindeksi, jossa voisi olla nämä mukana, jos kansainväliset vertailut sitä edellyttävät. Tietysti jos ja kun indeksi korjataan tällä tavalla, niin sen jälkeen hintojen korotus on varmasti tehokas keino. Usein väitetään sitä vastaan, mutta on aivan selvä asia, että hintojen korotuksella kulutusta voidaan supistaa.

Edelleen on julkisen ryypäämisen lopettaminen välttämätöntä. Ei ole mitenkään perusteltavissa, että yhteiskunnan varoilla juodaan. Edustuksellinen ryypääminen on tarpeetonta, sopimatonta ja siitä tulisi nopeasti päästä pois. Keskioluen laimennus on otettava vakavasti tukinnan kohteeksi ja suoritettava. Ruotsissa tästä on hyvät kokemukset. Se käänsi kulutuksen välittömästi laskuun.

Ed. T. Roos esitteli Vammalan mallin. Kun itse satun olemaan tuolta paikkakunnalta syn-tyisin, niin haluan todeta, että se malli kyllä sopii koko maahan, eli keskioluen vetäminen Al-

koon ei haittaa ketään, päinvastoin se toisi terveen kontrollin tähän asiaan yhteisesti ketään tuomitsematta.

Sen lisäksi vielä haluaisin, että todella tiedotustoimintaa, asiallista, vakavaa tiedotustoimintaa alkoholin terveyshaitoista tehostettaisiin nopeasti ja riittävästi. Valitettavasti näissä monissa kysymyksissä on todettava, että kehitys viime aikoina on ollut kielteiseen suuntaan ja se suunta on saatava mahdollisimman pian kääntymään toiseksi.

Ed. Taina (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kankaanniemi esitti, niin kuin varmasti muissakin puheenvuoroissa on esitetty, hintojen korotusta alkoholipolitiikan välineenä, että se olisi tehokas. Minä en ole kuullut kenenkään kyllä kertovan, millä tavalla se estäisi alkoholin väärinkäyttöä. Yleensä on niin, että tämä hintojen korotus rassaa vain niitä, joilla jo on alkoholiongelma, ja he siirtyvät yhä enemmän korvikeaineisiin, ja nämä terveyshaitat, joista täällä on paljon puhuttu, vain pahenevat tällä tavalla. Mitään todellista raittiuteen ohjaavaa vaikutusta tällä hintojen korotuksella tuskin tulisi olemaan.

Ed. Kankaanniemi totesi, että käytöstä johtuvat komplikaatiot vain hoidetaan terveydenhuollossa, ja tästä asiasta olen hänen kanssaan samaa mieltä. Meillä terveydenhuolto ei puutu riittävän ajoissa ihmisten alkoholiongelmiiin, ja toivoisin, että kun talousvaliokunta tätä kertomusta käsittelee, kiinnittäisi huomiota nimenomaan siihen, toimiiko terveydenhuolto näissä asioissa kenties liian myöhään.

Ed. Kankaanniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Taina epäili hintaseen tehokkuutta, mutta sanoi kyllä, että tuskin hintojen korotus vähentäisi. Minä olen tietysti yhtä maallikko taikka vielä maallikempi kuin ed. Taina tässä suhteessa, mutta henkilökohtainen kokemus sanoo, että ajaisin esimerkiksi paljon paremmalla autolla, jos minulla olisi varaa ostaa se, ja monessa muussa suhteessa kuluttaisin enemmän, jos olisi varaa. On ilman muuta niin, että jos jokin tuote maksaa enemmän, sitä ostaa vähemmän tai sitten samalla rahalla saa vähemmän. Ja silloin kun sitä saa vähemmän tai ostaa vähemmän, sitä kuluttaa vähemmän, ja näin myös haitat vähenevät. Puheenvuorossani esitin, että kun kulutus kaksinkertaistuu, niin haitat nelinkertaistuvat. Jos saadaan kulutuksesta pois 20 %, niin haitoista

poistuu vielä enemmän kuin se 20 %. Tällä perusteella uskon, että hinta-aseen käyttö on tehokas, ja totean, että ed. Tainakaan ei pystynyt kuitenkaan millään vakuuttavilla tosiasioilla sanomaan, ettei näin olisi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Tainan kanssa aivan samaa mieltä tästä asiasta ja totean sen, että alkoholistin viinanhimo ei kysy hintoja. Se ottaa varat siihen kaikesta muusta. Se ottaa varat siihen perheen elannosta, jolloin myös perhe joutuu entistä enemmän tästä asiasta kärsimään. Hintapolitiikalla on lyhytaikaisesti vaikutus, sen jälkeen tilanne palaa entiselleen. Se on nähty niin monen hinnankorotuksen yhteydessä. Ainoa vaikutus on, että perhe joutuu kärsimään. Nekin varat menevät viinaan, mitä tähän asti mahdollisesti olisi saatavissa perheen elättämiseen.

Ed. Louvo: Herra puhemies! Eduskunta on saanut käsiteltäväkseen ensimmäisen kerran, kuten täällä on jo moneen kertaa todettu, valtioneuvoston kertomuksen päihdeolojen kehityksestä. Tällaista entistä Alkon hallintoneuvoston omaa kertomusta laajempaa kertomusta eduskunta on vuosia itse toivonut. Lainmuutos toteutui vihdoin viime eduskunnan käsittelemänä ja tuli voimaan vuoden 1987 huhtikuun alusta.

Ajankohta, jolloin tätä uutta kertomusta nyt saamme käsitellä, on näiden asioiden kannalta hyvin mielenkiintoinen. Olemme juuri saaneet käsiimme alkoholikomitean vasta julkistetun mietinnön ja myös päihteiden käyttöä ohjaavassa lainsäädännössä on tapahtunut huomattavia muutoksia. Onhan tämän vuoden alusta raittiustyö liitetty valtakunnallisiin sosiaali- ja terveydenhuollon viisivuotissuunnitelmiin, joiden mukaan raittiustyössä yleisenä tavoitteena on raittiiden ja terveiden elämäntapojen edistäminen sekä alkoholin, muiden päihteiden ja tupakan aiheuttamien haittojen vähentäminen.

Huomiota herättääkin se, että valtakunnallisten suunnitelmien mukaan raittiustyössä on kiinnitettävä erityistä huomiota tupakan aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemiseen ja vähentämiseen. Tupakka ei kuitenkaan kuulu nyt käsiteltävänä olevan valtioneuvoston kertomuksen aihepiiriin. Pohjana asiantilalle on osaksi se, että kertomus on tavallaan muotoutunut Alkon hallintoneuvoston kertomuksesta, mutta osaksi tämä puute kuvaa myös sitä ilmastomuu-

tosta, mikä suhtautumisessa päihteisiin ja nimenomaan tupakkaan on aivan viime vuosina tapahtunut.

Olen aika tavalla vakuuttunut, että jos nyt käsitelisin lakia, jolla päätettäisiin vuosittaisista kertomuksista päihdeolojen kehityksestä, siihen mitä suurimmalla todennäköisyydellä liitettäisiin myös tupakkakysymykset. Laaja keskustelu, mikä joulun alla käytiin täällä ammattitautilain uudistamisen yhteydessä passiivisen tupakoinnin eli pakkotupakoinnin vaaroista, ja se, että talousvaliokunta liitti yksimielisesti lausuntoonsa ja myös sosiaalivaliokunta yksimielisesti mietintöönsä asiaa koskevan maininnan, osoittaa, että myös tässä kertomuksessa olisi pitänyt käsitellä päihteiden lisäksi tupakan haittoja.

Toivon, että talousvaliokunta saadessaan nyt valtioneuvoston kertomuksen käsiteltäväkseen tulee miettimään, pitäisikö jatkossa ottaa kertomukseen mukaan myös tupakan haitat raittiuskasvatustyön valtakunnallisiin suunnitelmiin tukeutuen. Onhan mm. todettu, että tupakan käyttö madaltaa nuorilla kynnystä siirtyä huumaiden käyttäjiksi. Haluan myös painottaa, että viime vuosina on tullut aivan uusia tupakan käyttötapoja, jotka aivan erityisesti nuorison ja urheilijoiden piirissä ovat saavuttaneet käsittämättömän valtavan suosion, nimittäin nuuskan eli purutupakan käyttö. Tähän ovat muun muassa Suomen Hammaslääkäriliitto ja Lääkäriliitto juuri puuttuneet ja esittäneet, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyisi asiassa välittömiin käyttöä ehkäiseviin toimenpiteisiin nimenomaan nuorten parissa.

Lääketieteelliset tutkimukset osoittavat, että purutupakan käyttö lisää suuontelon syövän riskiä, aiheuttaa limakalvon vaurioita, ienvaurioita sekä nikotiiniriippuvuutta, minkä johdosta nuoret siirtyvät purutupakasta tavallisen tupakan käyttäjiksi. Tästä taas seuraa terveydellisiä haittoja paitsi itselle myös muille tupakansavun joutuville.

Purutupakan käytössä on mielestäni kysymys nikotiinin annostelu- ja jakelutavasta, ja nikotiinihan on muuten solumyrkku ja näin mielestäni päihde, joten kyllä tupakkakin pitäisi tähän päihdepoliittiseen kertomukseen ottaa mukaan.

Parina viime vuotena nimenomaan nuorten tupakan ja myös alkoholin käyttö on jälleen kääntynyt nousuun, vaikka se tästä kertomuksesta ei käy selville. Muun muassa nuorten tupakointi on nyt meillä maailmanennätysluok-

kaa. Peruskoulun päättävistä nuorista tupakoi päivittäin 30 % ja pari vuotta vanhemmista 36 %. Maailman terveysjärjestön WHO:n teettämä tutkimus, jossa vertailtiin mm. koulu- ja nuorisatupakointia 11:ssä Euroopan maassa, osoitti, että suomalaiset nuoret aloittavat tupakoinnin aikaisemmin kuin nuoret vertailumaissa.

Erityisen huolestuttavaa on tyttöjen yhä lisääntyvä viinan ja tupakan käyttö. Kymen läänissä Anjalankoskella valmistui viime vuonna nuorten päihteiden ja tupakan käytöstä tutkimus, joka vahvistaa valtakunnallisia tuloksia. Anjalankoskella 16—18-vuotiaista tytöistä 78,5 % käyttää alkoholia ja tupakkaa 30,4 %, kun taas samanikäisistä pojista käyttää alkoholia noin 3 % vähemmän ja tupakkaa vielä vähemmän eli vain 26,4 %, kun tytöistä käytti 30,4 %. Ilmeisesti tytöt ja naiset kuvittelevat, että he voivat olla tässäkin asiassa tasa-arvoisia, mutta näinhän ei ole asianlaita. Tutkimusten mukaan naisen hormonitoiminta ja nestetasapaino vaikuttavat siihen, että nainen saa mieheen verrattuna vastaavasta alkoholimäärästä huomattavasti helpommin maksakirroosin puhumattakaan siitä, että vuosittain syntyy noin 100 alkoholin vakavasti vammauttamaa lasta. Myös äidin raskauden aikainen tupakointi samoin kuin joutuminen oleskelemaan tupakansavuisissa tiloissa vaikka itse ei polttaisiakaan, ns. pakkotupakointi, saattaa haitata sikiön kehittymistä ja raskauden kulkua.

Onneksi päihteiden ja tupakan käytön vähentämiseen tähtäävä työ koetaan yhteisenä maailmanlaajuisena asiana. WHO on asettanut omat tavoitteensa, joihin Suomi ja muut Pohjoismaat ovat yhtyneet. Ensi viikolla alkavassa Pohjoismaiden neuvoston istunnossa Tukholmassa tullaan käsittelemään tätä koskevaa aloitetta, jossa toivotaan, että Pohjoismaissa saataisiin yhteisesti vaikutettua, että olisi ainakin viisi sellaista elämänvaihetta tai tilannetta, joissa ei päihteitä käytettäisi lainkaan. Nämä ovat nimenomaan raskaus sekä lisäksi työelämä, liikenne — myös vesiliikenne — lapsuus- ja nuoruusvuodet sekä päihteiden aiheuttamiin sairauksiin jo sairastuneet. Tästä aloitteesta on Pohjoismaiden neuvoston sosiaali- ja ympäristövaliokunta antanut hyvin myönteisen mietinnön ja toivoo konkreettisen ohjelman laatimista niin, että WHO:n tavoitteet voidaan toteuttaa.

Arvoisa puhemies! Alkoholikomitea painotti aivan oikein yleisen terveysajattelun voimistumista, joka antaa uudenlaista pohjaa myös al-

koholin kulutuksen vähentämistavoitteille. Mietimme paljon aikaisempaa tarkemmin, mitä suuhumme pistämme. Suorastaan pienenosen vaukkoontumisen piirteitä on tullut esiin esimerkiksi kolesterolikysymyksessä samoin kuin kenties vitamiini- ja hivenainekysymyksissä. Ihmiset ottavat nämä asiat todella vakavasti. Kiinnostus terveellisen ravinnon ja myös terveellisten elintapojen edistämiseen on nyt suuri.

Nyt onkin mielestäni sopiva aika saada synty-mään yksituumainen kansanliike sellaisen alko-holi- ja terveystalitiikan toteuttamiselle, joka järkevällä tavalla vähentäisi meilläkin alkoholin ja myös tupakan käyttöä. Tässä tarvitaan kaik-kien tahojen, niin kansalaisten, poliitikkojen kuin myös tiedotusvälineiden edustajien kes-kuudessa, sekä asennemuutosta että uutta aja-tustapaa, joka mielestäni on nyt häämöttämäs-sä. Vanhoista, luutuneista asenteista on mei-dän jokaisen päästävä ja yhdessä todella löydet-tävä konkreettiset ratkaisut. Onneksi nämä rat-kaisut eivät nähdäkseni ole puoluepoliittisia.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Louvo puhui tupakan aiheuttamista haitoista, niin haluan esittää sen näkemyksen, mikä minulla on tästä valistus-työstä. Minä toivoisin, että alkoholihaittoja ja alkoholin väärinkäyttöä vastaan käytäisiin yhtä tehokasta kampanjaa kuin on käyty tupakointia vastaan, koska uskon siihen, että sosiaalinen paine on tehokkaimpia konsteja väärinkäytön vähentämisessä. Se nähdään nyt siinä, miten tu-pakointiin suhtaudutaan ja miten tupakoitsijat kokevat tupakointinsa negatiiviseksi jo sosiaali-sen paineen vuoksi.

Sen sijaan en ole samaa mieltä ed. Louvon kanssa siitä, kun hän tavallaan vertaa passiivista tupakointia siihen, mitä haittoja alkoholi aiheut-taa muille ihmisille. Se aiheuttaa rikollisuutta, väkivaltaa, rattijuoppoutta, lasten pahoinpitely-jä, tapaturmia, avioeroja ja tappaa nuoria ihmisiä. Passiivisesta tupakoinnista tällaisten ongel-mien aiheuttajana ei voida puhuakaan, joten toi-voisin, ettei näitä kahta asiaa rinnastettaisi, niin kuin usein valitettavasti tapahtuu.

Ed. L o u v o (vastauspuheenvuoro): Arvoi-sa puhemies! Olen ed. Tainan kanssa samaa mieltä siitä, että terveystalitus on tehokas tapa ja sitä myös pitäisi käyttää alkoholikys-ymyksistä puhuttaessa. Näissä pitäisi kyllä saa-vuttaa menestystä juuri sen takia, että tieten-kin toimenpiteet ovat poliittisia kysymyksiä,

mutta ne eivät ole puoluepoliittisia kysymyksiä, joten niistä pitäisi voida löytää kyllä yksimieli-syy.

Ehkä puheenvuorostani tuli väärinkäsitys sii-nä mielessä, että alkoholista ei olisi muille ihmisi-sille haittoja, mutta kyllähän siitä on tietenkin välillisiä haittoja. Se on kuitenkin vähän erilai-nen asia kuin passiivinen tupakointi, jota kokee samanaikaisesti ollessaan itse tupakoimattoma-na tupakansavun vaikutuksen alaisena.

Ed. K n u u t t i l a : Herra puhemies! Kun uusi alkoholilainsäädäntö 60-luvun lopulla, vuonna 68 säädettiin, niin tässä salissa käytiin myös hyvin vilkas alkoholipoliittinen keskuste-lu. Hyvin suuri enemmistö oli tämän lainsää-dännön takana ja piti sitä onnistuneena, ja käy-tettiin niitä perusteluita, jotka täälläkin mon-et esittävät nyt liberaalimman alkoholipolitiikan puolesta. Valitettavasti on sanottava, että ne ennusteet, mitä he esittivät, mm., että en-simmäisenä vuonna kasvaa alkoholin kulutus 15 %, eivät pitäneet paikkaansa, vaan esimer-kiksi tuo kulutuksen kasvun luku oli 47 % vuonna 69.

Hyvin mielelläni olisin nähnyt tässä kerto-muksessa tilastot hieman kauempaa kuin vuo-desta 69 saakka, koska tuo murrosvaihekin olisi hyvä nähdä myös uusien kansanedustajien, jot-ka eivät sitä itse ole olleet elämässä täältä edus-kunnasta käsin. Mutta se kertoisi siitä, mihin virheet myös lainsäädännön alalla voivat joh-taa, ja niistä kamalista seurauksista, mistä meille kertoo tämä kertomus ja jokapäiväinen elämä kaduilla, työpaikoilla, jopa kodeis-samme.

En lähde tässä kovin pitkiin puheisiin, olen täällä parinkymmenen vuoden aikana niin mon-ta puhetta tästä pitänyt. Mutta sen haluan tode-ta, että nyt on kyllä hyvin korkea aika laventaa sitä rintamaa, joka lähtee tekemään työtä hait-tojen vähentämiseksi, ja nimenomaan tulisi ot-taa kaikki keinot käyttöön.

Yhtenä keinona, joka on ollut ainakin hyvin vähän keskustelussa esillä, noston tässä alkoho-lihyödyn verotuksen. Sain aiheen ottaa tämän esille myös sen vuoksi, että olen saanut tietää muutamista ravintolakaupoista vuodenvaih-teessa. Kun nyt tapahtui yrityskauppoja taval-lista enemmän verolainsäädännön muuttumisen vuoksi, niin eräitten tietojen mukaan anniskelu-oikeudet pienehköissä ravintoloissa ovat mil-joonien arvoiset, jopa 5—6 miljoonan arvoiset. Kun periaatteessa anniskelu-oikeuksien ei pitäisi

olla kaupan välineenä, niin kiinnitän tähän erikoisesti arvoisan ministerin ja valtiovarainministerinkin huomiota, jotta yhteiskunta puuttuisi tällaiseen hyödyn tavoitteluun tällä alueella, jolla ei pitäisi hyötyä niin kovin paljon olla, koska haitat ovat näin suuret.

Kun tarvitsemme rahaa alkoholikäytön vastaiseen kampanjaan, mitä täällä on monissa puheenvuoroissa otettu esille, niin yksi keino olisi rahastoida alkoholitulot rahastoksi, jolla tehtäisiin sitä työtä, että näitä haittoja voitaisiin vähentää oleellisesti ja myös pyrkiä sitä tavoitetta kohti, jonka WHO on asettanut, vähentää 25 prosenttia alkoholin kulutusta. Kun se onnistuu joissakin muissa maissa, niin toki se onnistuu Suomessakin yhteistyöllä, jota monissa puheenvuoroissa on kuitenkin täällä peräänkuulutettu, ja luulisin, että tätä yhteistyöhalukkuutta on laajemmalti ohi rajan "eipäs — juupas", puolesta tai vastaan, vaan näemme vastuullisesti kasvattajina, perheenjäseninä ja erikoisesti kansanedustajina, että haluamme taistella näitä haittoja vastaan, vaikka eräistä keinoista olemme eri mieltä.

Näen myös, että siinä kampanjassa, jota pitäisi voimistaa, televisio, radio ja lehdistö ovat avainasemassa, ja kun television ja radion hallinnasta vastaa eduskunta, julkinen valta, ja välillisesti myöskin yksityisestä radiotoiminnasta, niin sen osuutta pitäisi käyttää paljon enemmän, mitä tähän saakka. Sen ohjelmatarjonnalle erikoisesti silloin, kun mainostetaan alkoholin ja päihteiden käyttöä, pitäisi laittaa kyllä ahtaat rajat. Piilomainontaa on tv-ohjelmissa aivan liikaa, ja väittäisin, että se on kyllä tarkoituksellista. Luulenpa niin, että siitä myös maksetaan näiden ohjelmien ja elokuvien tekijöille, jotka ottavat viskipullon kuvan sinne tai sen pakollisen maljan, joka nostetaan, tai tupakka ilmestyy kauniin näyttelijätären huulille. Se on tietynlaista mallin tarjoamista nuorille, ja kun tiedämme, että kaikkeen yleensä liittyvät nämä taloudelliset edut ja hyötynäkökohdat, niin mitä ilmeisimmin maailmanlaajuisesti myös tässä ovat rahan kerääjien ja voittojen tavoittelijoiden kynnet pelissä mukana.

Lopuksi viittaan liikenneturvallisuuksiin 70-luvulla, jossa olin keskeisesti mukana ja asettamassa silloin tavoitteita, että puolitetään liikennekuolemat ja vakavasti loukkaantuneet. Niihin tavoitteisiin ei uskottu. Meitä kutsuttiin höyrähtäneiksi, jotka tuon tavoitteen asetimme, mutta se toteutui. Toivon, että jotakin sa-

mantapaista rohkeutta ja intomieltä löytyisi myös tavoitteenasettelussa tällä saralla ja löydetäisiin sellaiset rintamat ja sellaiset mielipiteet myös eduskunnasta ja hallituksesta, että voitaisiin ainakin tuo kansainvälinen WHO:n tavoite saavuttaa. Mehän kaikki tiedämme nyt ja tutkimus sen todistaa, että haitat ja vahingot tällä alueella ovat suhteessa kulutuksen määrään.

Ministeri Halonen: Herra puhemies! Kolmen ja puolen tunnin lähetekeskustelu alkaa olla takanapäin, ja tässä suhteessa voidaan varmaan sanoa, että olemme yhdessä onnistuneet siinä, että harvoin on hallituksen kertomusta lähetetty yhtä suurella keskustelumäärällä valiokuntaan. Toivottavasti tämä ennakoi myös valiokunnassa perinpohjaista vilkasta keskustelua, toimenpide-ehdotuksia ja kannanottoja, joista sitten täällä täysistunnossa voidaan jatkaa keskustelua ja näin paaluttaa sitä suuntaa, joka on mahdollisesti läheisempi suomalaisille tulevaisuudessa päihdepolitiikan saralla kuin tähänastiset vähän mustavalkoiset kannanotot.

Tässä keskustelun yhteydessä on esitetty useitakin kysymyksiä minulle, mutta uskon, että sekä Alkon asema että viinan hinnan merkitys päihdepolitiikan keinoina kuin eräät muutkin asiat tulevat valiokunnassa asianmukaisella tavalla keskustelluiksi ja eduskunnan valmistava kannanotto siitä kautta tulee esille. Pyrin sitä sitten itsekin ottamaan jatkokeskusteluun täällä täysistuntosalissa samalla tavoin osaa kuin nyt tänäänkin.

Sen vain voisin todeta lopuksi, että ei aina välttämättä tietysti tarvita uusiakaan keinoja. Saattaa joskus olla riittävää, että jotkut vanhoista keinoista, joita on usein esitetty kokeiltavaksi, todella otetaan käyttöön. Alkoholi on vain siinä suhteessa hieman vaikeasti kokeiltavissa oleva aine, että sen haitat myös ovat sellaisia, ettei ketään ei soisi sellaiseksi koekaniiniksi, jolla tehdään epäonnistuneita kokeiluja.

Herra puhemies! Kiitän tässä vaiheessa keskusteluun osallistuneita ja toivon, että olemme aloittamassa uuden vilkkaan keskustelun päihdepolitiikasta laajemmaltikin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

14) Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan työjärjestyksen muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Olen kunnellut tässä kolme ja puoli tuntia juopporalia, joka on minusta muistuttanut vähän pitkää lounasta, mitä ei enää ole suomalaisessa yhteiskunnassa kovin pitkälle tapana pitää. Mutta kyllähän keskustelu tietysti paikallaan on huolimatta siitä, että samoja puheenvuoroja toistettiin tuossa keskustelussa useampaan kertaan.

Nyt on kuitenkin käsillä uusi asia ja siinä mielessä merkittävä asia, että siinä eräällä tavalla tullaan uudistamaan käytäntöä, jonka perusteella tässä salissa harjoitetaan silmänpalvontaa. Nythän meillä on hyvin yleinen käytöntä, että kun täysistunto alkaa tiistaisin ja perjantaisin, niin silloin useimmat ihmiset ovat paikalla ja painavat nappulaa läsnäolonsa merkiksi. Sen jälkeen sitten esimerkiksi ministerit ja muut hallitusta lähellä olevat piirit poistuvat paikalta ja jättävät keskustelun kokonaan. Onpa tapahtunut niinkin, että kokoomuspuolue on pitänyt ryhmäkokousta eduskunnan täysistunnon aikana, jolloin täällä ei ole ollut ketään kokoomuspuolueen edustajia.

Nyt tässä puhemiesneuvoston ehdotuksessa 33 §:ssä ehdotetaan poistettavaksi se käytäntö, että ilmoittautuminen läsnäolleeksi istuntoon on tehtävä 15 minuutin kuluessa istunnon alkamisesta. Minusta tämä johtaa siihen, että hallituspuolueiden kansanedustajat tulevat olemaan poissa tästälähin istunnoista myös istuntojen alkaessa, jatkavat pitkää lounaita istunnon alkamisen jälkeen ja käyvät sitten tuomassa korttinsa notaarille sen jälkeen, kun lounas on päättynyt ja heille sopii käydä täällä paikalla näyttämässä.

Tämä käytäntö, että täällä ei tarvitse olla istunnon alkaessa, minusta alentaa eduskunnan arvovaltaa. Täältä ei saada edes istunnon alkaessa sellaisia kuvia, että kaikki ovat paikalla, ja minusta parempi on se käytäntö, että käydään painamassa nappulaa sovittuun aikaan tai tuomassa kortti sovittuna aikana sen sijasta,

että nyt luodaan käytäntö, jonka mukaan ajasta, milloin täällä käy, saa päättää itse. Sehän tekee entistä helpommaksi ja mahdollisemmaksi kansanedustajille myös toisten tehtävien hoitamisen työaikana. Monet eivät kehtaa olla täältä paikalta pois silloin, kun istunto alkaa, vaan täällä ollaan näyttämässä ja se häiritsee muiden työtehtävien hoitoa.

Vaikea kuvitella esimerkiksi ed. Meliniä tämän jälkeen tulemassa paikalle kello 13 tai kello 14 STK:sta, jossa hän hoitaa työtään, toista työtehtävää kansanedustajatoimen ohella, kun hänellä ei ole sosiaalista painetta enää tulla tänne istunnon alkamisen ajaksi. Ongelmahan ei ole vain ministeri Salolainen, joka saa STK:sta palkkaa, vaan edustaja Melin, joka käy STK:ssa työssä, eikä saa vain sieltä palkkaa. Eräällä tavalla hän käy myös sellaisten valiokuntien istuntojen aikana hoitamassa toista työtä, jota valiokuntien jäsenyystehtävää hän ei erityisemmin hoida. Viittaan valtiovarainvaliokunnan verojaostoon. Näen, että hän tällaisen säännön käyttöönoton jälkeen voi olla poissa myös täysistunnoista entistä helpommin ilman, että asia aiheuttaa hänelle sosiaalista häpeää, mitä se tänä päivänä aiheuttaa.

Me SKDL:ssä emme tule hyväksymään tätä ehdotusta, vaan haluamme, että tämä paikallaolon toteamisen rituaali jatkuu entiseen tapaan ilman, että kansanedustajat itse saavat päättää siitä, milloin heidän sopii käydä täällä salissa näyttämässä. Tämä yhteisesti sovittu aika, rituaali, on syytä säilyttää. Tietenkin nykyinenkin käytäntö antaa mahdollisuuden bluffaukseen, lähdetään pois heti sen jälkeen, kun on käyty paikalla. Mielestäni ja ryhmämme mielestä se kuitenkin lisää eduskunnassa kollektiivisuutta ja tekee mahdolliseksi joidenkin asioiden esiin nostamisen istuntojen alussa niin, että hallituspuolueenkin kansanedustajat saavat tiedon siitä, että eduskunnassa on vastustavia mielipiteitä sille, mitä hallitus esittää. Nyt kun hallituspuolueiden edustajia ei kiinnosta eduskuntakeskustelu, he ovat vain hallitusten esitysten kannalla, heillä ei ole oikeutta esittää vastakkaisia näkemyksiä, ymmärrän, että he turhautuvat ja haluavat olla poissa pitkällä lounailaan myös istuntojen alkaessa.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Ed. Seppänen puheenvuorossaan lähti siitä, että ajasta, milloin edustaja täällä käy, saa tämän uudistuksen tultua hyväksytyksi päättää itse. Käsittäakseni tilanne tälläkin hetkellä hyvin pit-

kälti on se, että kansanedustajan tehtävään on nimenomaan tehtävä, jonka käytännön hoitamisesta me itse päätämme. On toinen kysymys, kuinka moni kokee tietyllä tavalla moraaliseksi velvollisuudeksi olla paikalla, kun täysistunto alkaa.

Se, että nyt jatkossa olisi mahdollisuus, niin kuin tässä esitetään, ilmoittautua istuntoon myös myöhemmin, mielestäni on toisaalta aivan tervetullut parannus siitä yksinkertaisesta syystä, että toki silloin pöytäkirjaan merkitään se kellonaika, koska edustaja on istuntoon saapunut.

Uskon, että meistä suurin osa, ilmeisesti lähes kaikki, ovat niin vastuuntuntoisia, että hoitavat tämän tehtävänsä tunnollisesti. En näe tässä bluffaamismahdollisuutta, minkä SKDL:n ryhmä on käytännössä näkemässä. Enkä pidä sitäkään kovin todennäköisenä, että hallituspuolueiden edustajat tulevat täältä olemaan järjestelmällisesti jatkossa pois, koska tänne voi liipulla sen jälkeen ilmoittautua.

Mielestäni meidän täytyy lähteä siitä, että eduskunta on laitos, jonka ulkoisen kuvan kansanedustajat omalla toiminnallaan muodostavat, ja väitän, että pääsääntöisesti täällä on vastuuntuntoista edustajajoukkoa, joka tosiaan on näissä täysistunnoissa läsnä, vaikka on jatkossa mahdollisuus ilmoittautua vähän myöhemmin. Nimittäin tässä on aika suuri epäkohta se, että jos jonkin kulku- tai muun syyn takia juuri myöhästyt muutamalla minuutilla siitä 15 minuutista, niin silloin sinut kirjataan poissaolovaksi. Minusta sekään ei ole hyvä käytäntö.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Mielestäni keskustapuolueen edustaja luo käytäntöä sitä varten, että keskustapuolue olisi jälleen hallituksessa ja keskustapuolueen kansanedustajat hallituspuolueen kansanedustajina voisivat itse päättää, milloin tulevat paikalle ilman, että se kirjattaisiin istunnossa poissaoloksi. Viittaan tässä yhteydessä siihen, että kyllähän keskusta-

puolueen edustajat olivat kulukorvaustakin yhdessä hallituspuolueiden edustajien kanssa samassa rintamassa ajamassa. Tässä mielessä moraalikysymykset ovat keskustapuolueen edustajille vieraita.

Ed. Anttila: Arvoisa puhemies! Jos ed. Seppänen olisi todella halunnut esittää sellaista järjestelmää, jolla olisi pöytäkirjasta jatkossa nähty se, kuka meistä täällä on koko ajan paikalla, niin minusta silloin ed. Seppäsen olisi pitänyt olla johdonmukainen. Hänen olisi pitänyt esittää tähän samaan järjestelmään, että silloin kun täältä lähdetään, ilmoittaudutaan puhemiehelle, jolloin myös kirjataan ylös, että nyt ei olla paikalla. Vasta silloin, ed. Seppänen, tämä on vedenpitävä järjestelmä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

15) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 9 (K n:o 1)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13. Kyselytunti on ensi torstaina kello 17.

Täysistunto lopetetaan kello 18.45.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

